

**ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

**РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА
(Інформаційно–аналітичний дайджест)**

Випуск 1 (2020)

(січень–березень 2020 р.)

Київ – 2020

УДК 341:061.1ЄС

Р45

СЕРІЯ «РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА»

*Серію рекомендовано до друку (опублікування на сайті)
Вченою радою Інституту законодавства
Верховної Ради України (Протокол № 9 від 26 жовтня 2006 р.)*

Реферативний огляд європейського права: інформаційно–аналітичний дайджест / Вип. 1 (2020) (січ. – бер. 2020 р.) – К., 2020. – 131 с.

Серію «Реферативний огляд європейського права» запроваджено в Інституті законодавства Верховної Ради України з метою оперативного системного інформування державних органів, наукових установ та громадськості щодо прийняття європейських законодавчих актів, розвитку європейської правової доктрини та практики Європейського суду з прав людини.

Серію розраховано на народних депутатів України, депутатів місцевих рад, працівників секретаріатів комітетів і фракцій Верховної Ради України, помічників–консультантів народних депутатів України, а також фахівців, які працюють у сфері адаптації національного законодавства до норм європейського права.

УДК 341:061.1ЄС

© Інститут законодавства Верховної Ради України, 2020

РЕЗЮМЕ ВИПУСКУ

У першому розділі реферативного огляду подаються анотації новоухвалених актів Ради Європи. У зазначений період її увагу привернули, зокрема, узгодження дій у сфері боротьби з торгівлею людьми та незаконним ввезенням мігрантів, зниклих дітей-біженців та дітей-мігрантів, міжнародні зобов'язання щодо репатріації дітей із зон бойових дій і конфліктів, проблеми демократії, туризм з метою трансплантації органів, боротьба з незаконним обігом тканин та клітин людини, запобігання насильству та дискримінації релігійних меншин серед біженців у Європі тощо.

Серед нових документів ЄС, огляду яких присвячено другий розділ, – акти про: встановлення загальних положень щодо акцизного збору, комп'ютеризацію руху та нагляду за акцизними товарами, запровадження вимог до діяльності постачальників платіжних послуг, загальну систему оподаткування податком на додану вартість та про адміністративне співробітництво і обмін інформацією з метою моніторингу правильності застосування спеціальної схеми для малих підприємств тощо.

Третій розділ присвячено практиці Європейського суду з прав людини за скаргами проти України. За січень – березень 2020 року ЄСПЛ ухвалив 22 рішення щодо України. Вони стосувалися порушення прав громадян на заборону катування (ст. 3), свободу та особисту недоторканність (ст. 5), справедливий суд (ст. 6), повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8), свободу вираження поглядів (ст. 10), ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13), обов'язкова сила рішень та їх виконання (ст. 46), захист права власності (ст. 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ), свобода пересування (ст. 2 Протоколу 4 до ЄКПЛ).

Четвертий розділ присвячений таким темам як виклики *vs.* можливості для Європейської Співдружності у зв'язку з епідемією COVID-19, розвиток європейської парадигми прав людини, політика Східного партнерства після 2020 року: майбутнє вже сьогодні.

ЗМІСТ

<i>ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР ТА ТЕРМІНІВ</i>	7
<i>I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ</i>	9
<i>ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ</i>	9
<i>Резолюція 2323 (2020) від 30 січня 2020р. «Узгоджені дії у сфері боротьби з торгівлею людьми та незаконним ввезенням мігрантів»</i>	9
<i>Резолюція 2324 (2020) від 30 січня 2020р. «Зниклі діти-біженці та діти-мігранти в Європі»</i>	11
<i>Рекомендація 2172 (2020) від 30 січня 2020р. «Зниклі діти-біженці та діти-мігранти в Європі»</i>	13
<i>Резолюція 2321 (2020) від 30 січня 2020 р. «Міжнародні зобов'язання щодо репатріації дітей із зон бойових дій і конфліктів»</i>	13
<i>Резолюція 2326 (2020) від 31 січня 2020р. «Демократія зламана? Як реагувати?»</i>	15
<i>Резолюція 2327 (2020) від 31 січня 2020 р. «Туризм з метою трансплантації органів»</i>	17
<i>Рекомендація 2173 (2020) від 31 січня 2020 р. «Боротьба з незаконним обігом тканин та клітин людини»</i>	19
<i>Резолюція 2328 (2020) від 6 березня 2020 р. «Запобігання насильству та дискримінації релігійних меншин серед біженців у Європі»</i>	20
<i>II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ</i>	22
<i>Директива (ЄС) 2020/262 Ради від 19 грудня 2019 р. про встановлення загальних положень про акцизний збір</i>	22
<i>Рішення (ЄС) 2020/263 Європейського Парламенту та Ради від 15 січня 2020 року про комп'ютеризацію руху та нагляду за акцизними товарами</i>	23
<i>Директива (ЄС) 2020/284 Ради від 18 лютого 2020 року про внесення змін до Директиви 2006/112/ЄС щодо запровадження вимог до діяльності постачальників платіжних послуг</i>	24
<i>Директива (ЄС) 2020/285 Ради від 18 лютого 2020 року про внесення змін до Директиви 2006/112/ЄС про загальну систему оподаткування податком на додану вартість щодо спеціальної схеми для малих підприємств та Регламенту (ЄС) № 904/2010</i>	

<i>про адміністративне співробітництво та обмін інформацією з метою моніторингу правильності застосування спеціальної схеми для малих підприємств</i>	26
III. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ	27
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Александров проти України» від 9 січня 2020 року (Заява № 56483/09)</i>	27
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Новіков проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 47067/11)</i>	29
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Саргсян та інші проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 54012/07 та 2 інші)</i>	32
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Сіянко проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 52571/11)</i>	38
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Ус проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 41467/11)</i>	45
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Філозофенко проти України» від 9 січня 2020 року (Заява № 72954/11)</i>	48
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Стриж проти України» від 16 січня 2020 року (Заява № 39071/08)</i>	50
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ТОВ «Агентство телебачення «Новини» проти України» від 16 січня 2020 року (Заява № 34155/08)</i>	52
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Стрюков проти України» від 23 січня 2020 року (Заява № 78484/11)</i>	58
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Юрій Коваль проти України» від 23 січня 2020 року (Заява № 35121/09)</i>	63
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Головко проти України» від 23 січня 2020 року (Заява № 2053/09)</i>	75
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Сукачов проти України» від 30 січня 2020 року (Заява № 14057/17)</i>	92
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Закутний проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 17843/19)</i>	98

<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Местешук проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 52826/18)..</i>	<i>99</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Герасін проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 49614/18)</i>	<i>100</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Єльнік проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 10444/13)</i>	<i>101</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Поваров проти України» від 20 лютого 2020 року (Заява № 7220/19)..</i>	<i>102</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Антоненко та інші проти України» від 20 лютого 2020 року (Заява № 45009/13 і 53 інших) .....</i>	<i>104</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Іванко проти України» від 05 березня 2020 року (Заява № 46850/13) .....</i>	<i>104</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Черніка проти України» від 12 березня 2020 року (Заява № 53791/11)</i>	<i>109</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Вагапов проти України» від 19 березня 2020 року (Заява № 35888/11)</i>	<i>112</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Центр демократії і верховенства права проти України» від 26 березня 2020 року (Заява № 10090/16).....</i>	<i>114</i>
<i>IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА.....</i>	<i>117</i>
<i>COVID-19: виклик vs. можливість для Європейської Співдружності.....</i>	<i>117</i>
<i>Розвиток європейської парадигми прав людини .....</i>	<i>119</i>
<i>Політика Східного партнерства після 2020 року: майбутнє вже сьогодні .....</i>	<i>124</i>

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР ТА ТЕРМІНІВ

ДЄС, Договір про ЄС – Договір про Європейський Союз.

ДФЄС – Договір про функціонування Європейського Союзу.

Євратом – Європейське Співтовариство з атомної енергії.

Європейська Рада – міждержавна складова Європейського Союзу, до якої входять глави держав чи урядів країн – членів ЄС та Голова Європейської Комісії. Європейська Рада збирається щонайменше двічі на рік під головуванням керівника держави чи уряду держави-члена, що головує в Раді.

Європейське Співтовариство (Співтовариство) – засноване згідно з Римським договором 1957 р. З 1993 р. цей термін було витіснено із загального вжитку терміном «Європейський Союз», тепер він застосовується для позначення міждержавного об'єднання держав-членів, які утворюють Європейський Союз.

Європейський Суд, ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини.

Європейські Співтовариства – Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, Європейське Співтовариство з вугілля та сталі, а також Європейське Економічне Співтовариство. Внаслідок їх злиття у 1967 р. цими трьома Співтовариствами керують єдині інституції, тому часто їх узагальнено називають «Європейське Співтовариство». Відколи у 2002 р. Європейське Співтовариство з вугілля та сталі припинило існування, фактично залишилося два Європейських Співтовариства.

ЄКПЛ – (Європейська) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

ЄП – Європейський Парламент. Одна з семи інституцій Європейського Союзу (ст. 13 Консолідованої версії Договору про ЄС від 2010 р.). Є асамблеєю представників держав – членів ЄС, обирається прямим загальним голосуванням.

ЄС – Європейський Союз. Заснований згідно з Договором про Європейський Союз 1993 р. (інші назви – Маастрихтський договір, Договір про ЄС або ДЄС) зі змінами, внесеними Лісабонським договором від 13.12.2007 р.

КМ (Комітет міністрів) – Комітет міністрів Ради Європи.

Комісія, ЄК (Європейська Комісія) – одна з семи інституцій Європейського Союзу згідно з Договором про Європейський Союз зі змінами, внесеними Лісабонським договором від 13.12.2007 р.

ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи.

Рада (Рада ЄС) – одна з семи інституцій Європейського Союзу.

РЄ – Рада Європи.

I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ

ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ

Резолюція 2323 (2020) від 30 січня 2020р. «Узгоджені дії у сфері боротьби з торгівлею людьми та незаконним ввезенням мігрантів»¹

Парламентська асамблея занепокоєна великою кількістю жертв від торгівлі людьми в Європі, більшість з яких вимушені займатися проституцією, стають жертвами торгівлі органами, змушені вступати в шлюб та працювати проти волі або яких незаконно всиновлюють. За останні кілька років Європа стала одним з основних місць призначення для мігрантів, які стають жертвами експлуатації з боку торговців людьми та переправників.

Посилаючись на свої Резолюції 1922 (2013) «Про незаконне ввезення трудових мігрантів з метою примусу до праці» і 1983 (2014) «Проституція, торгівля людьми та сучасне рабство в Європі», Асамблея підтримує прийняте Комітетом міністрів на його 129-й сесії в Гельсінкі 17 травня 2019 року рішення визначити шляхи боротьби з торгівлею людьми. Рада Європи повинна докладати більше зусиль для боротьби з торгівлею людьми і забезпечення застосування адекватних правових стандартів усіма державами-членами.

Асамблея схвалює судову практику Європейського суду з прав людини, який визнає, що торгівля людьми заборонена статтею 4 Європейської конвенції про права людини, та підкреслює, що держави-члени повинні захищати кожну людину під їх юрисдикцією від торгівлі людьми, зокрема жертви такого злочину мають право на відшкодування та розгляд їх справ в Європейському суді з прав людини.

Асамблея визнає, що стаття 5 Хартії основних прав Європейського Союзу передбачає заборону торгівлі людьми. Це положення є обов'язковим для всіх держав – членів ЄС і органів ЄС

---

¹ Resolution 2323 (2020) Concerted action against human trafficking and the smuggling of migrants. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28593&lang=en>

і має враховуватися під час тлумачення статті 4 Європейської конвенції про права людини.

Асамблея схвалює роботу Групи експертів із протидії торгівлі людьми (ГРЕТА) в рамках Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, закликає Сторони цієї Конвенції забезпечити ефективно і своєчасне виконання всіх рекомендацій. Національним парламентам слід надавати допомогу у виконанні рекомендацій на національному рівні, викладені у доповідях ГРЕТА. Державам-членам слід активізувати свої зусилля зі збору статистичних даних та підготовки офіційних оцінок стосовно жертв торгівлі людьми і надати їх в розпорядження ГРЕТА.

Держави-члени повинні забезпечити захист жертв торгівлі людьми та надавати належні медичні послуги і правову допомогу; крім того, слід розробити програми захисту свідків випадків торгівлі людьми.

Асамблея підкреслює, що від торгівлі людьми особливо страждають жінки і дівчатка. Гендерні особливості слід враховувати під час аналізу торгівлі людьми, а також в процесі розробки та здійснення заходів і стратегій з попередження і припинення цього лиха.

Посилаючись на статтю 4 Конвенції про заходи щодо протидії торгівлі людьми, Асамблея нагадує державам-членам, що ознаки примусу, зловживання владою, обману або безоплатної експлуатації не відповідають принципам Конвенції, отже, не мають відношення до цього положення. Національні правоохоронні органи повинні забезпечити, щоб торгівля людьми ніколи не залишалася безкарною.

Крім того, Асамблея пропонує Сторонам Конвенції про заходи щодо протидії торгівлі людьми розглянути питання про загальні підходи до боротьби з торгівлею людьми, з метою вступу у шлюб або незаконного всиновлення і забезпечити більш ефективний захист жертв. Асамблея підкреслює актуальність Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством і пропонує державам – членам Ради Європи підписати та ратифікувати її.

Асамблея схвалює роботу Міжнародної організації праці (МОП) та пропонує державам-членам підписати та ратифікувати

Протокол 2014 року до Конвенції МОП №29 про примусову чи обов'язкову працю 1930 року, а також Конвенцію МОП про гідну працю фрілансерів 2011 року.

Асамблея схвалює проект ОБСЄ "Боротьба з торгівлею людьми на шляхах міграції" (2016 – 2019 роки), спрямований на розширення можливостей ефективного розслідування та судового переслідування торгівлі людьми та оперативного виявлення жертв торгівлі шляхом активізації міжвідомчого і правозахисного підходів, та закликає держави-членів і держави – партнерів зміцнювати демократію та підтримати створення аналогічних проектів.

Резолюція 2324 (2020) від 30 січня 2020р. «Зниклі діти-біженці та діти-мігранти в Європі»²

Парламентська асамблея серйозно стурбована повідомленнями Організації Об'єднаних Націй про те, що в період 2014-2018 років у всьому світі щодня гинуть або пропадає безвісті одна зареєстрована дитина-мігрант.

Асамблея посилається на свою Резолюцію 2136 (2016) «Про гармонізацію заходів захисту неповнолітніх дітей без супроводу в Європі», в якій наголошується, що в Європі зниклими без вісті вважаються 10 тисяч неповнолітніх мігрантів. Здається, що ці цифри істотно не зменшилися, і міжнародне співтовариство як і раніше не поінформоване про стан справ зниклих безвісті дітей-біженців та дітей-мігрантів.

Національні парламенти та уряди держав-членів повинні робити все необхідне, щоб уникнути зникнення дітей-біженців та дітей-мігрантів та забезпечити їх фізичну та психічну недоторканість.

Незадовільні умови доступу в іншу країну, страх бути позбавленими свободи, спрощена репатріація або висилка, а також відсутність належної опіки, також призводять до зникнення дітей. Ці фактори можуть призвести до погіршення їх положення, до нових травм, насильства і жорстокого поводження.

---

² Resolution 2324 (2020) Missing refugee and migrant children in Europe. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28595&lang=en>

Асамблея нагадує, що всі держави – члени Ради Європи є учасницями Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини і тому повинні в першу відстоювати інтереси дітей, забезпечуючи їх захист та піклування, необхідні для їх благополуччя. У зв'язку з цим держави-члени повинні забезпечити:

- незалежно від статусу дітей-мігрантів забезпечити найвищі стандарти захисту;

- умови прийому дітей-мігрантів і дітей-біженців, а також піклування про них. Ні за яких обставин діти не повинні бути позбавлені свободи;

- діти-біженці та діти-мігранти мають перебувати, наскільки це можливо, разом зі своїми сім'ями;

- докласти всіх зусиль для об'єднання розлучених сімей біженців і мігрантів згідно зі статтю 22 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини тощо.

Асамблея схвалює проект Міжнародної організації з міграції (МОМ) «Зниклі безвісти мігранти» та визнає, що питання про зниклих дітей-біженців і дітей-мігрантів потребує більшої уваги з боку національних органів влади. Слід закликати міжнародні, національні та регіональні засоби масової інформації підвищувати рівень обізнаності громадськості про масштаби і важливість проблеми зниклих без вісті дітей-мігрантів та дітей-біженців, а також надавати допомогу в їх розшуку та забезпеченні їх захисту. Асамблея пропонує національним парламентам започаткувати посаду уповноваженого або генерального доповідача парламенту з питань про зниклих без вісті біженців та мігрантів, приділяючи особливу увагу дітям.

Асамблея розуміє, що країни, які приймають багато мігрантів і біженців, можуть не мати коштів для ефективного запобігання зникненню, та закликає Європейський Союз і Організацію Об'єднаних Націй надавати технічну та фінансову допомогу для запобігання їх зникненню і сприяти возз'єднанню розлучених сімей біженців і мігрантів.

Рекомендація 2172 (2020) від 30 січня 2020р. «Зниклі діти-біженці та діти-мігранти в Європі»³

Посилаючись на свою Резолюцію 2324 (2020) «Діти-біженці та діти-мігранти, які зникли в Європі», Парламентська асамблея підкреслює важливість запобігання зникнення дітей-біженців та дітей-мігрантів і вживання всіх можливих заходів для пошуку зниклих безвісті дітей, щоб попередити насильство, жорстоке поводження, торгівлю людьми та людськими органами, які їм загрожують.

Незважаючи на те, що Рада Європи не робить конкретних дій щодо пошуку зниклих безвісті дітей-біженців та дітей-мігрантів, деякі органи і інструменти можуть допомогти запобігти зникнення дітей.

Асамблея просить Комітет міністрів в першочерговому порядку оцінити План дій і наступні кроки, а також підтримати популяризацію та використання інструментів, розроблених в рамках цього плану.

Резолюція 2321 (2020) від 30 січня 2020 р. «Міжнародні зобов'язання щодо репатріації дітей із зон бойових дій і конфліктів»⁴

Парламентська асамблея вражена важким становищем дітей в Сирії та Іраку, чий батьки, імовірно пов'язані з ІГІЛ (Даіши), є громадянами держав – членів Ради Європи. Більшість з цих дітей молодші 12 років; вони живуть в бідних таборах і центрах утримання, позбавлені їжі, захисту від стихії, не мають доступу до чистої води, медичних послуг та освіти. Ці діти знаходяться під небезпекою експлуатації та сексуального насильства, торгівлі людьми, домагань, а також ризиків радикалізації. Багато з дітей є недоглянутими і/або сиротами. Кожен день забирає дитячі життя, якщо відповідні держави-члени не вживатимуть заходів.

Асамблея визнає, що національні органи влади стикаються зі значними труднощами і викликами під час репатріації цих дітей. В

---

³ Recommendation 2172 (2020) Missing refugee and migrant children in Europe. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28596&lang=en>

⁴ Resolution 2321 (2020) International obligations concerning the repatriation of children from war and conflict zones. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28581&lang=en>

держав – членах Ради Європи існують протилежні думки стосовно репатріації цих дітей.

Асамблея наголошує, що ці діти не несуть відповідальності ні за дії своїх батьків, ні за обставини, в яких вони опинилися. Крім того, Асамблея підкреслює, що, згідно з Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про права дитини (КПД ООН), діти мають особисті права, які не можуть порушуватися діями їхніх батьків.

Асамблея нагадує, що всі держави – члени Ради Європи ратифікували КПД ООН, а також інші профільні конвенції, зобов'язавшись захищати всіх дітей і вдаватися до всіх можливих заходів, щоб діти, які страждають від збройних конфліктів, були захищені.

Асамблея наголошує, що КПД ООН чітко передбачає, що дитина не повинна розлучатися зі своїми батьками проти її волі, якщо тільки таке розлучення не є необхідним кроком для захисту інтересів дитини.

Асамблея закликає держави-члени:

– щодо репатріації:

вжити всіх необхідних заходів для забезпечення негайної репатріації всіх дітей, чії батьки імовірно пов'язані з ІГЛ (Давши), є громадянами своїх держав, незалежно від їх віку або ступеня залучення у конфлікт;

здійснювати репатріацію дітей разом з їх матерями або особами, які доглядають за ними, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам дитини;

уникати заходів, які можуть призвести до того, що дитина втратить громадянство, зокрема шляхом реєстрації кожної дитини;

надавати невідкладну допомогу всім дітям, які перебувають в таборах та центрах утримання в Сирії та Іраку, а також забезпечення всім дітям-жертвам постійного догляду та захисту незалежно від їх громадянства;

підвищувати рівень обізнаності громадськості про стан таких дітей, з метою знизити стурбованість громадськості щодо національної безпеки;

– щодо реабілітації і (ре) інтеграції:

вжити всіх необхідних заходів для забезпечення ефективної реабілітації та (ре) інтеграції всіх дітей, які є громадянами своїх держав та чиї батьки імовірно пов'язані з ІГІЛ (Давши);

в першу чергу вжити всіх необхідних заходів для сприяння фізичному, психологічному відновленню та соціальній інтеграції цих дітей, незалежно від їх віку або ступеня залучення в конфлікт;

у випадках, коли діти підозрюються в скоєнні злочинних діянь, дотримуватися належних процесуальних норм та стандартів справедливого судового розгляду, зокрема презумпції невинності та права на апеляцію, з урахуванням віку та статі, згідно зі стандартами захисту дітей та правосуддя; якщо можливо, взагалі позбавити дітей участі в кримінальному судочинстві.

Асамблея закликає Європейський Союз зробити захист прав дітей частиною політики у сфері боротьби з тероризмом.

Резолюція 2326 (2020) від 31 січня 2020р. «Демократія зламана? Як реагувати?»⁵

Парламентська асамблея стурбована масштабами «забруднення» інформацією через електронно-цифрові засоби зв'язку у все більш поляризованому світі, поширенням кампаній з дезінформації, спрямованих на формування громадської думки, маніпуляції та іноземне втручання у виборчі процеси, поширення ненависті через Інтернет та соціальні медіа, які загрожують демократії та виборчим процесам у країнах – членах Ради Європи.

Стосовно кібератак, Асамблея нагадує про своє занепокоєння, висловлене в Резолюції 2217 (2018) та Рекомендації 2130 (2018) «Юридичні виклики, пов'язані з гібридною війною та з правами людини», зокрема щодо випадків масових кампаній з дезінформації, які загрожують безпеці, громадському порядку та мирним демократичним процесам, а також про необхідність розробки інструментів захисту демократії від «інформаційної зброї».

Асамблея наголошує на необхідності якісного покращенню контенту в Інтернеті, забезпеченні стійкості демократії в Європі, протидії дезінформації, інвестицій у якісну журналістику.

---

⁵ Resolution 2326 (2020) Democracy hacked? How to respond?. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28598&lang=en>

Асамблея вважає, що передвиборча агітація в соціальних мережах, заснована на сегментації та рекламних оголошень на платформах, орієнтованих на потенційних виборців, має бути врегульованою, щоб забезпечити прозорість та захист даних, формування довіри населення. Зокрема, Асамблея:

- схвалює роботу Ради Європи з питань захисту персональних даних та виборчих прав, зокрема Конвенцію про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та інші інструменти «м'якого права», стосовно різних аспектів конфіденційності та захисту персональних даних в інформаційному суспільстві, зокрема в соціальних мережах;

- схвалює прийняття Протоколу про внесення змін до Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, який модернізує конвенцію та вирішує проблеми, що виникають внаслідок використання нових інформаційних та комунікаційних технологій;

- схвалює подальшу роботу Комітету Конвенції щодо використання персональних даних під час виборів та їх неправомірне використання в політичних цілях;

- пропонує країнам-членам підписати та / або ратифікувати, і впровадити Конвенцію Ради Європи про кіберзлочинність та Додатковий протокол, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи.

Асамблея закликає держави-члени Ради Європи впровадити низку глобальних ат європейських стратегій, та створити модель регулювання та вирішення конфліктів.

Крім того, Асамблея схвалює дії Європейського Союзу щодо протидії дезінформації, усунення загроз зовнішнього втручання у вибори і забезпечення більшої транспарентності щодо оплачуваної політичної реклами та більш чітких правил фінансування європейських політичних партій. Вона закликає Європейський Союз забезпечити взаємодію з Радою Європи та сприятиме подальшому співробітництву з усіма 47 державами – членами Ради Європи. Асамблея пропонує Європейській комісії та Цільовим групам зі стратегічних комунікацій Європейської служби зовнішніх зв'язків забезпечити ширшу участь НУО, що діють на території

Європейського Союзу, в якості лідерів та консультантів профільних органів ЄС, що займаються питаннями боротьби з дезінформацією, щоб краще виявляти та аналізувати дезінформацію. Ці органи повинні працювати спільно, більш прозоро та регулярно обмінюватися інформацією задля загального блага.

Асамблея також закликає держави – члени Європейського Союзу розширити підтримку Цільових груп зі стратегічних комунікацій Європейської служби зовнішніх зв'язків з метою зміцнення потенціалу Європейського Союзу, необхідного для протидії дезінформації.

Асамблея схвалює роботу Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії) з підготовки принципів використання цифрових технологій під час виборів і постановляє уважно відслідковувати ці питання.

Резолюція 2327 (2020) від 31 січня 2020 р. «Туризм з метою трансплантації органів»⁶

Туризм з метою трансплантації органів є одним з найприбутковіших видів незаконної діяльності у всьому світі, що вкрай ускладнює його викорінення.

Різниця між потребою в органах і їх пропозицією спонукає деяких пацієнтів до спроб купити орган, отриманий незаконним шляхом, що часто пов'язано з виїздом за кордон в країни, де закони, які забороняють продаж органів, або погано дотримуються, або мають шляхи обходу. Така практика засуджується Радою Європи, Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) і такими професійними організаціями, як Всесвітня медична асоціація та Трансплантаційне товариство.

У Стамбульській декларації «туризм з метою трансплантації органів» визначається як поїздка з метою трансплантації, пов'язаної з торгівлею людьми та вилученням їх органів чи торгівлею людськими органами; або як поїздка в умовах, коли ресурси (органи, фахівці і центри трансплантації), передаються нерезидентам, що підриває можливості та обсяги державам надавати легальні послуги з трансплантації власному населенню. У зв'язку з цим потрібно чітко визначити в національному

---

⁶ Resolution 2327 (2020) Organ transplant tourism. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28600&lang=en>

законодавстві країн умови таких трансплантації для резидентів і нерезидентів.

Як на глобальному, так і на європейському рівні діють конвенції з ефективними механізмами моніторингу, ратифіковані багатьма країнами, що дозволяють протидіяти торгівлі людьми, зокрема з метою вилучення людських органів.

Рада Європи також розробила Конвенцію проти торгівлі людськими органами – єдиний міжнародний кримінально-правовий інструмент для боротьби з нелегальною торгівлею органами. Вона вступила в силу 1 березня 2018 року, але до цих пір ратифікована тільки дев'ятьма державами-членами. Використання ресурсів для трансплантації, яке підриває здатність країни надавати легальні послуги з трансплантації власному населенню, прямо не розглядається у вищезазначеній конвенції.

«Конвенція Ради Європи про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину» і Додатковий протокол щодо трансплантації органів і тканин людини, встановлюють принцип, згідно з яким організм людини і його частини як такі не мають приносити фінансової вигоди у зв'язку із застосуванням досягнень медицини.

На жаль, незважаючи на цю міцну правову базу, туризм з метою трансплантації органів досі існує, зокрема в Європі і Китаї. До туризму з метою пересадки органів може входити використання органів померлих осіб (які, можливо, не дали необхідну згоду, як у випадку страчених ув'язнених в Китаї, органів живих людей або осіб, чії органи були передані на благодійність, але згодом перенаправлені для використання в інших цілях лікарями, які надають послуги з пересадки органів пацієнтам, що не мають права на їх отримання в рамках національних програм, або в установах, які обслуговують «туристів, які приїхали для трансплантації»).

Парламентська асамблея рекомендує державам – членам Ради Європи:

– підписати, ратифікувати та виконувати наступні глобальні конвенції та конвенції Ради Європи: Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних

Націй проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенцію Ради Європи про права людини та біомедицину і Додатковий протокол щодо трансплантації органів і тканин людини, Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми та Конвенцію Ради Європи проти торгівлі людськими органами;

– розвивати і вдосконалювати існуючі офіційні програми трансплантації з урахуванням передового досвіду за допомогою професійної освіти, підготовки фахівців тощо;

– розробити і реалізувати на практиці профілактичні стратегії роботи з населенням, спрямовані, в першу чергу, на попередження (і лікування) відмови органів, зокрема, шляхом заохочення здорового способу життя та забезпечення медичного обслуговування;

– удосконалювати нагляд за трансплантацією шляхом міждержавного співробітництва в Європі та в світі за допомогою створення комплексних механізмів пошуку донорів і реципієнтів, зокрема на транснаціональному рівні і т.д.

Асамблея вважає за необхідне посилити роль національних парламентів у вирішенні проблеми туризму з метою трансплантації органів та пропонує сприяти підвищенню обізнаності громадськості, прийняти відповідне законодавство і ратифікувати міжнародно-правові документи, а також стежити за їх ефективним виконанням.

Рекомендація 2173 (2020) від 31 січня 2020 р. «Боротьба з незаконним обігом тканин та клітин людини»⁷

Досягнення в технології пересадки людських тканин та клітин можуть врятувати життя, відновити основні функції організму, підвищити якість життя і допомогти стати батьками. З іншого боку, використання біологічних матеріалів людини для трансплантації та наукових досліджень має безліч етичних і правових питань.

Конвенція Ради Європи про права людини та біомедицину передбачає, що «тіло людини та його частини не повинні бути джерелом отримання фінансової вигоди» та, що «медичне втручання може здійснюватися лише після того, як відповідна

---

⁷ Recommendation 2173 (2020) Combating trafficking in human tissues and cells. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28599&lang=en>

особа дасть на це свою добровільну згоду» і, що «інтереси і добробут кожної людини превалюють над інтересами суспільства або науки». Сьогодні існує небезпека порушення або розмивання цих принципів.

Міжнародно-правова база, розроблена Всесвітньою організацією охорони здоров'я, ЄС і Радою Європи, включає в себе положення, що забезпечують якість і безпеку людських тканин і клітин для їх трансплантації. Серед цих положень можна виділити окремі принципи: принцип вільної згоди, заборона на отримання фінансової вигоди та принцип обов'язкового дозволу. Однак ці принципи не реалізуються в повному обсязі, а факти їх порушення далеко не завжди є предметом кримінального та судового переслідування.

Асамблея нагадує, що в Рекомендації 2009 (2013) «До прийняття конвенції Ради Європи про боротьбу з незаконним обігом людських органів, тканин і клітин», прийнятої в 2013 році, було запропоновано, щоб питання про торгівлю тканинами і клітинами людини розглядалося окремо від питання про незаконний обіг людських органів та щоб ці два питання регулювалися двома окремими правовими документами. Тому Асамблея закликала Комітет міністрів прийняти рішення щодо підготовки додаткового протоколу про протидію незаконному обігу людських тканин і клітин до Конвенції про боротьбу з незаконним обігом людських органів.

Асамблея переконана в необхідності більш активних дій в цій галузі з боку держав – членів Ради Європи.

Резолюція 2328 (2020) від 6 березня 2020 р. «Запобігання насильству та дискримінації релігійних меншин серед біженців у Європі»⁸

Біженці та люди, які просять притулку, мають право на належний захист згідно з міжнародним гуманітарним правом та стандартами у сфері прав людини. Усі мігранти мають право зберігати власні культурні звичаї, традиції та віру, тому важливо

---

⁸ Resolution 2328 (2020) Prevention of violence and discrimination against religious minorities amongst refugees in Europe. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28626&lang=en>

охороняти їхню фізичну та психологічну недоторканість у цій сфері.

Парламентська асамблея вважає, що релігійні переконання та релігійні практики мігрантів та біженців слід вважати важливим фактором успішної політики у сфері міграційної політики держави та інтеграції імігрантів. Асамблея закликає держави – члени Ради Європи висловити політичну волю до забезпечення захисту біженців та людей, які просять притулку в Європі, запобігаючи насильству на релігійному ґрунті та дискримінації.

Запобігання насильству та дискримінації релігійних меншин серед біженців у Європі вимагає дій на всіх рівнях – міжнародному, європейському, національному та, насамперед, на місцевому рівні.

Асамблея нагадує про свою Рекомендацію 1962 (2011) «Релігійний вимір міжкультурного діалогу» та пропонує країнам-членам сприяти партнерству між Радою Європи, релігійними установами, гуманістами та нерелігійними організаціями, з метою заохотити стейкхолдерів надавати притулки біженцям.

Держави-члени повинні сприяти міжрелігійному та міжконфесійному діалогу щодо процедур надання притулку, вирішувати конфлікти на релігійному ґрунті в центрах прийому біженців та тимчасових приміщеннях, поважати права біженців та людей, які просять притулку, пропагувати практику сприяння міжрелігійному діалогу та мирному життю на спільній території і т.д.

II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Директива (ЄС) 2020/262 Ради від 19 грудня 2019 р. про встановлення загальних положень про акцизний збір⁹

Ця Директива встановлює загальні положення щодо акцизного збору, що стягується прямо або опосередковано на споживання підакцизних товарів.

Директивою визначено перелік підакцизних товарів; поняття акцизного збору; правила та умови поставок, які звільняються від сплати акцизного збору; порядок застосування положень Директиви до випадків коли підакцизні товари переміщуються транзитом; створення єдиної форми для сертифікату про звільнення від сплати акцизного збору; дозвіл безподаткового продажу товарів подорожуючим; порядок обміну електронними адміністративними документами між зацікавленими особами та компетентними органами та умов стягнення акцизного збору на ці товари.

Окрім випадків відшкодування, передбачених цією Директивою, держави-члени повинні, якщо цього вимагає ціль цієї Директиви, відшкодувати акцизний збір, сплачений за підакцизні товари, реалізовані для споживання.

З метою забезпечення якнайшвидшого виконання необхідних формальностей та полегшення нагляду за переміщенням підакцизних товарів, що переміщуються під тимчасовим відстроченням акцизного збору, доцільно використовувати комп'ютеризовану систему відповідно до Рішення (ЄС) 2020/263 Європейського Парламенту та Ради щодо обміну електронними адміністративними документами між зацікавленими особами та компетентними органами.

Оскільки мета цієї Директиви є саме забезпечення загальних домовленостей стосовно окремих аспектів стягнення акцизного збору, не може бути досягнута в достатній мірі державами-членами, але може через масштаби та наслідки досягти кращого рівня на рівні Союзу. Союз, в свою чергу, може вживати заходи відповідно до

---

⁹ Council Directive (EU) 2020/262 of 19 December 2019 laying down the general arrangements for excise duty (recast). URL.: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/262/oj>

принципу субсидіарності, встановленого статтею 5 Договору про Європейський Союз. Відповідно до принципу пропорційності, викладеного у цій статті, ця Директива не виходить за рамки, необхідні для досягнення цієї мети.

Ця Директива та Директиви 92/83/ЄЕС, 92/84/ЄЕС, 2003/96/ЄС та 2011/64/ЄС застосовуються на усій території Союзу.

Посилання на скасовану Директиву мають розглядатися як посилання на цю Директиву та читатись відповідно до таблиці кореляції у Додатку II.

Ця Директива набуває чинності на двадцятий день після опублікування в Офіційному віснику Європейського Союзу.

Рішення (ЄС) 2020/263 Європейського Парламенту та Ради від 15 січня 2020 року про комп'ютеризацію руху та нагляду за акцизними товарами¹⁰

Для забезпечення єдиних умов здійснення заходів, необхідних для модифікації, розширення та функціонування комп'ютеризованої системи, Європейській Комісії повинно бути надано відповідне виконавче повноваження.

Через розмір та складність створення комп'ютеризованої системи необхідно, щоб і Союз, і держави-члени надавали людські та фінансові ресурси для розвитку та розгортання системи. Розробляючи національні компоненти, держави-члени повинні застосовувати принципи, встановлені для електронних державних систем, і повинні ставитися до економічних операторів так само, як і в інших сферах, де створені комп'ютерні системи. Зокрема, вони повинні дозволити економічним операторам, особливо малим та середнім підприємствам, що працюють у цьому секторі, використовувати національні компоненти з найменшими можливими витратами, і вони повинні сприяти всім заходам, спрямованим на збереження їх конкурентоспроможності.

Оскільки метою цього Рішення є створення підґрунтя для автоматизації процесів, визначених законодавством Союзу щодо акцизних зборів, не може бути досягнуто в достатній мірі державами-членами, а може, скоріше, через забезпечення

---

¹⁰ Decision (EU) 2020/263 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2020 on computerising the movement and surveillance of excise goods (recast). URL: <http://data.europa.eu/eli/dec/2020/263/oj>

належного функціонування внутрішнього ринку краще досягти на рівні Союзу.

Комп'ютеризована система призначена для електронної передачі адміністративних документів; покращення функціонування внутрішнього ринку, спростивши внутрішньосоюзний рух підакцизних товарів та надавши державам-членам можливість моніторингу потоків у режимі реального часу та проведення необхідних перевірок, де це необхідно.

До 10 лютого 2025 року і кожні п'ять років після цього Комісія буде представляти Європейському Парламенту та Раді звіт про впровадження та функціонування комп'ютеризованої системи.

Рішення № 1152/2003/ЄС скасовується. Посилання на скасоване рішення повинні тлумачитися як посилання на це рішення та читатись відповідно до таблиці кореляції у Додатку.

Це рішення набуває чинності на двадцятий день після опублікування в Офіційному віснику Європейського Союзу.

Директива (ЄС) 2020/284 Ради від 18 лютого 2020 року про внесення змін до Директиви 2006/112/ЄС щодо запровадження вимог до діяльності постачальників платіжних послуг¹¹

Зростання електронної комерції сприяє транскордонному продажу товарів та послуг кінцевим споживачам у державах-членах. У цьому контексті транскордонна електронна комерція стосується поставок, за якими сплачується ПДВ у державі-члені, але постачальник встановлений в іншій державі-члені, на третій території або в третій країні. Однак шахрайські компанії використовують можливості електронної комерції щоб отримати несправедливі ринкові переваги, ухиляючись від своїх зобов'язань зі сплати ПДВ. Там, де застосовується принцип оподаткування за місцем призначення, оскільки споживачі не мають зобов'язань щодо бухгалтерського обліку, державам-членам потрібні відповідні інструменти для виявлення та контролю таких обманних підприємств. Важливо боротися з транскордонним шахрайством з ПДВ, спричиненим шахрайською поведінкою деяких підприємств у сфері транскордонної електронної комерції.

---

¹¹ Council Directive (EU) 2020/284 of 18 February 2020 amending Directive 2006/112/EC as regards introducing certain requirements for payment service providers. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2020/284/oj>

Шахрайство з ПДВ є загальною проблемою для всіх держав-членів, але окремі держави-члени не мають необхідної інформації для забезпечення правильного застосування правил ПДВ щодо транскордонної електронної комерції або для боротьби з шахрайством із ПДВ у транскордонному електронному режимі. Оскільки мета цієї Директиви, а саме боротьба з шахрайством з ПДВ, не може бути достатньо досягнута державами-членами окремо, якщо є транскордонний елемент, а також через необхідність отримання інформації від інших держав-членів, але може, скоріше, через причини що стосується масштабу чи ефекту дії, що краще досягти на рівні Союзу.

Зобов'язання, встановлені цією Директивою, не повинні поширюватися на постачальників платіжних послуг, які не підпадають під дію Директиви (ЄС) 2015/2366 Європейського Парламенту та Ради.

Ця Директива поважає основні права та принципи, визнані Хартією основних прав Європейського Союзу, зокрема, правом захисту персональних даних. Інформація про платежі, що зберігається та надається відповідно до цієї Директиви, підлягає обробці лише експертами з питань боротьби з шахрайством податкових органів у межах, що пропорційні та необхідні для досягнення мети цієї Директиви, а саме для боротьби з шахрайством із ПДВ. Ця Директива також відповідає правилам, встановленим в Регламенті (ЄС) 2016/679 та в Регламенті (ЄС) 2018/1725 Європейського Парламенту та Ради.

Держави-члени повинні прийняти та опублікувати не пізніше 31 грудня 2023 року нормативно-правові акти необхідні для впровадження приписів цієї Директиви. Вони негайно повідомляють Європейській Комісії текст цих положень.

Держави застосовують ці положення з 1 січня 2024 року.

Ця Директива набуває чинності на двадцятий день після опублікування в Офіційному віснику Європейського Союзу.

Директива (ЄС) 2020/285 Ради від 18 лютого 2020 року про внесення змін до Директиви 2006/112/ЄС про загальну систему оподаткування податком на додану вартість щодо спеціальної схеми для малих підприємств та Регламенту (ЄС) № 904/2010 про адміністративне співробітництво та обмін інформацією з метою моніторингу правильності застосування спеціальної схеми для малих підприємств¹²

Директива Ради 2006/112/ЄС дозволяє державам-членам продовжувати застосовувати національні спеціальні схеми для оподаткування малих підприємств. Однак ці положення застаріли і не зменшують навантаження на малі підприємства, оскільки вони були розроблені для загальної системи оподаткування податком на додану вартість (ПДВ), заснованої на системі оподаткування в державі-члені походження.

У своєму плані дій Європейська Комісія оголосила про комплексний пакет спрощення оподаткування для малих підприємств, який має на меті зменшити їх адміністративний тягар і створенню сприятливого фіскального середовища для сприяння їх росту та розвитку транскордонної торгівлі.

Оскільки мета цієї Директиви, а саме зменшити бюрократичний тягар дотримання малими підприємствами, не може бути досягнута в достатній мірі на рівні окремих держав-членів, але може бути досягнута на рівні Союзу.

Держави-члени повинні прийняти та публікують до 31 грудня 2024 року нормативно-правові акти згідно статті 1 цієї Директиви. Держави-члени мають повідомити Комісії текст цих нормативно-правових актів невідкладно.

Держави-члени мають застосовувати положення Директиви з 1 січня 2025 року.

Ця Директива набуває чинності на двадцятий день після опублікування в Офіційному віснику Європейського Союзу.

---

¹² Council Directive (EU) 2020/285 of 18 February 2020 amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards the special scheme for small enterprises and Regulation (EU) No 904/2010 as regards the administrative cooperation and exchange of information for the purpose of monitoring the correct application of the special scheme for small enterprises. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/285/oj>

ІІІ. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Александров проти України» від 9 січня 2020 року (Заява № 56483/09)¹³

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 34 «Індивідуальні заяви»

Обставини справи

Заявник народився у 1978 році у м. Бердичів де і тримається під вартою.

25 грудня 2008 року Апеляційний суд Автономної Республіки Крим (далі – Кримський апеляційний суд) визнав заявника винним у вчиненні двох згвалтувань та одного вбивства, призначивши йому покарання у виді позбавлення волі строком на п'ятнадцять років.

21 травня 2009 року Верховний Суд України залишив без змін вирок Кримського апеляційного суду.

5 жовтня 2009 року заявник, відбуваючи покарання у Бердичівській виправній колонії № 70 у Житомирській області, поінформував Суд про свій намір подати заяву.

У листі від 10 травня 2010 року Суд підтвердив отримання формуляру заяви з додатками і попросив заявника до 10 серпня 2010 року надати копії рішень національних судів та інших документів, які стосувалися справи заявника.

У період з 2009 до 2013 р. заявник неодноразово звертався до Кримського апеляційного суду та Верховного Суду України з клопотаннями про надання йому доступу до матеріалів його справи або отримання ним копій процесуальних документів з матеріалів справи. Він зазначив, що ці документи вимагалися Судом.

2 лютого, 11 червня і 7 та 9 липня 2009 року, 10 березня, 28 квітня, 1 та 21 липня, 4 серпня та 5 листопада 2010 року, 16

---

¹³ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ALEKSANDROV v. UKRAINE (Application no. [56483/09](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200213)) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200213>

березня та 5 жовтня 2011 року та 10 травня 2012 року Кримський апеляційний суд залишав без задоволення клопотання заявника про надання доступу до матеріалів його кримінальної справи. Суд обґрунтував рішення тим, що клопотання були безпідставними, оскільки застосовне законодавство не передбачало можливості отримання копій документів із матеріалів кримінальної справи після набрання вироком законної сили.

17 лютого 2012 року заявник надіслав до Кримського апеляційного суду ще одне клопотання, вимагаючи надати йому документи з матеріалів його справи, які він потім надішле до Суду.

29 лютого 2012 року суддя Г. Кримського апеляційного суду відмовив у задоволенні клопотання, пояснивши, що заявник отримав копії всіх передбачених законодавством документів і, якщо він бажав отримати додаткові копії процесуальних документів для направлення їх до Суду, він повинен був подати до Кримського апеляційного суду підтвердження, що Суд вимагав ці документи, а також перелік цих документів, водночас обидва ці тексти мали бути складені уповноваженою особою.

Згідно з твердженнями заявника, 13 березня 2012 року він подав до Кримського апеляційного суду аналогічне клопотання, вимагаючи надати доступ до матеріалів його справи. Він долучив до нього Регламент Суду.

22 березня 2012 року Кримський апеляційний суд залишив клопотання без задоволення, оскільки судове провадження було закінчено.

19 листопада 2012 року заявник звернувся до Кримського апеляційного суду із заявою про уповноваження його матері, пані Г., ознайомитися з матеріалами його кримінальної справи.

4 грудня 2012 року заступник голови Кримського апеляційного суду залишив це клопотання без задоволення, оскільки право на доступ до матеріалів справи мали лише учасники кримінального провадження.

24 червня 2013 року заявник знову подав до Кримського апеляційного суду клопотання, вимагаючи надіслати йому копії документів з матеріалів його справи, зазначивши, що ці документи просив Суд.

11 липня 2013 року суддя Т. Кримського апеляційного суду відповів на зазначене клопотання, поінформувавши його, що він повинен був сплатити судовий збір в розмірі 46 грн. і надіслати підтвердження сплати Кримському апеляційному суду, після чого той надіслав заявнику запитувані копії документів. Заявник цього не зробив. Згідно з твердженнями заявника у нього не було достатньо коштів для сплати збору, оскільки він не мав доходу. У нього не було захисника.

Рішення Суду:

Суд одногосно *постановляє*, що держава-відповідач не дотрималася своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції у зв'язку з ненаданням заявнику органами державної влади копій документів для його заяви до Суду;

Суд постановляє одногосно, що встановлення порушення само собою становить справедливу сатисфакцію моральної шкоди, якої зазнав заявник.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Новіков проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 47067/11)¹⁴

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

ст. 34 «Індивідуальні заяви»

Обставини справи

Заявником є пан Сергій Сергійович Новіков, громадянин України, 1973 р.н.

26 червня 2010 року працівники Служби безпеки України затримали заявника за підозрою у незаконному збуті наркотичних засобів.

28 червня 2010 року його доставили до Червонозаводського районного суду міста Харкова, який продовжив строк затримання заявника до десяти діб з метою вивчення даних про його особу.

---

¹⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF NOVIKOV v. UKRAINE (Application no. [47067/11](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200211)) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200211>

5 липня 2010 року той самий суд обрав заявнику запобіжний захід у вигляді взяття під варту. У постанові було зазначено, що він обвинувачувався у вчиненні тяжкого злочину та міг переховуватись або перешкоджати слідству чи продовжити свою злочинну діяльність. Жодних додаткових підстав суд не навів.

25 серпня, 24 вересня, 15 жовтня, 24 листопада 2010 року і 18 березня 2011 року суди продовжували строк тримання заявника під вартою під час досудового слідства, в останнє до – 26 червня 2011 року. Ці постанови здебільшого обґрунтовувалися складністю справи та триваючим провадженням, а також тим, що заявник обвинувачувався у вчиненні тяжкого злочину, міг ухилятися від слідства і суду, перешкоджати встановленню фактів у справі та продовжити злочинну діяльність. Жодних додаткових підстав постанови не містять.

25 червня 2011 року слідство було закінчено, і справу разом з обвинувальним висновком було направлено до Комінтернівського районного суду для розгляду по суті.

20 липня 2011 року під час підготовчого засідання у справі заявника суд першої інстанції розглянув клопотання заявника про звільнення з-під варти та залишив його без задоволення у зв'язку з необґрунтованістю.

Заявник тримався під вартою до 06 квітня 2012 року, коли його було звільнено під підписку про невиїзд.

У 2009 році до затримання заявнику було проведено операцію на правій стопі.

Згідно з твердженнями заявника, на момент його затримання у нього все ще були післяопераційні ускладнення, а під час перебування у Харківському слідчому ізоляторі (далі – СІЗО) він не мав доступу до належної медичної допомоги, стан його здоров'я погіршився, що завдавало йому сильного болю.

Згідно з твердження Уряду, після поміщення заявника до СІЗО 06 липня 2010 року його оглянули медичні працівники СІЗО.

08 липня 2010 року заявник звернувся до лікаря-терапевта, який діагностував йому облітеруючий ендартеріїт¹⁵ нижніх

---

¹⁵ Форма, при якій просвіт між дрібними артеріями звужується або облітерується внаслідок росту їхньої внутрішньої оболонки.

кінцівок. Заявнику було призначено амбулаторне лікування у вигляді прийому протизапальних і знеболюючих медичних препаратів, вітамінів, а також перев'язок. Заявнику також було рекомендовано уникати тривалого перебування у стоячому положенні та обмежити фізичне навантаження на нижні кінцівки.

15 жовтня 2010 року, 18 січня, 1 лютого, 25 травня, 2, 4 вересня, 20 грудня 2011 року та 14 березня 2012 року заявник знову звертався до лікаря-терапевта, який заново призначав йому лікування.

У період з 27 січня до 14 лютого 2012 року заявник проходив стаціонарне лікування у лікарні виправної колонії. Після виписки з цього закладу йому було рекомендовано подальше амбулаторне лікування у СІЗО.

06 квітня 2017 року заявник помер. 08 листопада 2017 року його мати, пані Майя Миколаївна Клементьєва, висловила бажання підтримати заяву та продовжити провадження у Суді.

Рішення Суду:

Суд одноголосно оголошує, що мати заявника, пані Майя Миколаївна Клементьєва, має право продовжити це провадження від імені заявника;

Суд оголошує прийнятними скарги заявника за пунктами 1 і 3 статті 5 Конвенції щодо незаконності тримання його під вартою з 26 червня до 20 липня 2011 року, а також щодо необґрунтованості тримання його під вартою;

Суд одноголосно оголошує непринятною скаргу заявника за статтею 3 Конвенції щодо відсутності доступу до належної медичної допомоги під час тримання під вартою;

Суд постановляє одноголосно, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції;

Суд одноголосно постановляє, що немає необхідності розглядати питання прийнятності та суті скарги заявника за пунктом 4 статті 5 Конвенції щодо неспроможності суду першої інстанції здійснити належний розгляд його клопотання про

звільнення з-під варти та його скарги за статтею 34 Конвенції на обмеження доступу до його представника у Суді;

Суд постановляє одноголосно, що:

упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити матері заявника, пані Майї Миколаївні Клементьєвій, 6000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Суд одноголосно відхиляє решту вимог щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Саргсян та інші проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 54012/07 та 2 інші)¹⁶

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

ст. 6 «Право на справедливий суд»

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту»

Обставини справи

Справу було розпочато за трьома заявами, поданими до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

---

¹⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF SARGSYAN AND OTHERS v. UKRAINE (Applications nos. 54012/07 and 2 others) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200214>

Заявники скаржилися на жорстоке поводження працівників міліції та не проведення органами державної влади ефективного розслідування їхніх відповідних тверджень.

1. Заява № 54012/07 пана Вартана Джанібековича Саргсяна, громадянина України 1969 року народження, подана 26 листопада 2007 року.

Змушуючи заявника зізнатися у вчиненні вбивства О., декілька працівників міліції неодноразово штовхали його обличчям у товсті листи поролону та скручували руки, закуті у наручники за спиною, щоб він задихався та зазнавав сильного болю. Потім вони змусили заявника сидіти голим; двоє працівників міліції сіли на ноги заявника, тоді як третій стискав його статеві органи, використовуючи поліетиленовий пакет. Крім того, працівники міліції неодноразово били заявника по голові товстою текою; плювали йому в обличчя; погрожували притягнути до кримінальної відповідальності його родичів і застосовували електричний струм, пропускаючи його через мокрі ганчірки, притиснуті до його вух, підборіддя та інших частин голови.

Медичні та інші докази:

24.04.07 – Висновок № 2586 (Харківське обласне бюро судово-медичної експертизи), в якому було зазначено про відсутність будь-яких тілесних ушкоджень або скарг (заявника було оглянуто під час тримання його під вартою);

29.04.07 – Довідка (Міська клінічна лікарня швидкої та невідкладної медичної допомоги ім. проф. О.І. Мещанінова) – отримана заявником після його звільнення з-під варти 28.04.07, - в якій було зазначено про забій м'яких тканин голови заявника, садна на колінах та болісну пальпацію статевих органів;

21.05.07 – Висновок № 3148 (Харківське обласне бюро судово-медичної експертизи), в якому було зазначено про відсутність будь-яких тілесних ушкоджень.

Інші відповідні факти:

Заявник має інвалідність «середньої тяжкості» (2-га група, національна класифікація);

24.04.07 заявника було взято під адміністративний арешт за обвинуваченням у вчиненні злісної непокори законним вимогам працівників міліції (див. більше деталей у пункті «а» розділу С);

25.04.07 заявник зізнався у вчиненні вбивства О. (згідно з його доводами, які Уряд не оскаржив);

27.04.07 заявник уперше побачився зі своїм захисником (паном Токарєвим) та відмовився від своїх зізнавальних показань;

28.04.07 заявника було звільнено з-під варти;

07.05.07 прокурор Червонозаводського району вирішив не порушувати кримінальну справу щодо заявника за фактом вбивства О. у зв'язку з недостатністю доказів для доведення його причетності.

Скаргу подано: 28.04.07, прокурору Червонозаводського району.

Відповідь органів влади:

04.05.07, 08.05.07 та 18.06.07 – постанови про відмову у порушенні кримінальної справи (прокуратура Червонозаводського району у м. Харків; постанови були винесені слідчим Х., у провадженні якого також перебувала справа щодо вбивства О.);

18.08.09 – Червонозаводський районний суд міста Харкова залишив без задоволення апеляційну скаргу заявника на постанову від 08.05.07, зазначивши, що оригінал постанови неможливо було знайти, а наявною була лише копія, отже, предмет оскарження був відсутнім.

Висновки: 18.06.07 (постанова): заявника було затримано законно за вчинення адміністративного правопорушення. Жорстокого поводження не було: медичні огляди від 24.04.07 та 21.05.07 не виявили жодних тілесних ушкоджень. Крім того, не було встановлено працівників міліції, які могли піддати заявника жорсткому поводженню.

24.02.09 Харківський адміністративний апеляційний суд задовольнив скаргу заявника на бездіяльність прокуратури, ухваливши, що вона не вжила належних подальших заходів за скаргою заявника від 28.04.07.

2. Заява № 25697/08 пана Ігоря Вікторовича Гордуса, 1973 року народження, проживає у м. Дебальцеве, подана 09 травня 2008 року.

Наданий заявником опис жорстокого поводження:

08.04.06 заявника було затримано за підозрою у причетності до збуту наркотичних засобів і допитано за відсутності захисника. З метою отримання його зізнавальних показань працівники міліції прикували його наручниками до батареї на дванадцять годин; били його кулаками та гумовими кийками, дали йому три ляпаси по губам і п'ять – шість ударів по нирках; п'ятнадцять ударів по руках і плечах; після одного удару заявник повалився на коліна, подряпавши їх;

18.06.06, коли заявник тримався під вартою до нього в камеру зайшли троє працівників міліції у цивільному одязі. Бажаючи помститися за подання скарги на працівників міліції та вимагаючи визнати вину, вони били його по руках і плечах та погрожували помістити його (колишнього працівника міліції) до камери зі звичайними затриманими.

Медичні та інші докази:

12 – 13.04.06 – Висновок № 21/109 (Дебальцівське відділення Донецького обласного бюро судово-медичної експертизи), в якому було зазначено про численні крововиливи на плечах і руках заявника та подряпини на колінах, – можливо, отримані 08.04.06, можливо, заподіяні самостійно щипанням; пошкодження поверхні нижньої губи – отримане за день до проведення експертизи, можливо, заподіяне самостійно кусанням; тілесні ушкодження загалом були кваліфіковані як «легкі»;

20.06.06, Довідка (Артемівський слідчий ізолятор (далі – СІЗО), в якій було зазначено, що заявник прибув того дня до Дебальцівського ІТТ із крововиливами на плечах.

Про постанову від 22.07.09 заявника було поінформовано лише 26.12.11;

Апеляційну скаргу заявника на постанову від 07.07.06 суд розглянув лише 06.08.08, оскільки багато засідань було перенесено через неподання прокуратурою матеріалів розслідування до суду.

Тривалість тримання під вартою під час досудового слідства: Період: 08.04.06 (дата затримання) – 05.03.07 (дата ухвалення першого вироку); 13.06.08 (за апеляційною скаргою перший вирок було скасовано) – 18.08.10 (новий вирок). Загальна тривалість: три роки та один місяць. Тривалість кримінального провадження: Період: 19.12.03 (початок провадження) – 28.03.04 (зупинення провадження) – 25.01.06 (відновлення провадження) – 30.05.13 (остаточний вирок). Загальна тривалість: сім років і сім місяців. Інстанцій: три.

3. Заява № 17361/10 пана Костянтина Володимировича Кравця, громадянина України 1984 року народження, Подана 07 жовтня 2010 року

Наданий заявником опис жорстокого поводження:

28.01.08 до заявника підійшло декілька працівників міліції, які наказали йому прослідувати з ними до відділу міліції для проведення допиту. Після прибуття і до 30.01.08 заявника тримали під вартою у відділі без будь-якого процесуального статусу та вимагали, щоб від зізнався у заподіянні Х. смертельних тілесних ушкоджень. У задоволенні його клопотань про повідомлення рідних про тримання його під вартою або про доступ до захисника було відмовлено. Упродовж цього періоду працівники міліції В., Ш., Б. прив'язали заявника до стільця у кабінеті № 202, били його у груди та голову, перекривали доступ кисню, змушуючи курити у протигазі, погрожували та нецензурно обзивали його, штовхали його, не давали йому їжі та змушували спати на стільці. Працівник міліції П. нецензурно кричав на заявника та залякував його, змушував запам'ятати продиктоване йому зізнання та підписати порожній аркуш паперу, забрав його черевики та штани («для огляду») та змусив заявника, одягненого лише у підштаники, брати участь у різних слідчих діях;

30.01.08 після того, як заявника було піддано тиску і він надав зізнання, було складено офіційний протокол про затримання і заявника помістили до ІТТ. Там А., співкамерник заявника, почав з ним бійку, під час якої він бив заявника ногами, а також вдарив заявника кулаком у груди та живіт.

Медичні та інші докази:

01.02.08 – Висновок № 117 (Дніпродзержинське відділення Дніпропетровського обласного бюро судово медичної експертизи), в якому було зазначено про наявність чотирьох крововиливів між четвертим і п'ятим ребром діаметром 1,5 – 3 см, отриманих за три – шість днів до проведення обстеження; одного крововиливу розміром 6 на 8 см на лівому плечі; двох крововиливів розміром 4,8 та 5 см на лівій руці, отриманих приблизно за два дні до проведення обстеження;

28.02.08 – Довідка (Дніпродзержинська міська лікарня № 9), в якій було підтверджено наявність крововиливів; зазначено, що з 04.02.08 до 28.02.08 заявник проходив стаціонарне лікування у зв'язку з неврастенією та гіпертонією.

Інші відповідні факти:

01.02.08 заявника було звільнено з-під варти під підписку про невийїзд; згодом він відмовився від свого зізнання, як наданого під тиском;

19.10.11 кримінальне провадження щодо заявника було закрито у зв'язку з відсутністю доказів його вини у заподіянні тілесних ушкоджень.

Тримання під вартою: 28.01.08 – 19.10.11 (тільки досудове слідство). Загальна тривалість: три роки та дев'ять місяців.

Рішення Суду:

Суд одноголосно вирішує об'єднати заяви;

Суд одностайно оголошує заяви прийнятними;

Суд одностайно постановляє, що було порушено як процесуальний так матеріальний аспекти статті 3 Конвенції щодо усіх заявників;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції у зв'язку зі скаргою, висунутою у заяві № 54012/07;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції у зв'язку зі скаргою, висунутою у заяві № 25697/08;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції у зв'язку зі скаргою, висунутою у заяві № 54012/07;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку зі скаргами, висунутими у заявах № 25697/08 та № 17361/10;

Одностайно Суд постановляє, що було порушено статтю 13 Конвенції у поєднанні з пунктом 1 статті 6 Конвенції у зв'язку зі скаргою, висунутою у заяві № 17361/10;

Суд одностайно постановляє, що упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Суд одноголосно відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Сіянко проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 52571/11)¹⁷

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

Обставини справи

Уранці 7 липня 2009 року сусідку заявника похилого віку Кл. було знайдено мертвою в її будинку. Службова собака привела працівників міліції до будинку заявника. Заявника доставили до сільської ради, а потім – до відділу міліції.

Заявник не заперечував у Суді, що саме він вбив Кл. Згідно з його твердженнями він планував звернутися до міліції, щоб

---

¹⁷ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF SIYANKO v. UKRAINE (Application no. 52571/11) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200210>

зізнатися у вчиненні вбивства, проте працівники міліції його випередили.

Того ж дня щодо заявника було порушено кримінальну справу за фактом вбивства Кл., а о 10 год. 00 хв. його було офіційно затримано в приміщенні відділу міліції. Наявні документи свідчать, що під час затримання заявнику було роз'яснено його права як підозрюваного, проте він письмово відмовився від свого права на захисника, вказавши, що його відмова не була пов'язана з його фінансовим становищем. Слідчий Пав. прийняв відмову, зазначивши, що участь захисника не була обов'язковою у випадку пред'явлення обвинувачення у вчиненні вбивства. Після цього з 12 год. 05 хв. до 12 год. 50 хв. заявника допитували як підозрюваного. Під час допиту він визнав свою вину у вчиненні вбивства Кл., заявивши, що вбив її випадково 06 липня 2009 року, та повідомив деталі.

Заявник стверджував, що після затримання він клопотав про призначення йому безоплатного захисника або про побачення з особою, яка могла допомогти йому найняти приватного захисника, проте слідчий відмовив у задоволенні цього клопотання. Після наполегливого прохання слідчого він був змушений відмовитися від свого права на правову допомогу.

Того ж дня о 14 год. 00 хв. слідчий П., якого заявник знав, склав протокол про його явку з повинною. Заявник коротко зізнався у вчиненні вбивства Кл.

Згідно з твердженнями заявника зізнання було написано на вимогу слідчого та продиктовані ним.

8 липня 2009 року за відсутності захисника та у присутності понятих, судово-медичного експерта та спеціаліста у будинку Кл. було проведено відтворення обставин події. Згідно з протоколом відтворення обставин події слідчий попросив заявника добровільно показати, як той вбив Кл. Заявник погодився. Він надав детальний опис відповідних обставин, роз'яснивши їх на вимогу судово-медичного експерта та слідчого.

Згідно з твердженнями заявника він дав показання за вказівкою слідчого Щ.

10 липня 2009 року з 09 год. 00 хв. до 09 год. 20 хв. слідчий Пав. поінформував заявника про його процесуальні права, у тому

числі право на правову допомогу, і заявник знову письмово відмовився від свого права на захисника. Потім заявнику пред'явили обвинувачення у вчиненні умисного вбивства Кл., і в період з 09 год. 30 хв. до 10 год. 30 хв. він повторив надані ним раніше показання, зазначивши, що вбив Кл. випадково.

Згідно з твердженнями заявника він клопотав про побачення із захисником, але його клопотання знову було залишено без задоволення.

Пізніше того ж дня з 11 год. 00 хв. до 15 год. 20 хв. слідчий П. послідовно склав п'ять явок з повинною заявника, в яких було зазначено, що заявник прийшов до нього та зізнався у вчиненні низки злочинів: крадіжки з будинку К. (див. пункт 7), вбивствах З. і Цо., вбивстві та розбійному нападі на Є. і вбивстві жінки з його села на ім'я Мотря, прізвища якої він не пам'ятав, але яка згодом була ідентифікована як С. (див. пункт 6).

Згідно з твердженнями заявника його зізнання у вчиненні крадіжки з будинку К. були надані після погрози слідчого, що у разі його відмови дати зізнання його дружину буде притягнуто до відповідальності як співучасницю крадіжки, і це поставить їхню дитину під загрозу поміщення до дитячого будинку. Інші зізнання також було надано під «тиском» слідчого та продиктовано ним. Він також стверджував, що того ж дня його змусили погодитись на те, що працівники міліції підкинуть до його будинку певні боєприпаси; у зв'язку з цим йому пообіцяли, що його не буде притягнуто до відповідальності, оскільки кулі були надто старими та непридатними для використання.

11 липня 2009 року працівники міліції провели обшук у будинку заявника та вилучили сімдесят шість куль для різної зброї.

13 липня 2009 року заявника було додатково допитано як підозрюваного у справі щодо вбивства Кл. Наявні документи свідчать, що перед допитом, на якому також був присутнім прокурор і відеозапис якого було зроблено, заявнику було письмово роз'яснено його процесуальні права, і він клопотав про надання йому допомоги захисника Ц.; захисника було допущено до провадження, і зазначений допит відбувся у його присутності. Відповідно до протоколу зазначеного допиту заявник визнав свою вину у вчиненні вбивства Кл., та у відповідь на незазначені

запитання слідчого Пав. надав додаткові показання, підтвердивши вчинення вбивств З. Цо., Є. та С. і навівши деталі. Він стверджував, *inter alia*, що приходив до будинків потерпілих з проханням дати йому в борг, оскільки потребував грошей для оплати рахунків; коли потерпілі відмовлялися дати йому гроші, він їх убивав.

Згідно з твердженнями заявника перед допитом йому було усно роз'яснено його права, проте він не ані слова зрозумів. Він також стверджував, що після того, як йому вдалося поговорити з прокурором, йому було надано допомогу захисника Ц., але він не мав можливості поговорити із ним наодинці до або під час допиту.

У період з 14 до 22 липня 2009 року, все ще у рамках кримінального провадження щодо вбивства Кл., було проведено низку слідчих дій для перевірки зізнання заявника стосовно інших вбивств, у тому числі огляд місць події, допит родичів потерпілих та інших свідків, а також ексгумація та експертиза трупів потерпілих. За результатами огляду місця події було виявлено речові докази, у тому числі скривавлене волосся однієї з потерпілих на одвірці. За результатами ексгумації судово-медичний експерт підтвердив, що на тілах потерпілих було виявлено тілесні ушкодження. У своїх висновках, складених після відтворення обстановки та обставин події, проведених за участю заявника (див. пункт 19), експерт дійшов висновку, що тілесні ушкодження потерпілих могли бути заподіяні за зазначених заявником обставин.

20 липня 2009 року щодо заявника було порушено кримінальну справу за фактом незаконного володіння боєприпасами, які 11 липня 2009 року було вилучено з його будинку (див. пункт 14).

23 та 24 липня 2009 року слідчий Л. допитав заявника як підозрюваного та обвинуваченого, відповідно, у провадженні щодо незаконного володіння боєприпасами. Захисник під час допитів присутнім не був, оскільки заявник відмовився від свого права на правову допомогу. Заявник визнав свою вину у вчиненні злочину. Згідно з твердженнями заявника він зробив це на вимогу слідчого і надав продиктовані йому показання в обмін на обіцянку про надання йому побачення із дружиною для обговорення питання найму приватного захисника.

29 липня 2009 року для перевірки наданих заявником під час допиту 13 липня 2009 року показань у селі в присутності Ц., судово-медичного експерта, понятих і спеціалістів було проведено відтворення обстановки та обставин події. Заявник надав детальний опис злочинів, підтвердивши свою вину. Заявник стверджував, що зробив так за вказівками слідчого Щ. в обмін на нову обіцянку дозволити йому побачитися там з дружиною. Відповідний протокол із підписом заявника свідчить, що під час відтворення обстановки та обставин події, коли його запитали, чому 10 липня 2009 року він зізнавався у вчиненні злочинів, заявник зазначив, що більше не міг нести такий тягар. Згідно з твердженнями заявника він не підписував протоколи відтворення обстановки та обставин події і відмовлявся від перегляду відеозапису цієї слідчої дії.

31 липня 2009 року кримінальне провадження щодо крадіжки з будинку К. було відновлено. Заявнику було роз'яснено його процесуальні права, проте він відмовився від права на правову допомогу щодо обвинувачення у вчиненні крадіжки. Слідчий Щ. прийняв його відмову, оскільки відповідно до національного законодавства участь захисника не була обов'язковою у випадку висунення такого обвинувачення, і заявника було допитано за відсутності захисника. Він підтвердив свою вину у вчиненні крадіжки та надав деталі щодо обставин злочину.

Згідно з твердженнями заявника відмова та зізнання були надані на вимогу слідчого.

3 серпня 2009 року слідчий Щ. порушив кримінальну справу щодо заявника за фактом вбивства З., Цо., Є. та С при обтяжуючих обставинах.

Того ж дня всі кримінальні провадження щодо заявника були об'єднані в одну справу за обвинуваченнями заявника у вчиненні умисного вбивства з корисливих мотивів, розбійного нападу, крадіжки та незаконному володінні боєприпасами. Потім його було допитано щодо цих злочинів у присутності Ц., якого він хотів залишити своїм захисником. Під час допиту заявник частково визнав свою вину у вчиненні вбивства Кл. та відмовився давати подальші показання.

Згідно з твердженнями заявника він відмовився давати показання, оскільки Щ. не виконав своїх обіцянок про надання дозволу на побачення з його дружиною.

30 грудня 2009 року, переглянувши відеозапис допиту від 13 липня 2009 року та відтворення обстановки та обставин події від 29 липня 2009 року, експерт-психолог зазначив, що поведінка заявника свідчила про добровільне надання ним показань.

25 березня 2010 року, вочевидь за скаргою друга Кл., щодо заявника було порушено кримінальну справу за фактом розбійного нападу на Кл. Це провадження було об'єднано з основною справою, і до пред'явлених заявнику обвинувачень було внесено відповідні зміни.

30 березня 2010 року під час допиту в присутності Щ. заявник заперечив свою вину щодо всіх пред'явлених йому обвинувачень, окрім вчинення вбивства Кл., яке згідно з його твердженнями було нещасним випадком, і відмовився давати подальші показання, пославшись на своє конституційне право не свідчити проти себе.

26 квітня 2010 року слідство було закінчено, і заявнику та Щ. було надано доступ до матеріалів справи. Згідно з твердженнями заявника за порадою Щ. він підписав відповідний протокол, не висловивши жодних скарг або клопотань.

У незазначену дату справу було направлено до Апеляційного суду Черкаської області (далі – апеляційний суд) для розгляду по суті в першій інстанції.

31 травня 2010 року за клопотанням заявника апеляційний суд замінив Щ. на безоплатного захисника Ф.

Під час засідань суду першої інстанції, на яких заявник і Ф. були присутніми, заявник визнав свою вину лише у вчиненні вбивства Кл., зазначивши, що вбив її випадково, та заперечивши її пограбування. Він уперше поскаржився, що його зізнання щодо злочинів, які він не вчиняв, були отримані працівниками міліції у результаті психологічного тиску та з порушенням його прав на захист.

Під час допиту судом першої інстанції жителі села заперечили будь-які чутки про які-небудь підозрілі смерті. Слідчий П., у свою чергу, стверджував, *inter alia*, що: він дав заявнику можливість

одночасно зізнатися у «всіх своїх гріхах», якщо було щось, окрім вбивства Кл.; 10 липня 2009 року заявника було доставлено до його кабінету, оскільки він хотів щось йому сказати; у кабінеті заявник написав явки з повинною та зізнався у вчиненні крадіжки і вбивств; проведення відповідного розслідування обумовили зізнання заявника щодо вчинення вбивств, оскільки раніше про ці вбивства ніхто не знав.

19 жовтня 2010 року апеляційний суд визнав заявника винним за всіма пунктами обвинувачення. Йому було обрано покарання у виді довічного позбавлення волі за вчинення вбивства з корисливих мотивів та у виді позбавлення волі на строк від двох до десяти років щодо решти обвинувачень.

Допитавши слідчих у справі, понятих, судово-медичних експертів і дослідивши відеозаписи процесуальних дій та висновки експерта-психолога, суд не встановив жодних доказів тверджень заявника про надання ним зізнання під психологічним тиском або за вказівками слідчих. У зв'язку з цим він також зазначив, що до надання заявником зізнання ні працівники міліції, ні родичі потерпілих не підозрювали, що З., Цо., Є. та С. були вбиті, а тому заявник не міг надати на вимогу органів влади фактичні обставини цих злочинів. Крім того, суд зазначив, що заявник підтвердив свої зізнання у присутності свого захисника та ні заявник, ні його захисник не висунули жодних скарг на будь-який тиск слідчих органів на стадії слідства. Те, що заявник відмовився від своїх зізнань під час судового розгляду та поскаржився на тиск працівників міліції, суд вважав спробою заявника уникнути покарання за вчинені ним злочини.

15 лютого 2011 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – Вищий спеціалізований суд), діючи як суд другої інстанції, залишив без змін вирок заявника та обране йому покарання, встановивши, що вина заявника була доведена низкою доказів, які були ретельно оцінені та викладені судом першої інстанції.

03 липня 2013 року заявник також поскаржився до прокуратури, що всі зізнавальні показання у кримінальній справі щодо нього були надані внаслідок психологічного тиску слідчого П.

30 вересня 2013 року, здебільшого посилаючись на показання працівників міліції, які заперечили застосування будь-якого тиску до заявника, та результати розгляду аналогічної скарги судом першої інстанції, прокурор відхилив твердження заявника у зв'язку з необґрунтованістю. 14 лютого та 21 березня 2014 року Кам'янський районний суд та Апеляційний суд Черкаської області, відповідно, залишили цю постанову без змін.

У 2017 році за результатами проведення службового розслідування міліція залишила без задоволення аналогічну скаргу заявника у зв'язку з необґрунтованістю.

Рішення Суду:

Суд одностайно оголошує прийнятними скарги заявника за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо його прав на захист, а решту скарг у заяві – неприйнятними;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено пункт 1 та підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з відсутністю захисника 10 липня 2009 року, коли заявник надав свої зізнання;

Суд постановляє одноголосно, що немає потреби розглядати решту скарг заявника за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції;

Одноголосно Суд постановляє, що встановлення порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції само собою становить справедливу сатисфакцію моральної шкоди, якої зазнав заявник;

Суд одностайно відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Ус проти України» від 09 січня 2020 року (Заява № 41467/11)¹⁸

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

Обставини справи

Заявник народився у 1970 році та проживає у м. Вознесенськ.

---

¹⁸ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF US v. UKRAINE (Application no. 41467/11) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200212>

Згідно з твердженнями заявника 13 жовтня 2010 року працівники міліції прийшли до його будинку, вимагаючи з'явитися до місцевого відділу міліції о 15 год. 00 хв. того ж дня. Доставивши заявника до Вознесенського відділу міліції, його допитали щодо стосунків із Т., чий труп був знайдений.

Згідно з протоколом допиту заявника 13 жовтня 2010 року з 16 год. 25 хв. до 19 год. 10 хв. його допитували як свідка. Згідно з твердженнями заявника працівники міліції надягнули на нього наручники та піддавали жорстокому поводженню, щоб змусити зізнатися у вчиненні вбивства Т. З того часу заявник безперервно тримався під вартою до офіційного затримання 14 жовтня 2010 року (див. пункт 8).

14 жовтня 2010 року після того, як заявник зізнався у вчиненні вбивства Т., слідчий Вознесенського відділу міліції офіційно задокументував його затримання. Згідно з протоколом про затримання процес затримання заявника зайняв десять хвилин – з 15 год. 30 хв. до 15 год. 40 хв. 14 жовтня 2010 року.

15 жовтня 2010 року після пред'явлення заявнику обвинувачення у вчиненні вбивства Т. місцевий суд обрав йому запобіжний захід у вигляді взяття під варту з 14 жовтня 2010 року. Згодом суд декілька разів продовжував строк тримання його під вартою.

22 жовтня 2010 року заявник звернувся до Вознесенського міськрайонного суду зі скаргою на незаконне затримання його працівниками міліції 13 жовтня 2010 року.

Того ж дня заявник звернувся до Вознесенської міжрайонної прокуратури зі скаргою на жорстоке поводження з ним працівників міліції 13 жовтня 2010 року.

У ході розгляду скарги заявника на незаконне затримання Вознесенський міськрайонний суд зазначив, що 13 жовтня 2010 року заявника було допитано як свідка у відділі міліції, а наступного дня після зізнання у вчиненні вбивства Т. – затримано. 08 грудня 2010 року Вознесенський міськрайонний суд залишив без задоволення скаргу заявника на незаконне затримання у зв'язку з необґрунтованістю. Остаточною ухвалою від 27 грудня 2010 року Апеляційний суд Миколаївської області залишив цю постанову без змін.

У ході розгляду скарги заявника на жорстоке поводження слідчий Вознесенської міжрайонної прокуратури допитав заступника начальника Вознесенського відділу міліції, який заявив, що під час допиту заявника 13 жовтня 2010 року останній зізнався у вчиненні вбивства Т. Свідок також заявив, що приблизно о 23 год. 00 хв. того ж дня заявник пішов із відділу міліції додому. Уранці наступного дня заявник повернувся до відділу міліції та був офіційно затриманий за підозрою у вчиненні зазначеного злочину.

16 листопада 2011 року слідчий Вознесенської міжрайонної прокуратури відмовив у порушенні кримінальної справи за скаргою заявника на жорстоке поводження у зв'язку з відсутністю складу злочину в діях відповідних працівників міліції.

06 червня 2014 року Вознесенський міськрайонний суд виправдав заявника за обвинуваченням у вчиненні вбивства. 20 травня та 06 червня 2015 року за скаргами прокуратури та брата потерпілого Апеляційний суд Миколаївської області та Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, відповідно, залишили цей вирок без змін.

Рішення Суду:

Суд одноставно оголошує прийнятною скаргу заявника на не задокументоване затримання з 13 до 14 жовтня 2010 року;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції;

Суд постановляє одноголосно, що: упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 5 000 (п'ять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Філозофенко проти України» від 9 січня 2020 року (Заява № 72954/11)¹⁹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 1 Першого протоколу до Конвенції

Обставини справи

Заявниця народилася у 1938 році та проживає в Одеській області.

Заявниця має спеціальний статус «дитини війни» (особа, якій станом на 2 вересня 1945 року було менше 18 років) відповідно до Закону України «Про соціальний захист дітей війни», чинного з 01 січня 2006 року (далі – Закон України 2006 року). Відповідно до статті 6 зазначеного Закону вона мала право на отримання спеціального підвищення до її пенсії у розмірі 30% від мінімальної пенсії.

11 грудня 2008 року вона звернулася до національних судів із позовом проти Управління Пенсійного фонду України, вимагаючи перерахувати відповідно до статті 6 зазначеного Закону її пенсію за 2006 – 2008 роки та виплатити їй залишок заборгованості.

10 червня 2009 року Одеський окружний адміністративний суд частково задовольнив позов. Він встановив, що у 2006 році дію статті 6 Закону України 2006 року було зупинено Законом України «Про Державний бюджет України на 2006 рік». Водночас згідно із внесеними до останнього Закону змінами, які набрали чинності 2 квітня 2006 року, Кабінет Міністрів України мав визначити порядок запровадження та виплати підвищення до пенсії. Однак у 2006 році такого порядку визначено не було, і вимоги заявниці стосовно 2006 року мали бути залишені без задоволення. Щодо її вимог стосовно 2007 та 2008 років суд зазначив, що у 2007 та 2008 роках дію статті 6 Закону України 2006 року було зупинено та до неї було внесено зміни Законами України «Про Державний бюджет

---

¹⁹ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF FILOZOFENKO v. UKRAINE (Application no. 72954/11) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200209>

України на 2007 рік» та «Про Державний бюджет України на 2008 рік», відповідно. Проте 9 липня 2007 року та 22 травня 2008 року Конституційний Суд України визнав таке зупинення дії і внесення змін неконституційними. У результаті суд постановив, що Управління Пенсійного фонду України мало перерахувати пенсію заявниці, проте лише за періоди з 9 липня до 31 грудня 2007 року та з 22 травня до 31 грудня 2008 року.

1 листопада 2010 року Одеський апеляційний адміністративний суд частково змінив зазначену постанову. Він залишив без змін висновки суду нижчої інстанції щодо вимог заявниці стосовно 2006 року. Щодо її вимог стосовно 2007 та 2008 років він також підтвердив її право на підвищення пенсії за періоди з 9 липня до 31 грудня 2007 року та з 22 травня до 31 грудня 2008 року, але зазначив, що оскільки вона пропустила встановлений законом однорічний строк для звернення з позовом, вимоги щодо 2007 року мали бути задоволені лише за період з 11 до 31 грудня 2007 року.

18 травня 2011 року Вищий адміністративний суд України залишив останню постанову без змін.

Рішення Суду:

Суд одноголосно оголошує прийнятною скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції щодо періоду з 02 квітня до 31 грудня 2006 року, а решту скарг у заяві – неприйнятними;

Одностайно Суд постановляє, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції щодо зазначеного періоду;

Суд одноголосно постановляє, що: упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу: 900 (дев'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; 6 (шість) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського

центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Суд одностайно відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Стриж проти України» від 16 січня 2020 року (Заява № 39071/08)²⁰

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 «Право на справедливий суд»

ст. 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя»

ст. 1 Першого протоколу

Обставини справи

Заявниця народилася у 1937 році та проживає у м. Запоріжжя.

26 грудня 2001 року заявниця придбала у пана Т. квартиру у м. Запоріжжя. Вона сплатила 26500 українських гривень (далі – грн).

17 травня 2005 року заявниця була залучена як сторона до провадження щодо цивільного спору між продавцем квартири та іншими зацікавленими сторонами. Заявницю було залучено до провадження як співвідповідача, оскільки позивачі висунули додаткові вимоги щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири, укладеного між продавцем та заявницею у 2001 році.

19 жовтня 2005 року Заводський районний суд міста Запоріжжя визнав, *inter alia*, договір купівлі-продажу квартири недійсним. Крім того, він визнав власниками квартири пана В.С. та пана І.С. Суд зобов'язав пана Т. сплатити заявниці 26500 грн. Заявниця подала апеляційну скаргу.

13 грудня 2005 року Апеляційний суд Запорізької області скасував рішення від 19 жовтня 2005 року як незаконне та відмовив

---

²⁰ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF STRYZH v. UKRAINE (Application no. 39071/08) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200314>

у задоволенні вимог у зв'язку з необґрунтованістю. Позивачі оскаржили рішення у касаційному порядку.

4 квітня 2006 року Верховний Суд України постановив ухвалу про відкриття касаційного провадження та ухвалив надіслати копії касаційного скарги сторонам провадження, яких, у свою чергу, було зобов'язано надіслати свої заперечення до 4 травня 2006 року.

24 жовтня 2007 року матеріали справи було передано на розгляд Апеляційному суду Одеської області.

Заявницю не було повідомлено про касаційну скаргу або будь-яким іншим чином поінформовано про відкриття касаційного провадження.

3 квітня 2008 року Апеляційний суд Одеської області, діючи як суд касаційної інстанції, розглянув справу. Сторони про судові засідання поінформовані не були. Розглянувши касаційну скаргу та матеріали справи, суд касаційної інстанції скасував рішення від 13 грудня 2005 року у зв'язку з необґрунтованістю та залишив без змін рішення від 19 жовтня 2005 року. 2 травня 2008 року заявниця дізналася про судові засідання та ухвалу суду касаційної інстанції.

3 липня 2009 року В.С. ініціював судові провадження, вимагаючи виселення заявниці з квартири. 21 квітня 2010 року Орджонікідзевський районний суд міста Запоріжжя постановив виселити заявницю. Ця постанова не оскаржувалась.

Рішення Суду:

Суд одноголосно вирішив не розглядати скаргу заявниці на порушення статті 8 Конвенції;

Суд одностайно оголошує неприйнятною скаргу за пунктом 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості провадження;

Суд одноголосно оголошує прийнятними скаргу за пунктом 1 статті 6 Конвенції щодо вимоги про змагальність провадження та скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції щодо вимоги про змагальність провадження;

Суд постановляє одноголосно, що немає потреби розглядати по суті скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;

Суд одноголосно постановляє, що: упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці 500 євро (п'ятсот євро) та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована у валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ТОВ «Агентство телебачення «Новини» проти України» від 16 січня 2020 року (Заява № 34155/08)²¹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 10 «Свобода вираження поглядів»

Обставини справи

Підприємство-заявник є українським товариством з обмеженою відповідальністю, зареєстрованим у м. Харків.

12 липня 2006 року у м. Харків працівник міліції Г., прямуючи на роботу, випав з тролейбуса під час руху. Він отримав черепно-мозкову травму та протягом певного періоду перебував у комі.

23 січня 2007 року дорожня автоінспекція відмовила у порушенні кримінальної справи щодо водія тролейбуса у зв'язку з цим інцидентом. Як вбачається, в її постанові було зазначено, що працівник міліції Г. сам спричинив інцидент, відкривши двері тролейбуса та вистрибнувши з нього.

15 травня 2007 року Київський районний суд міста Харкова скасував цю постанову. Суд встановив, що досудове слідство, за результатами якого було винесено таку постанову, було однобічним, оскільки ґрунтувалося на показаннях причетних сторін, зокрема водія тролейбуса та кондуктора. Вочевидь, лише

---

²¹Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF AGENTSTVO TELEVIDENIYA NOVOSTI, OOO v. UKRAINE (Application no. 34155/08)/ URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200313>

один незацікавлений свідок підтвердив, що працівник міліції Г. відчинив двері тролейбуса під час руху. Втім, наданий нею опис подій суперечив висновку експертів щодо того, як працівник міліції Г. впав та отримав травму.

Підприємство-заявник у своїй програмі під назвою «АТН» показало чотири новини стосовно інциденту, пов'язаного з працівником міліції Г. Уривки, що були предметом подальшого провадження на національному рівні підкреслені та пронумеровані для подальшого посилання на них. Там, де використано ініціали, у сюжетах було зазначено повні імена.

Перший репортаж (далі – «Сюжет 1») було показано 18 липня 2006 року об 11 год. 41 хв., а його зміст був таким:

«Диктор: Міліціонер випав з тролейбусу. Шостий день у непритомному стані у відділенні нейрохірургії у лікарні швидкої медичної допомоги знаходиться працівник Київського районного відділу міліції. 27-річний чоловік отримав черепно-мозкову травму та перелом основи черепа, випавши з тролейбуса ... За словами очевидців, чоловік намагався вибратися з тролейбуса під час руху.

Л., начальник міської служби безпеки дорожнього руху, яка займалася експлуатацією тролейбусних ліній: Коли ми чекали на приїзд працівників Державтоінспекції, до нас підійшла жінка та сказала, що потерпілий намагався відчинити двері під час руху..., навіть пасажери кричали йому: «Що ви робите?». Проте він не слухав.

Лікар К. заявив, що потерпілий перебував у важкому стані у реанімаційному відділенні.

Диктор: Правоохоронці поки відмовляються коментувати подію, посилаючись на таємницю слідства. Л. повідомив, що тролейбус негайно відправили у депо та провели техогляд – результати перевірки показали, що тролейбус був справний. За словами самого водія, він діяв згідно з інструкцією: як тільки загорілася лампочка, яка сигналізує про відкриття дверей, одразу зупинив машину...»

Другий репортаж було показано 18 липня 2006 року о 18 год. 35 хв., а його зміст був таким:

«Диктор: Чому міліціонер випав з тролейбуса? Міліціонер, який випав з тролейбуса був при виконанні, він їхав на роботу до Київського райвідділу – повідомили сьогодні «Новинам АТН» у центрі зв'язків із громадськістю харківської міліції...».

За даними «АТН» розглядаються дві версії. Перша: міліціонер міг перебувати у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Друга, більш благородна версія подій: він побачив правопорушника та мав намір затримати його. «Новини АТН» вже висвітлювали цей інцидент. Нагадаємо, що він стався 12 липня о 07 год. 30 хв... працівник міліції випав з тролейбуса під час руху ... та вдарився головою об бордюр... Як розповіли очевидці, пасажери вмовляли міліціонера самовільно не відчиняти двері. Але молодий чоловік нікого не послухав і з досі невідомих причин схопився за поручні дверей тролейбуса, розсунув стулки та вистрибнув з тролейбуса під час руху. За словами Л., водій діяв професійно та зупинив машину. Тролейбус перевірили, він виявився справним і наразі знову працює на маршруті».

Третій репортаж було показано 19 липня 2006 року, а його зміст був таким:

«Диктор: Правоохоронці спростовують версію, що міліціонер, який 12 липня випав з тролейбуса, перебував у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Свою офіційну версію подій вони поки що не оприлюднили. Але запевняють, що лікарі не виявили у крові міліціонера ні слідів алкоголю, ні наркотиків... Як повідомили очевидці, інші пасажери вмовляли міліціонера самовільно не відчиняти двері. Але молодий чоловік з досі невідомих причин схопився за поручні дверей тролейбуса, розсунув стулки та вистрибнув з тролейбуса ходу під час руху. За словами заступника начальника відділу карного розшуку Київського РВВС М., розслідування за цими фактами триває.

Працівник міліції М.: Достовірно підтверджено, що він не перебував у стані алкогольного, а тим паче наркотичного сп'яніння. Він рухався тролейбусом 24 маршруту та випав з дверей».

Четвертий репортаж було показано 18 серпня 2006 року, а його зміст був таким:

«Диктор: У міліціонера, який випав з тролейбуса – амнезія ...

Інший міліціонер, Г., можливо й хотів би розповісти про інцидент, який з ним трапився, але не може... «Новини АТН» вже повідомляли, що 12 липня міліціонер Г. випав з тролейбуса ... Два тижні він перебував у комі.

Диктор: лікарі кажуть, що стан тролейбусного десантника, наразі є задовільним. Єдиний наслідок падіння – «амнезія на травму». Простіше кажучи, він пам'ятає все, окрім того, що трапилося у тролейбусі... Що насправді сталося з міліціонером того дня та чому він вирішив вистрибнути з тролейбуса, досі залишається загадкою. Міліція відмовляється коментувати хід розслідування, посилаючись на таємницю слідства».

Мати працівника міліції Г. подала позов проти підприємства-заявника, вимагаючи спростувати у зв'язку з недостовірністю поширену стосовно її сина інформацію, що він умисно вистрибнув з тролейбуса та перебував у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння. Вона також вимагала відшкодування моральної шкоди. У своєму позові до національних судів пані Г. зазначила, що згадана інформація заподіяла шкоду честі, гідності та професійній репутації її сина.

Під час розгляду справи Київським районним судом міста Харкова було допитано низку свідків, зокрема водія тролейбуса та пасажирку тролейбуса К., яка була свідком інциденту та заявила, що бачила, як міліціонер Г. намагався відчинити двері тролейбуса, проте не бачила, як він вистрибував. Суд також заслухав Л., начальника міської служби безпеки дорожнього руху, чиє інтерв'ю було частиною Сюжету 1, а також низку працівників підприємства-заявника, які працювали над сюжетами.

Зокрема, Л. зазначив, що не був свідком інциденту та точно не пам'ятав, чи розмовляв із журналістами щодо яких-небудь очевидців, які могли бачити, як працівник міліції Г. відчиняв двері та вистрибував. Він не пам'ятав, щоб із будь-ким говорив про це.

15 червня 2007 року Київський районний суд міста Харкова задовольнив позов. Суд зобов'язав підприємство-заявника спростувати таку інформацію: що працівник міліції Г. вистрибнув з тролейбуса навмисно, тобто, що він схопився за поручні на дверях тролейбуса, розсунув стулки та вистрибнув із тролейбуса під час

руху; та що «він перебував у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння».

Суд присудив пані Г. 5 000 українських гривень (далі – грн, приблизно 730 євро на момент подій) в якості відшкодування моральної шкоди, та 83 грн (приблизно 12 євро на момент подій) компенсації судових витрат.

Обґрунтовуючи це рішення, суд посилався на свою постанову від 15 травня 2007 року, якою було скасовано постанову про відмову у порушенні кримінальної справи за фактом цієї події (пункт 8). Він відхилив аргумент підприємства-заявника, що відповідні твердження цілком ґрунтувалися на інформації, отриманій від посадових осіб, а тому захищалися статтею 67 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (див. пункт 28). Суд також встановив, що Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» не звільняв підприємство-заявника від відповідальності, оскільки у спорі між засобом масової інформації та фізичною особою відповідач звільнявся від відповідальності за поширення недостовірної інформації лише, якщо він діяв добросовісно та здійснив перевірку відповідної інформації.

Зокрема, щодо Спростування А суд надав таке обґрунтування:

заява Л., процитована у Сюжеті 1, не могла вважатися офіційною заявою посадової особи. Крім того, цій заяві передувало Твердження 1.1, в якій диктор посилався на «очевидців», які нібито бачили, як працівник міліції Г. вистрибнув з тролейбуса, проте підприємство-заявник не змогло встановити особи «очевидців». Крім того, жоден з допитаних судом свідків не бачив, як працівник міліції Г. вистрибував з тролейбуса. З тих самих підстав твердження Л. не могло виправдати посилення на «очевидців» у Твердженні 2.2;

журналісти підприємства-заявника не виконали свій обов'язок перевірити поширену в ефірі інформацію, оскільки підприємство-заявник не змогло вказати на жодних «очевидців», які бачили, як працівник міліції Г. вистрибував з тролейбуса, як було зазначено у Твердженнях 1.1 і 1.2, і під час судового розгляду жодного такого очевидця знайдено не було. Під час судового розгляду стало відомо, що посилення на «очевидців» у Сюжеті 1 ґрунтувалося

виключно на твердженні Л., а журналісти підприємства-заявника ніколи не намагалися перевірити це твердження;

у Твердженні 4.2 диктор задавався питанням, що змусило працівника міліції Г. вистрибнути з тролейбуса, натякаючи, що він дійсно вистрибнув.

Щодо Спростування В суд надав таке обґрунтування: згідно з висновком судово-медичного експерта від 14 липня 2006 року було встановлено, що на момент події працівник міліції Г. не перебував у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння; навіть погоджуючись з аргументом підприємства-заявника, що Твердження 2.1 ґрунтувалася на інформації про взяття у працівника міліції Г. зразків крові для проведення аналізів, цього було недостатньо для поширення такої інформації, оскільки Г. був працівником міліції, а тому могли існувати інші підстави для проведення аналізу крові, крім перевірки на вміст алкоголю чи наркотичних речовин. Наприклад, можливо, аналіз крові був зроблений, оскільки працівник міліції Г. потребував переливання крові; з огляду на Твердження 3.3 не можна було вважати, що підприємство-заявник вже спростувало своє твердження про перебування працівника міліції Г. у стані сп'яніння, оскільки у Твердженні 3.1 робилось посилення на «працівників правоохоронних органів», які спростовували цю інформацію, а не на підприємство-заявника. Тому все ще можна було обґрунтовано вимагати, щоб саме підприємство-заявник спростувало цю інформацію.

Насамкінець, суд дійшов висновку, що підприємство-заявник не довело, що поширена ним інформація була належним чином перевірена та фактично достовірна.

24 вересня 2007 року Апеляційний суд Харківської області залишив це рішення без змін у частині щодо Спростування А та присуджених коштів. Суд змінив рішення у частині щодо Спростування В, зобов'язавши повністю спростувати Твердження 2.1, а не окрему її частину, тобто, щоб спростування включало твердження: «розглядаються дві версії. Перша: працівник міліції міг перебувати у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння».

Апеляційний суд погодився з обґрунтуванням суду першої інстанції та додав, що засоби масової інформації не мали права

збирати та поширювати чутки, видаючи їх за підтверджену очевидцями інформацію.

09 листопада 2007 року Верховний Суд України відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою підприємства-заявника. 16 січня 2008 року цю ухвалу було вручено підприємству-заявнику.

Рішення Суду:

Суд одноголосно оголошує заяву прийнятною;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено статтю 10 Конвенції у зв'язку з рішеннями національних судів щодо Спростування В;

Суд одностайно постановляє, що встановлення порушення само собою є достатньою справедливою сатисфакцією будь-якої моральної шкоди, яку могло зазнати підприємство-заявник;

Суд постановляє одноголосно, що: упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити підприємству-заявнику 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована у валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Суд одностайно відхиляє решту вимог підприємства-заявника щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Стрюков проти України» від 23 січня 2020 року (Заява № 78484/11)²²

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту»

---

²² Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF STRYUKOV v. UKRAINE (Application no. 78484/11) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200431>

Обставини справи

Заявник народився у 1970 році.

04 січня 2011 року заявника затримали за підозрою у вчиненні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, і помістили до камери Ізолятора тимчасового тримання міста Генічеськ. Заявнику нібито стало зле, проте на той момент йому було відмовлено у наданні будь-якої медичної допомоги.

13 січня 2011 року Генічеська центральна районна лікарня видала довідку, що з 2009 року заявник страждав на туберкульоз. У нього була активна форма захворювання, яка була небезпечною для інших, а тому вимагала лікування.

14 січня 2011 року Генічеський районний суд обрав заявнику запобіжний захід у вигляді взяття під варту.

Згідно з твердженнями заявника він перебував в Ізоляторі тимчасового тримання міста Генічеськ, не отримуючи лікування туберкульозу, доки 12 лютого 2011 року його не перевели до Запорізького слідчого ізолятора (далі – СІЗО).

11 березня 2011 року адміністрація СІЗО поінформувала захисника заявника, що в СІЗО заявнику було надано необхідне стаціонарне лікування туберкульозу з «позитивною динамікою». Характер лікування вказано не було.

04 серпня 2011 року адміністрація СІЗО поінформувала захисника заявника, що в СІЗО йому було надано стаціонарне лікування туберкульозу. Адміністрація СІЗО уточнила, що «заявник отримував протитуберкульозні препарати 1-го ряду». Характер лікування більш детально описано не було.

28 вересня 2011 року внаслідок серйозного погіршення стану здоров'я заявник втратив свідомість. Він відчув сильний біль у грудях. Бригада швидкої допомоги надала йому невідкладну медичну допомогу і він залишився у СІЗО.

Упродовж тримання під вартою здоров'я заявника проводжувало погіршуватися. Його перевозили до різних лікарняних закладів для проходження обстежень, зокрема 15, 18, 20 і 21 жовтня та 01 грудня 2011 року. Під час одного з таких обстежень 18 жовтня 2011 року заявнику діагностували пухлину підшлункової залози. Йому було рекомендовано пройти спеціальне

стаціонарне лікування туберкульозу. Як стверджувалося, тоді він не отримав жодного лікування у зв'язку з його захворюваннями.

Листами від 15 та 26 грудня 2011 року начальник СІЗО поінформував Генічеський районний суд (далі – суд першої інстанції) про стан здоров'я заявника та зазначив, що заявнику не могло бути надано лікування в СІЗО, оскільки він не був належним чином для цього оснащений.

1 лютого 2012 року суд першої інстанції повернув кримінальну справу щодо заявника на додаткове розслідування та звільнив заявника з-під варти у зв'язку з, *inter alia*, його станом здоров'я.

Коли заявник був на свободі, його стан здоров'я продовжував погіршуватися. Він пройшов як стаціонарне, так і амбулаторне лікування, зокрема 7 лютого та з 2 до 9 березня 2012 року. У медичній довідці без дати (але, як стверджувалося, виданій 7 травня 2012 року) заявнику було діагностовано ВІЛ, IV стадія. Згідно з медичною довідкою від 14 травня 2012 року було виявлено погіршення стану легенів заявника.

Згідно з медичною довідкою від 21 вересня 2012 року лікування заявника ускладнювалося у зв'язку з появою резистентності до протитуберкульозних лікарських препаратів.

20 вересня 2013 року суд першої інстанції визнав заявника винним у вчиненні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, та обрав йому покарання у виді позбавлення волі на строк шість років. У зв'язку зі станом здоров'я суд першої інстанції звільнив його від відбування покарання.

30 березня 2014 року заявник помер від туберкульозу.

Заявник зазначив, що упродовж тримання його під вартою під час досудового слідства його десять разів перевозили між Запорізьким СІЗО і приміщенням Генічеського районного суду, а також двічі між Запорізьким і Вільнянським СІЗО. Він стверджував, що перевезення зазвичай починалося о 23 год. 00 хв. за день до відповідної поїздки. Спочатку заявника та інших ув'язнених перевозили до залізничного вокзалу в автомобілях спеціального призначення; потім приблизно опівночі його поміщали до вагона поїзда, в якому подорож тривала три – чотири години; потім подорож продовжувалася в автомобілі спеціального

призначення. Згідно з твердженнями заявника перевезення тривало цілу ніч. Під час перевезень не надавалася їжа та вода, лікаря також не було. У судових засіданнях йому ставало зле і вони закінчувалися викликом швидкої допомоги або перенесенням судового засідання.

Заявник надав копію листа суду першої інстанції до начальника Генічеського районного відділу міліції, як стверджувалося, відповідального за перевезення заявника (отриманий останнім 26 січня 2012 року), в якому з огляду на стан здоров'я заявника суд першої інстанції просив забезпечити відповідні умови його перевезення у судове засідання, призначене на 31 січня 2012 року. У листі суду першої інстанції було зазначено, що витрати на перевезення візьмуть на себе родичі заявника. Заявник також надав копію листа зазначеного районного відділу міліції від 26 січня 2012 року, яким його матір було поінформовано, що у зв'язку з відсутністю спеціальних транспортних засобів 29 січня 2012 року заявника перевезитимуть залізничним транспортом, як зазвичай.

Згідно з наданою Урядом інформацією заявника перевозили із СІЗО до суду та у зворотному напрямку у такі дати:

03 квітня 2011 року, повернення 19 квітня 2011 року;
27 квітня 2011 року, повернення 12 травня 2011 року;
18 травня 2011 року, повернення 19 травня 2011 року;
22 червня 2011 року, повернення 29 червня 2011 року;
22 вересня 2011 року, повернення 29 вересня 2011 року;
14 жовтня 2011 року, повернення 21 жовтня 2011 року;
29 січня 2012 року.

Уряд також стверджував, що заявника перевозили у нічних поїздах в умовах, які відповідали вимогам національного законодавства, у тому числі щодо забезпечення їжею під час поїздки.

Рішення Суду:

Суд одноголосно оголошує, що мати заявника, пані Людмила Стрюкова, має право продовжити це провадження від імені заявника;

Одноставно Суд оголошує прийнятними скарги заявника за статтею 3 і 13 Конвенції щодо ненадання належної медичної допомоги під час тримання під вартою, умов перевезення заявника між Запорізьким СІЗО та судом; і відсутності ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку з цими скаргами;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з ненаданням належної медичної допомоги під час тримання під вартою;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з умовами перевезення заявника між Запорізьким СІЗО та судом;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено статтю 13 Конвенції;

Суд одноголосно постановляє, що:

упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу: 10 000 (десять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути сплачена матері заявника, пані Людмилі Стрюковій; 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись матері заявника, в якості компенсації судових та інших витрат; ця сума має бути сплачена на банківський рахунок представника, пані О. Сапожнікової;

із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Суд одноставно відхиляє решту вимог щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Юрій Коваль проти України» від 23 січня 2020 року (Заява № 35121/09)²³

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Свобода вираження поглядів»

ст.. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

ст.. 6 «Право на справедливий суд»

статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції

Обставини справи

Заявник народився у 1954 році та проживає у м. Миколаїв.

На момент подій він обіймав посаду голови Господарського суду Миколаївської області (далі – господарський суд).

8 листопада 2007 року Г., який був стороною майнового спору у господарському суді, звернувся до Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ) зі скаргою, що заявник вимагав у нього хабар.

13 листопада 2007 року заявник нібито одержав хабара від Г.

Г. поінформував органи влади, що 16 листопада 2007 року збирався запропонувати заявнику ще один хабар, а слідчі вирішили затримати заявника під час його одержання. Працівники міліції дали гроші Г. для передачі їх заявнику. Гроші були помічені спеціальною фарбувальною речовиною.

16 листопада 2007 року заявник зустрівся з Г. у міському парку у м. Одеса. Працівники міліції таємно спостерігали за зустріччю. Один із працівників міліції робив відеозапис. Гроші було передано приблизно о 19 год. 00 хв.

Коли працівники міліції спробували зупинити заявника після передачі йому грошей, заявник почав тікати і перебіг на сусідню вулицю, де ледве не зіткнувся з автомобілем.

---

²³ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF YURIY KOVAL v. UKRAINE (Application no. 35121/09) <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200430>

Згідно з результатами слідства на національному рівні після передачі грошей з'явилися працівники міліції, деякі з них були у формі, та попросили заявника, який ішов з місця зустрічі з Г., зупинитися, гукнувши: «Зачекайте, міліція!» Почувши це, заявник побіг через парк, внаслідок чого вони випустили його з поля зору та почали переслідувати.

Згідно з твердженнями заявника він утік, оскільки не знав особу, яка йшла за ним після зустрічі з Г. На сусідній вулиці шлях йому перегородив автомобіль (вочевидь, без розпізнавальних знаків міліції), з якого вистрибнули люди у цивільному одязі. Вони штовхнули заявника на землю, де, за його словами, його було жорстоко побито.

Згідно з результатами розслідування на національному рівні працівники міліції, які переслідували заявника, знайшли його на проїжджій частині біля автомобіля «Лада». Вони бачили двох невідомих їм осіб, які сідали в автомобіль. Коли працівники міліції підійшли, заявник підвівся, і працівники міліції побачили садна на його обличчі та правій руці, які, за їхніми словами, з'явилися в результаті падіння.

Заявника обшукали та виявили сліди спеціальної фарбувальної речовини на його руках та одязі. Заявника допитали. Він заявив, що домовився про зустріч з Г. ввечері у парку, але стверджував, що, коли Г. спробував покласти гроші до його кишені, він схопив руку Г. і відштовхнув гроші від себе.

17 листопада 2007 року заявнику пред'явили обвинувачення у хабарництві. Банкноти, позначені спеціальною фарбувальною речовиною, були знайдені розкиданими у парку. Було проведено обшук житла заявника та житла його родичів, а також в його кабінеті.

19 листопада 2007 року певний Га. звернувся до прокуратури зі скаргою, що заявник змусив його придбати певну комп'ютерну техніку для господарського суду.

7 грудня 2007 року певна Р. поскаржилася до прокуратури, що протягом 2007 року заявник вимагав від неї хабарі.

Таким чином, прокурори порушили кримінальну справу щодо заявника за фактом одержання хабарів від Р. і зловживання

службовим становищем щодо Га. Ця справа була об'єднана зі справою, раніше порушеною у зв'язку з угодами між заявником і Г.

Заявник оскаржив у національних судах у підсумку безрезультатно постанови про порушення кримінальних справ щодо нього. Уряд підрахував, що це призвело до двадцяти п'яти місяців затримки судового розгляду (див. пункт 163).

17 листопада 2007 року слідчий, у провадженні якого перебувала кримінальна справа щодо заявника, призначив вилучення певних документів з господарського суду. Заявник, який все ще обіймав посаду голови цього суду, дав вказівку підлеглим не надавати доступ слідчому до матеріалів відповідної справи. У результаті документи вилучені не були. Заявник стверджував, що перешкодив вилученню, оскільки матеріали цієї справи не стосувалися кримінального провадження щодо нього.

13 лютого 2008 року слідчий дав вказівку заявнику подати у відставку з посади голови суду у зв'язку з порушеною щодо нього кримінальною справою. Заявник відмовився подавати у відставку, зазначивши, що звільнити його були повноваження лише у Президента України.

25 березня 2008 року заявник знову дав вказівку працівникам господарського суду не дозволяти вилучення матеріалів справи, призначене слідчим.

3 березня та 15 травня 2008 року за клопотаннями слідчого Печерський районний суд міста Києва (далі – Печерський суд) і Центральний районний суд міста Миколаєва, відповідно, надали дозвіл Державній контрольно-ревізійній службі України провести перевірку фінансової діяльності господарського суду та скласти інвентаризаційний опис його майна. 14 березня та 22 травня 2008 року служба не змогла провести інвентаризацію, оскільки заявник відмовився виконувати її вказівки.

25 червня 2008 року ГПУ порушила кримінальну справу щодо заявника за фактом перешкоджання виконанню постанов суду від 3 березня та 15 травня 2008 року.

3 липня 2008 року слідчий виніс нову постанову про відсторонення заявника з посади голови суду. Проте заявник відмовився скласти свої повноваження та продовжив працювати.

У незазначену дату слідчий, у провадженні якого перебувала кримінальна справа щодо невиконання постанов суду, викликав заявника. 04 липня 2008 року заявник надіслав йому письмову відмову з'явитися, зазначивши, що слідчий був упередженим.

8 грудня 2008 року прокурори, посилаючись на Регламент Верховної Ради України (далі – ВРУ), звернулися до Голови Верховного Суду України з поданням про надання згоди на затримання заявника.

12 грудня 2008 року Голова Верховного Суду України вніс до ВРУ подання про затримання заявника, зазначивши, що він його підтримав.

18 грудня 2008 року ВРУ дала згоду на затримання заявника.

23 грудня 2008 року Печерський суд у присутності заявника та його захисника постановив затримати заявника та взяти його під варту з місцем тримання у Миколаївському слідчому ізоляторі (далі – Миколаївське СІЗО). Зокрема, суд зазначив, що заявник не з'явився за викликом до слідчого та перешкодив слідству.

Згідно з твердженнями заявника 23 грудня 2008 року з 10 год. 00 хв. і до кінця дня його тримали у наручниках у кабінеті слідчого ГПУ, у провадженні якого перебувала його справа.

Опівночі п'ять працівників міліції приїхали з м. Миколаїв до м. Київ на «Газелі», мікроавтобусі, який в Україні широко використовувався для комерційного перевезення пасажирів, у тому числі для міжміського сполучення. Їм передали заявника і поїздка до м. Миколаїв тривала з приблизно півночі до 09 год. 00 хв. Тієї ночі температура надворі була нижче нуля, а опалення в мікроавтобусі було недостатнім. Тому один із супроводжуючих працівників міліції дав заявнику своє пальто. Заявник був прикутий одним зап'ястком до вертикального поручня, розміщеного біля його сидіння.

Щонайменше один супроводжуючий працівник міліції був озброєний пістолетом. Згідно з твердженнями заявника, цим працівником міліції був К., який брав участь у затриманні заявника 16 листопада 2007 року та був серед осіб, щодо яких заявник намагався ініціювати кримінальну справу у зв'язку з цим (див. пункт 65). Згідно з доводами заявника перебування того самого

працівника міліції у складі конвою принизило його та змусило боятися за своє життя.

Надані працівниками міліції та заявником різні версії опису подій відрізняються щодо кількості разів, коли під час поїздки заявнику знімалися наручники та надавалася їжа.

У формулярі заяви заявник стверджував, що його перевозили дванадцять годин у наручниках, одягненого лише в костюм у неопалюваному мікроавтобусі. Упродовж цього періоду він був «позбавлений можливості приймати їжу, спати або помитися». Наручники зняли лише один раз на декілька хвилин.

У своїх зауваженнях у відповідь на зауваження Уряду заявник зазначив, що поїздка тривала дев'ять з половиною годин і з 10 год. 30 хв. 23 грудня до 10 год. 30 хв. 24 грудня 2008 року він був «позбавлений їжі».

Під час слідства на національному рівні (див. пункти 39 і 83) заявник стверджував, що під час поїздки один із супроводжуючих працівників міліції дав йому одягнути своє пальто. Була лише одна зупинка, протягом якої з нього зняли наручники, дозволили скористатися туалетом і дали з'їсти пиріжок.

Відповідно до наданих працівниками міліції пояснень під час слідства на національному рівні (див. пункт 83) зупинки робилися кожні дві години. Під час них заявник міг скористатися туалетом, йому давали їжу та знімали наручники на п'ять – десять хвилин.

Після прибуття до м. Миколаїв заявника спочатку помістили до ізолятора тимчасового тримання (далі – ІТТ), де його тримали у камері разом із колишнім військовослужбовцем.

Заявник скаржився прокурорам на умови, в яких він перевозився з м. Київ до м. Миколаїв, і на тримання його в ізоляторі тимчасового тримання разом зі звичайним ув'язненим (відповідно до законодавства він, як суддя, мав триматися окремо від звичайного контингенту ув'язнених). Деталі цього провадження наведені у пунктах 78 – 88.

З початку січня до 17 грудня 2009 року заявник тримався під вартою у Миколаївському СІЗО.

Заявник описав жахливі умови тримання його під вартою.

Уряд стверджував, що заявник тримався у камерах № 404, № 405 та № 406, а у тюремному корпусі, в якому перебував заявник, підтримувалися належні побутові умови. Більш детальна інформація не могла бути надана, оскільки встановлений п'ятирічний строк зберігання документів закінчився і вони були знищені 25 травня 2016 року, до повідомлення Уряду про цю заяву.

18 липня 2008 року заявник підписав договір з юридичною фірмою, яким уповноважував Ф., керуючого партнера фірми, та К., іншого юриста фірми, представляти його інтереси у кримінальному провадженні щодо нього.

У незазначену дату заявник також уповноважив З. виступати його захисником.

26 грудня 2008 року Апеляційний суд міста Києва, розглянувши апеляційну скаргу за відсутності заявника, але у присутності його захисника залишив без змін постанову про взяття заявника під варту від 23 грудня 2008 року (див. пункт 31).

18 лютого 2009 року Печерський суд розглянув подання прокурора про продовження строку тримання заявника під вартою до чотирьох місяців. Заявник та його захисники не були присутніми. Згідно з твердженнями заявника вони не були проінформовані про засідання та не були повідомлені про подання прокурора про продовження строку тримання під вартою. Згідно з наданою заявником копією постанови суду у судовому засіданні його представляла С., яка була юристом. Заявник стверджував, що він особисто не наймав цього юриста як свого представника, але вона була колегою його захисників Ф. і К. (див. пункт 46). Згідно з твердженнями заявника його захисники дізналися про засідання «випадково» за годину до того, як воно мало відбутися, і у зв'язку з неможливістю взяти у ньому участь направили до суду С. з клопотанням про перенесення засідання. Натомість суд вказав С. як представника заявника, хоча вона не зробила жодних заяв від його імені.

Наприкінці засідання суд задовольнив подання прокурора та продовжив строк тримання заявника під вартою до чотирьох місяців. Суд постановив, що у випадку звільнення заявника, існував ризик ухилення його від слідства та суду, перешкоджання встановленню істини у справі або унеможливлення виконання

процесуальних рішень. Необхідно було провести низку слідчих дій, у тому числі допит суддів господарського суду та перевірку низки документів у приміщенні суду.

У своїй апеляційній скарзі захисники заявника Ф. і К. порушили, *inter alia*, питання представництва заявника у суді першої інстанції.

25 лютого 2009 року у присутності двох захисників заявника Апеляційний суд міста Києва залишив без змін постанову суду першої інстанції від 18 лютого 2009 року. Він не прокоментував їхніх тверджень щодо представництва заявника у суді першої інстанції.

21 квітня 2009 року Апеляційний суд міста Києва провів засідання у присутності прокурора та захисника заявника К. і продовжив строк тримання заявника під вартою до шести місяців. Суд встановив, що слід було провести низку додаткових слідчих дій, у тому числі експертний аналіз аудіозаписів, і надати результати цього аналізу стороні захисту, скласти обвинувальний висновок тощо. Заявник обвинувачувався у вчиненні особливо тяжкого злочину, і підстав для зміни раніше застосованого запобіжного заходу не було.

16 червня 2009 року Апеляційний суд міста Києва провів засідання у присутності прокурора, який надав доводи на користь продовження строку тримання заявника під вартою. Суд продовжив строк тримання заявника під вартою до восьми місяців. Ні заявник, ні його захисник присутні не були. У постанові суду відсутні будь-які коментарі щодо цього. Згідно з твердженнями заявника ні він, ні його захисники не були поінформовані про засідання.

Після подальших продовжень строків тримання заявника під вартою 19 лютого 2010 року Апеляційний суд Херсонської області звільнив його під підписку про невиїзд, зобов'язавши не відлучатися із зареєстрованого місця проживання без дозволу слідчого органу.

4 жовтня 2013 року Комсомольський районний суд міста Херсона визнав заявника винним у хабарництві та зловживанні службовим становищем у зв'язку з епізодами за участю Г., Га та Р.

18 березня 2014 року Апеляційний суд Херсонської області скасував вирок заявника та направив справу до прокуратури на

додаткове розслідування. Серед наведених підстав було те, що апеляційний суд вважав недопустимими зібрані 16 листопада 2007 року докази з огляду на чіткі ознаки, що «невстановленими особами», які застосували силу до заявника, насправді були працівники міліції. З цього випливало, що 16 листопада 2007 року заявника було затримано без згоди ВРУ, що робило зібрані докази недопустимими.

На момент отримання останнього листа від заявника 26 березня 2019 року слідство все ще тривало.

2 квітня 2018 року заявник звернувся до Печерського суду з клопотанням про скасування запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд, застосованого до нього 19 лютого 2010 року.

4 квітня 2018 року Печерський суд відмовив у відкритті провадження за клопотанням, встановивши, що не мав повноважень розглядати такі клопотання.

20 вересня 2018 року Апеляційний суд міста Києва відмовив у задоволенні апеляційної скарги заявника на ухвалу від 4 квітня 2018 року, встановивши, що вона була подана з п'ятиденним пропуском строку для апеляційного оскарження.

5 грудня 2018 року Апеляційний суд міста Києва розглянув клопотання заявника про продовження строку для апеляційного оскарження. Суд встановив, що заявник дізнався про ухвалу суду першої інстанції із запізненням, оскільки не був належним чином поінформований про цю ухвалу. Отже, апеляційний суд продовжив строк для оскарження, розглянув апеляційну скаргу та залишив без змін ухвалу від 4 квітня 2018 року, вважаючи її правильною.

17 листопада 2007 року нібито через жорстоке поводження 16 листопада 2007 року заявнику стало зле і він викликав швидку допомогу. Лікарі, які його оглянули, зазначили, що у нього був струс мозку та забій нирок.

У листопаді та грудні 2007 року заявник проходив стаціонарне лікування струсу мозку, забою грудної клітки та поперекової ділянки, садна на коліні і перелому ребра.

Заявник звернувся до прокуратури зі скаргами, стверджуючи, що 16 листопада 2007 року він був незаконно затриманий, оскільки ВРУ не надавала дозволу на його затримання (див. відповідне

положення Конституції України у пункті 90), що під час затримання він зазнав жорстокого поводження, а подальші обшуки його житла та житла його родичів, а також в його кабінеті були незаконними.

ГПУ провела декілька дослідчих перевірок (пояснення цієї процедури див. у пункті 94) скарг заявника.

Міліція також провела службове розслідування.

28 грудня 2007 року міліція склала висновок за результатами службового розслідування на підставі пояснень, наданих працівниками міліції, які 16 листопада 2007 року брали участь в операції, та заявником. Висновок ґрунтувався на наданому працівниками міліції описі подій, викладеному у пункті 14. Було зроблено висновок про необґрунтованість тверджень заявника. Документ було надіслано до ГПУ для використання під час дослідчої перевірки.

25 січня 2008 року комісія експертів дійшла висновку, що діагнози струс мозку та перелом ребра ґрунтувалися виключно на скаргах заявника без об'єктивних доказів на їх підтвердження.

4 серпня 2008 року ГПУ вирішила не порушувати кримінальну справу щодо працівників міліції. Прокурор вказав на висновок судово-комісійної експертизи від 25 січня 2008 року, а також на низку медичних висновків, згідно з якими діагноз забій нирок був необґрунтованим і не підтверджувався об'єктивними доказами. Крім того, прокурор вказав на твердження лаборанта, згідно з яким проби крові та сечі, на яких ґрунтувався цей діагноз, були відібрані не у заявника, а у його зятя. Прокурор також зазначив, що в окремому провадженні зять заявника був визнаний винним у вчиненні адміністративного правопорушення, яке полягало у примушуванні медичного персоналу надати йому медичну документацію заявника. Згідно з твердженнями прокурора решта тілесних ушкоджень заявника могла бути пояснена його падінням. Прокуратура зробила висновок, що «невстановлені особи» застосували силу до заявника лише для запобігання його втечі.

3 березня 2009 року Печерський суд скасував постанову від 4 серпня 2008 року, встановивши, що прокуратура не вжила

достатніх заходів для встановлення особи працівників міліції, які зупинили втечу заявника.

25 грудня 2009 року ГПУ знову вирішила не порушувати кримінальну справу. 14 березня 2011 року заявника було поінформовано про цю постанову.

18 липня 2011 року Печерський суд скасував цю постанову по суті на тих самих підставах, що і постанову від 03 березня 2009 року. Зокрема, він зазначив, що законність затримання заявника не була переконливо встановлена.

25 серпня 2011 року ГПУ знову вирішила не порушувати кримінальну справу.

15 грудня 2011 року Печерський суд залишив без змін постанову від 25 серпня 2011 року. Він вважав розслідування закінченим. Зокрема, він взяв до уваги проведену прокурором перевірку медичних доказів, погодився з посиланням прокурора на експертний висновок від 25 січня 2008 року, в якому ставилася під сумнів правильність первинного діагнозу заявника (див. пункт 69), та відзначив дії, вжиті прокуратурою для встановлення осіб, які зупинили заявника від втечі. Суд вважав вжиті заходи достатніми.

30 січня 2012 року Апеляційний суд міста Києва залишив без змін постанову суду першої інстанції від 15 грудня 2011 року.

Подана заявником касаційна скарга на ухвалу апеляційного суду були залишена без задоволення у зв'язку з недотриманням процесуальних вимог.

У відповідь на скаргу заявника щодо умов його перевезення прокуратура провела декілька дослідчих перевірок і винесла кілька постанов про відмову у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції, які супроводжували заявника.

Перша з таких постанов була винесена 19 січня 2009 року. Прокуратура встановила, що старшого інспектора управління громадської безпеки було поінформовано про спробу заявника втекти 16 листопада 2007 року та його спроби перешкоджати слідству. Тому відповідно до Закону України «Про міліцію» (див. пункт 96) він вирішив, що існував ризик втечі та самоушкодження заявника, а також не виключалася можливість спроби звільнити

його, і тому для мінімізації цих ризиків до заявника слід було застосувати наручники.

Вищестоящі прокурори скасовували ці постанови. Копії відповідних постанов не були надані Суду, проте вбачається, що першочергова причина скасування постанов полягала в неуспішних спробах з'ясувати обставини первинного поміщення заявника до ізолятора тимчасового тримання (див. пункт 40), питання, яке виходить за межі розгляду цієї справи.

19 листопада 2012 року набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України. Відповідно до нового Кодексу розслідування розпочиналося без проведення дослідчих перевірок шляхом внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – реєстр досудових розслідувань, див. пункт 95).

20 лютого 2013 року до реєстру досудових розслідувань були внесені відповідні відомості.

Показання, надані заявником та учасниками підрозділу міліції, які супроводжували його, узагальнені в пунктах 38 і 39.

24 лютого 2015 року прокуратура закрила кримінальну справу у зв'язку з відсутністю у діях відповідних працівників міліції елементів складу злочину.

29 лютого 2016 року Центральний районний суд міста Миколаєва скасував постанову прокуратури та повернув справу на додаткове розслідування. Зокрема, він дійшов висновку про недостатність зусиль, спрямованих на пошук затриманого, з яким заявник тримався у камері в ізоляторі тимчасового тримання. Обставини застосування до заявника наручників також не були достатньо встановлені: хоча заявника дійсно прикували наручниками до поручня в мікроавтобусі, незрозуміло, наскільки заявнику було зручно, і чому замість цього його не можна було прикувати наручниками до одного з супроводжуючих працівників міліції.

30 серпня 2016 року прокуратура знову закрила кримінальну справу. Після додаткового допиту старшого інспектора управління громадської безпеки прокурор встановив, що заявника прикували наручниками до вертикального поручня поруч з його сидінням, що дозволяло йому досить вільно рухати рукою, не напружуючись.

17 квітня 2018 року Центральний районний суд міста Миколаєва скасував зазначену постанову, вважаючи наведені підстави для її винесення недостатніми. Суд не навів причин для такого висновку.

У матеріалах справи відсутня інформація про подальший прогрес у цій справі.

Рішення Суду:

Суд одногосно оголошує прийнятними скарги за пунктом 4 статті 5 Конвенції щодо судових засідань, проведених 18 лютого, 21 квітня та 16 червня 2009 року, за пунктом 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю провадження та за статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції, а решту скарг у заяві – непринятними;

Одностайно Суд постановляє, що було порушено пункт 4 статті 5 Конвенції щодо судових засідань, проведених 18 лютого, 21 квітня та 16 червня 2009 року;

Суд одногосно постановляє, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тривалістю провадження;

Одногосно Суд постановляє, що скарга за статтею 2 Протоколу № 4 до Конвенції не порушує жодного питання, яке вимагало б окремого розгляду;

Суд одногосно постановляє, що: упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Суд одностайно відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Головко проти України» від 23 січня 2020 року (Заява № 2053/09)²⁴

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

ст.. 6 «Право на справедливий суд»

Обставини справи

Заявник народився у 1967 році та проживає у м. Горішні Плавні (на час подій мало назву Комсомольськ).

На момент подій заявник володів невеликим металобрухтовим підприємством.

16 вересня 2000 року у Ко., приватного підприємця, який, як і заявник, займався купівлею та збутом металобрухту у місті, декілька разів вистрілили неподалік його будинку у м. Комсомольськ. Його тілесні ушкодження було кваліфіковано як середньої тяжкості.

4 лютого 2003 року приблизно о 19 год. 00 хв. заявника було затримано. Згідно з постановою міліції його затримали за нецензурну лайку в громадському місці у стані алкогольного сп'яніння, що кваліфікували як (дрібне) адміністративне правопорушення – дрібне хуліганство. Як зазначили працівники Кременчуцького відділу Управління по боротьбі з організованою злочинністю Полтавської області (далі – УБОЗ) під час подальшого допиту прокуратурою, 4 лютого 2003 року вони отримали «оперативну інформацію», що заявник та один з його знайомих Пі. можливо були причетні до нападу на Ко. (див. пункт 7). Працівники УБОЗу зазначили, що того ж дня вони мали розмову із заявником та Пі., і ці двоє чоловіків одразу зізналися.

Працівники міліції склали протокол про адміністративне правопорушення. Хоча офіційно протокол датовано 4 лютого 2003 року, заявник стверджував, що насправді його було складено 5 лютого 2003 року. У протоколі містилося написане (заявником)

---

²⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF GOLOVKO v. UKRAINE (Application no. 2053/09) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200429>

від руки пояснення, в якому він визнавав, що нецензурно лявся у громадському місці та шкодував про вчинені ним дії. Згідно з твердженнями заявника він був змушений написати це пояснення та підписати протокол у результаті жорсткого з ним поводження.

5 лютого 2003 року суддя Крюківського районного суду міста Кременчук визнав заявника винним у вчиненні дрібного хуліганства у зв'язку з діями, запротокольованими працівниками міліції, та наклав йому стягнення у вигляді адміністративного арешту на строк десять діб.

21 березня 2003 року Полтавський апеляційний суд (далі – обласний суд) скасував зазначену постанову у зв'язку з недостатньою обґрунтованістю, а також формальним підходом і неповнотою загального розгляду справи. Апеляційний суд також зазначив, що хоча адміністративний арешт був покаранням у виключних випадках, його застосування у справі заявника пояснено не було. Справу було повернуто на новий розгляд до суду першої інстанції.

20 травня 2003 року Крюківський районний суд міста Кременчук закрити справу про адміністративне правопорушення щодо заявника у зв'язку із закінченням строку давності. У мотивувальній частині постанови суд зазначив, що вина заявника була повністю встановлена.

24 липня 2003 року обласний суд залишив цю постанову без змін, проте виключив частину щодо вини заявника.

Згідно з твердженнями заявника після його затримання він був підданий жорстокому поводженню працівників міліції (див. пункт 8). Він надав такий опис подій. 4 лютого приблизно о 19 год. 40 хв. його доставили до УБОЗ, де працівники міліції запропонували йому зізнатися у замовленні вбивства Ко. Вони зазначили, що раніше того дня затримали його знайомого, Пі., і той зізнався, що за вказівкою заявника стріляв у Ко. Заявник відмовився визнати свою причетність до цього. Працівники міліції надягнули на нього наручники у положенні із заведеними за спину руками та натягнули на його голову протигаз із закритими отворами для очей. Після цього заявника кинули на підлогу обличчям униз. Один із працівників надавив йому на спину, інший зробив те саме з його ногами. Заявник спробував підвестися, але отримав декілька ударів.

На його пальці надягнули кільцеподібні дроти та декілька разів пропустили через них струм. Біль періодично посилювався і послаблювався. Заявник стверджував, що після того, як його піддали катуванню, яке тривало до ранку 05 лютого 2003 року, він погодився написати «явку з повинною», продиктовану слідчим. На двох пальцях його рук були світло-червоні смугасті сліди, які зникли через декілька днів.

Згідно з твердженнями заявника 5 лютого 2003 року, коли його представляв Д., юрист, якого йому порадив слідчий, він повідомив захиснику про жорстоке поводження із ним. Однак Д. переконав заявника на це не скаржитися.

6 лютого 2003 року заявник звернувся з проханням про конфіденційну розмову з прокурором міста Комсомольськ. Коли йому було надано таку можливість, він поскаржився, що працівники міліції застосували до нього електричний струм, і показав пальці прокурору. Коли згодом прокурора було допитано щодо цієї події в контексті розслідування стверджуваного жорстокого поводження із заявником (зокрема див. пункти 41 і 50), один раз він підтвердив, що бачив на пальцях заявника кільцеподібні сліди. Іншого разу він стверджував, що нічого не бачив. А ще іншого разу прокурор зазначив, що бачив певні смугасті сліди навколо пальців заявника, які виглядали так, ніби були спричинені тисненням нігтями. Прокурор також зазначив, що впродовж їхньої розмови 6 лютого 2003 року він запитав заявника чи вплинуло застосування струму на його показання, і заявник відповів, що ні. Прокурор зобов'язався призначити проведення судово-медичного обстеження заявника.

Згідно з твердженнями заявника його розмову з прокурором перервав Д., юрист, який намагався переконати заявника не висувати будь-яких скарг.

Того ж дня дружина заявника поскаржилася до прокуратури міста Кременчук та до багатьох інших установ на фабрикування справи про адміністративне правопорушення щодо її чоловіка та свавільність його затримання. Вона стверджувала, що ні їй, ні захиснику, якого вона найняла наступного дня після затримання заявника, не було надано дозвіл на побачення з ним. Однак через невстановлених осіб її чоловік повідомив їй, що працівники міліції

змусили його зізнатися у вчиненні замаху на вбивство, піддавши застосуванню електричного струму.

Пізніше 6 лютого 2003 року експерт Кременчуцького відділення обласного бюро судово-медичної експертизи оглянув заявника та склав такий висновок (№ 182):

«Визначення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень.

Обставини справи: за словами суб'єкта його було затримано працівниками міліції 04 лютого 2003 року за підозрою у вчиненні адміністративного правопорушення. Під час затримання жоден працівник міліції не наніс йому тілесних ушкоджень. Аналогічно, після цього ніхто не наносив йому жодних тілесних ушкоджень.

Скарги: відсутні.

Об'єктивно: на момент проведення експертизи відсутні об'єктивні ознаки тілесних ушкоджень, суб'єкт був повністю роздягнений.

Висновок: На момент проведення судово-медичної експертизи будь-які сліди тілесних ушкоджень відсутні.»

Під час проведення огляду був присутнім один з працівників міліції, який нібито брав участь у жорстокому поводженні із заявником.

13 лютого 2003 року заявника перевезли до Комсомольського ізолятора тимчасового тримання (далі – ІТТ), де під час стандартної процедури прийняття його оглянули лікарі та зазначили про відсутність тілесних ушкоджень.

19 лютого 2003 року заявник поскаржився до прокуратури Полтавської області на жорстоке поводження з ним і надав опис подій, узагальнений у пункті 14. Він повторив свою скаргу слідчому під час проведення відтворення обстановки та обставин події 05 березня 2003 року.

5 березня 2003 року за результатами перевірки скарги заявника на жорстоке поводження прокуратура Полтавської області винесла постанову про відмову у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції. Зокрема, прокурор посилався на висновок судово-медичної експертизи заявника від 6 лютого 2003 року.

20 березня 2003 року слідчий призначив ще одну судово-медичну експертизу заявника Кременчуцьким відділенням

обласного бюро судово-медичної експертизи для отримання відповідей на такі питання: (1) чи були у заявника які-небудь тілесні ушкодження, і якщо так, яким був їхній характер, локалізація, механізм утворення та ступінь тяжкості; (2) чи були які-небудь об'єктивні ознаки, які могли вказувати на застосування до нього електричного струму.

15 квітня 2003 року той самий експерт, який оглядав заявника 6 лютого 2003 року, склав висновок № 453, цього разу не оглядаючи його. У тексті висновку був наведений короткий опис пред'явлених заявнику обвинувачень. Під час судово-медичної експертизи (заявника) не було виявлено жодних об'єктивних ознак тілесних ушкоджень чи підтверджень того, що до нього було застосовано електричний струм.

Як зазначено у медичній картці заявника, 27 квітня 2003 року через біль у серці йому викликали швидку допомогу. Йому було діагностовано вегето-судинну дистонію кардіального типу та надано відповідні медичні препарати.

2 червня 2003 року захисник заявника звернувся до прокурора з клопотанням про проведення судово-медичної експертизи заявника комісією. Він зазначив, що тоді як невеликі світло-червоні сліди на пальцях заявника, які він показав прокурору, були єдиною ознакою жорстокого поводження, експерт їх проігнорував.

Як вбачається, 8 червня 2003 року прокуратура винесла ще одну постанову про відмову у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції, причетних до жорстокого поводження із заявником. У наданих Суду матеріалах справи копія цієї постанови відсутня.

У певний момент під час судового розгляду справи щодо вчинення вбивства при обтяжуючих обставинах і незаконного поводження зі зброєю (який почався 20 серпня 2003 року) заявник звернувся до суду першої інстанції зі скаргою на жорстоке поводження з ним.

10 лютого 2004 року у постанові про повернення справи на додаткове розслідування (див. пункт 70) обласний суд вказав, що на необхідність ретельної перевірки твердження заявника, зокрема шляхом проведення судово-медичної експертизи. Обласний суд також звільнив заявника з-під варти. Проте 15 квітня Верховний

Суд України скасував зазначену постанову в частині щодо повернення справи на додаткове розслідування. Він залишив без змін частину щодо звільнення заявника.

З 13 лютого до 1 травня 2004 року заявник проходив стаціонарне лікування у відділенні неврології медичного центру «Нові Санжари», куди його доставила швидка допомога з попереднім діагнозом – напад вегето-судинної дистонії. Заявник скаржився на головний біль, потемніння в очах і запаморочення. Його остаточні діагнози, встановлені у медичному центрі, були такими: залишкові явища органічного ураження центральної нервової системи, вегето-астенічний синдром з синкопальним пароксизмом. Під час допиту у жовтні 2006 року в контексті розслідування скарг заявника на жорстоке поводження з ним лікар, яка надавала заявнику медичну допомогу, пояснила, що хоча причиною цих діагнозів могло бути ураження електричним струмом, їх не можна було розглядати як безпосередній доказ застосування до заявника електричного струму.

15 квітня 2004 року заявник звернувся за медичною допомогою до Інституту нейрохірургії у м. Київ. Він стверджував, що рік тому його було застосовано електричний струм, а також скаржився на погіршення пам'яті, безсоння та дратівливість. Йому було діагностовано нейроциркуляторну дистонію гіпертонічного типу з синкопальним пароксизмом. Проте його захворювання не вимагало нейрохірургічного втручання.

У травні 2004 року заявник звернувся до ліцензованого приватного центру судово-медичної експертизи. Посилаючись на стверджуване жорстоке поводження з ним, узагальнене у пункті 14, заявник стверджував, що страждав на головний біль і прискорене серцебиття, які він вважав наслідками застосування до нього електричного струму. 29 травня 2004 року, оглянувши заявника та ознайомившись з його медичною картою, відповідний експерт склав висновок (№ 719).

З листопада 2004 року обласний суд, у провадження якого перебувала справа заявника (див пункт 69), призначив проведення судово-медичної експертизи Полтавським обласним бюро судово-медичної експертизи комісією для отримання відповіді на такі питання: (1) чи вказувало щось в медичних документах заявника на можливе застосування до нього електричного струму 04 чи 05

лютого 2003 року; та (2) чи можна було вважати висновок експерта № 719 підтвердженим.

28 січня 2005 року комісія експертів склала висновок (№ 18), який ґрунтувався на їхній оцінці медичної картки заявника.

У своєму вирокі від 22 березня 2005 року, ухваленому у кримінальному провадженні щодо заявника, обласний суд відхилив його твердження про жорстоке поводження у зв'язку з необґрунтованістю. Зокрема, суд послався на відмови прокурора у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції від 5 березня 2003 року, 8 червня 2003 року та 24 жовтня 2004 року. Він також послався на висновки експертів від 6 лютого та 15 квітня 2003 року, а також від 28 січня 2005 року.

7 липня 2005 року Верховний Суд України скасував цей вирок. Зокрема, він встановив, що розслідування скарги заявника на жорстоке поводження було неповним і поверхневим. Верховний Суд України зазначив, що заявника ніколи щодо цього не допитували, а показання працівників міліції були прийняті беззаперечно. Він також зазначив, що медичний огляд заявника 6 лютого 2003 року, за результатами якого було задокументовано відсутність помітних тілесних ушкоджень, проводився у присутності одного із причетних працівників міліції. Інші висновки судово-медичних експертиз, на які посилялися, не могли вважатися цілком достовірними, оскільки ґрунтувалися або виключно на аналізі медичної картки, або стосувалися неповних чи некоректно сформульованих експертам питань.

1 листопада 2005 року під час провадження після повернення справи заявника обласний суд дав вказівку прокуратурі провести подальше розслідування його скарг на жорстоке поводження. Під час цього додаткового розслідування працівники прокуратури допитали шість осіб, які на момент подій трималися у тому самому ізоляторі, що і заявник. Жоден з них не бачив у нього тілесних ушкоджень. Четверо затриманих стверджували, що заявник ні на що не скаржився, один затриманий заявив, що заявник у загальних формулюваннях скаржився на жорстоке поводження з ним, а інший затриманий зазначив, що заявник скаржився на застосування до нього електричного струму працівниками міліції. Коли згодом обласний суд допитував останнього затриманого щодо цього, той зазначив, що також збирався висунути скарги на жорстоке

поводження працівників міліції і розраховував, що заявник дасть показання на його користь.

Прокуратура Полтавської області також допитала захисника Д., який стверджував, що заявник не скаржився йому на жорстоке поводження, та судово-медичного експерта, який оглядав заявника 6 лютого 2003 року. Цей експерт зазначив, що працівник міліції зазвичай був присутній під час проведення огляду з міркувань безпеки, а не впливу на результати експертизи. Прокурор міста Комсомольська також був допитаний, і він зазначив, що 6 лютого 2003 року жодних ознак тілесних ушкоджень на пальцях заявника не бачив.

23 листопада 2005 року, 9 червня, 21 жовтня та 15 листопада 2006 року прокуратура Полтавської області виносила подальші постанови у зв'язку зі скаргами заявника на жорстоке поводження, відмовляючи у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції. Проте всі ці постанови було скасовано, оскільки вони ґрунтувалися на неповному та поверхневому розслідуванні.

12 травня 2006 року заявника вперше було допитано щодо його тверджень про жорстоке поводження.

Крім того, 30 червня 2006 року було складено висновок судово-психологічної експертизи (№ 342) у зв'язку з відеозаписом проведеного 6 лютого 2003 року відтворення обстановки та обставин події. Залучені експерти не виявили жодних ознак перебування заявника під психологічним тиском осіб, які брали участь у цій слідчій дії. Як вбачалося, він давав показання добровільно.

3 квітня 2007 року за клопотанням захисника заявника Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України склало висновок фахівця (№ 682/3). Ознайомившись з медичною карткою заявника, експерти дійшли висновку, що погіршення його стану здоров'я (зокрема, вегето-астенічний синдром з синкопальним пароксизмом) могло бути наслідком жорстокого поводження з ним – застосування до нього електричного струму – 4 - 5 лютого 2003 року. Вони встановили, зокрема, що до затримання заявника у його медичній картці були відсутні вказівки про нейрологічні чи серцево-судинні захворювання. Експерти також дійшли висновку, що якщо навколо

пальців заявника дійсно були червоні сліди смугастого характеру, як він і стверджував, то такі сліди могли бути спричинені застосуванням до нього електричного струму.

Згідно з твердженнями заявника суд відмовився долучати зазначений висновок фахівця до матеріалів справи. Причини такого рішення невідомі.

8 серпня 2007 року комісія експертів Полтавського обласного бюро судово-медичної експертизи після додаткового вивчення медичної картки заявника (у тому числі його обстежень і лікування у лікарнях) склала висновок (№ 90). Експертиза проводилася за вказівкою суду першої інстанції. Експерти дійшли висновку про «відсутність об'єктивних медичних даних», які би були підставою для припущення, що до заявника було застосовано електричний струм. Відповідаючи на поставлене їм питання, чи могла наявність якого-небудь хронічного захворювання пояснити симптоми, які спостерігалися у заявника, експерти зазначили, що до 2004 року у нього не було жодного хронічного захворювання з нейрологічними симптомами. Вони також зазначили, що з 30 липня 2004 року заявник за медичною допомогою не звертався. Останнє поставлене експертам запитання стосувалося встановлення можливого походження пігментації на стегні заявника (згаданої у висновку № 18 від 28 січня 2005 року) і часу її утворення. Експерти зазначили, що вперше заявник звернувся за медичною допомогою у зв'язку з цим 18 травня 2004 року, через більше ніж рік після його затримання та стверджуваного жорстокого поводження з ним. Тому причинно-наслідкового зв'язку між цими подіями не було. Вони також зазначили про неможливість встановити час появи відповідної пігментації.

Заявник поскаржився в обласний суд, що зазначені експерти не могли вважатися об'єктивними, оскільки вже брали участь у подібній експертизі 28 січня 2005 року та не змогли дати чіткі відповіді на відповідні питання.

16 жовтня 2007 року за результатами перевірки тверджень заявника на жорстоке поводження прокуратура Полтавської області знову відмовила у порушенні кримінальної справи щодо працівників міліції.

14 грудня 2007 року обласний суд ухвалив новий вирок у кримінальній справі щодо заявника. Він відхилив його твердження про жорстоке поводження у зв'язку з необґрунтованістю. Суд першої інстанції посилався на висновки судово-медичних експертиз № 90 та № 18, згідно з якими були відсутні ознаки застосування до заявника електричного струму. Суд також допитав експертів, які склали ці висновки. Щодо висновку фахівця, замовленого заявником (№ 719), відповідно до якого були ознаки застосування до заявника електричного струму, суд вважав, що висновок ґрунтувався на неповній медичній документації. Зокрема, суд зазначив, що заявник надав експерту медичні записи, які містили лише його скарги на застосування електричного струму, без висновків судово-медичних експертиз, проведених у 2003 році. Відповідного експерта не викликали у судове засідання, незважаючи на клопотання заявника щодо цього. Суд першої інстанції допитав прокурора, якому 6 лютого 2003 року заявник поскаржився на жорстоке поводження. Він зазначив, що бачив певні смугасті сліди навколо пальців заявника, які виглядали так, ніби утворилися тисненням нігтями. Прокурор також зазначив, що звернув увагу судово-медичного експерта на твердження заявника про застосування до нього електричного струму. Крім того, суд допитав лікарів медичного центру «Нові Санжари», які надавали медичну допомогу заявнику у лютому-березні 2004 року. Один з них сказав, що заявник стверджував, що зазнав дії електричного струму внаслідок нещасного випадку у своєму будинку в селі. Насамкінець, обласний суд допитав низку колишніх затриманих, які у лютому 2003 року, трималися у тому самому ізоляторі, що і заявник. Один з них уперше зазначив, що у червні 2003 року бачив смугасті сліди на пальцях заявника. Суд не вважав ці показання достовірними, оскільки вони суперечили показанням цього свідка на більш ранній стадії, та з огляду на час надання таких показань. Жоден інший колишній затриманий не підтвердив достовірність тверджень заявника.

Загалом суд першої інстанції дійшов висновку про проведення ретельного розслідування скарг заявника на жорстоке поводження та належну обґрунтованість постанови прокуратури від 16 жовтня 2007 року про відмову у порушенні кримінальної справи щодо відповідних працівників міліції.

10 липня 2008 року Верховний Суд України залишив без змін висновки суду першої інстанції.

5 лютого 2003 року знайомий заявника Пі. написав «явку з повинною», в якій зазначив, що декілька разів вистрілив у Ко. за вказівкою заявника, який пообіцяв йому за вбивство Ко. 3000 доларів США (далі – доларів). Згодом Пі. відмовився від цих показань на підставі того, що їх було надано під тиском.

Того ж дня заявник також написав явку з повинною нібито внаслідок жорстокого поводження з ним. Зміст показань був таким. У невстановлений день улітку 2000 року заявник виявив зникнення з його складу певної кількості металу. Він вирішив перевірити усі пункти збору металобрухту в околицях. Заявник стверджував, що зрештою знайшов відповідні шматки металу у пункті збору Ко., а Ко. не зміг переконливо пояснити, звідки вони взялися. Тому заявник вирішив провчити його. Він дав Пі. пістолет і попросив його в обмін на грошову винагороду налякати Ко., стріляючи в його сторону. Після того, як Пі. повідомив заявнику, що виконав його прохання, заявник заплатив йому 3000 доларів.

У певний момент 5 лютого 2003 року дружина заявника підписала договір з юристом У. про надання правової допомоги. Однак У. не дозволили побачитися із заявником ні того дня, ні наступного тижня, незважаючи на його наполегливі прохання про таке побачення. Як вбачається, працівники Кременчуцького відділу поліції відмовили у задоволенні клопотання У., оскільки необхідно було отримати додатковий дозвіл, це був вихідний день або розклад побачень був занадто щільним.

5 лютого 2003 року о 20 год. 15 хв. слідчий порушив кримінальне провадження щодо заявника за підозрою у вчиненні замаху на вбивство. Він склав протокол, в якому заявнику роз'яснювалися його процесуальні права як підозрюваного у кримінальному провадженні. Заявник підписав цей протокол, зазначивши, що бажав мати захисника. Слідчий запропонував, щоб його представляв Д., юрист, який випадково перебував у відділі міліції у зв'язку з непов'язаним провадженням. Як заявник, так і Д. погодилися та о 21 год. 00 хв. Д. був офіційно допущений до провадження як захисник заявника. На той момент заявник не знав про договір з У. про надання правової допомоги.

Пізно ввечері 5 лютого 2003 року заявника було допитано як підозрюваного у присутності захисника Д., і він підтвердив свої первинні зізнавальні показання.

6 лютого 2003 року було проведено відтворення обстановки та обставин події на місці, де заявник нібито викинув у річку пістолет і магазин до нього. Двоє залучених водолазів не знайшли нічого вартого уваги слідства. Заявник і захисник Д. були присутніми.

11 лютого 2003 року відтворення обстановки та обставин події було продовжено. Цього разу заявник був присутній без свого захисника. Водолази підняли з дна річки зворотну пружину та магазин з двома кулями всередині. Згідно з твердженнями заявника ці предмети були підкинуті працівниками міліції. Він посилався на відеозапис проведення цієї слідчої дії, на якому нібито було видно, що слідчий повідомив про знаходження зазначених предметів до того, як водолаз піднявся з ними на поверхню. Заявник на відеокамеру заявив, що до нього було застосовано електричний струм.

12 лютого 2003 року дружина заявника найняла ще одного захисника Ч., окрім захисника У. Того ж дня заявник відмовився від послуг Д. і сказав, що бажав, аби його представляли захисники У. та Ч., які були негайно допущені до провадження. Інформація про слідчі дії, які проводилися у присутності цих захисників, відсутня.

13 лютого 2003 року після закінчення строку адміністративного арешту заявника слідчий прокуратури міста Комсомольськ затримав його за підозрою у вчиненні замаху на вбивство Ко.

16 лютого 2003 року Комсомольський міський суд обрав заявнику запобіжний захід у виді взяття під варту під час досудового слідства. 28 лютого 2003 року обласний суд залишив цю постанову без змін.

22 лютого 2003 року заявник відмовився від послуг захисників У. та Ч. і сказав, що бажав, аби його представляли захисники Р. і По.

Того ж дня заявнику було пред'явлено офіційне обвинувачення у вчиненні замаху на вбивство, і його було допитано як обвинуваченого у присутності його захисників Р. і По. Посилаючись на статтю 63 Конституції України, він відмовився

давати будь-які показання. Він також зазначив, що бажав відмовитися від усіх попередніх показань, у тому числі наданих у присутності захисника Д.

5 березня 2003 року цього разу у присутності захисника заявника По. було проведено ще одне відтворення обстановки та обставин події на місці, де заявник нібито викинув у річку пістолет і магазин до нього. Водолази продовжили пошук пістолета, проте нічого не знайшли. Заявник заперечив свою причетність до інциденту з Ко. Він зазначив, що у нього не було пістолета, а тим більше він не викидав його у річку. У протоколі про відтворення обстановки та обставин події він також зазначив, що захисник Д. був йому нав'язаний слідчим, а його первинні зізнавальні показання було надано в результаті катування його електричним струмом.

21 березня 2003 року заявник відмовився від послуг захисника Р., та заявив, що бажав, аби По. залишився його єдиним захисником.

10 червня 2003 року заявнику було пред'явлено офіційне обвинувачення у замаху на вбивство при обтяжуючих обставинах і незаконному поводженні зі зброєю.

Того ж дня заявника допитали у присутності захисника По., і він заперечив будь-яку причетність до інциденту з Ко.

20 серпня 2003 року обласний суд розпочав судовий розгляд як суд першої інстанції.

10 лютого 2004 року обласний суд повернув справу на додаткове розслідування, здебільшого для перевірки тверджень заявника про жорстоке поводження (див. пункт 31). Заявника було звільнено з-під варти під підписку про невиїзд.

15 квітня 2004 року Верховний Суд України скасував частину постанови апеляційного суду щодо повернення справи на додаткове розслідування. Однак, він залишив без змін частину постанови про застосований запобіжний захід.

22 березня 2005 року обласний суд визнав заявника винним у заподіянні тяжких тілесних ушкоджень Ко., та обрав йому покарання у виді позбавлення волі на строк чотири роки. Однак його було амністовано та звільнено від відбuvання покарання. До

набрання вироком законної сили до заявника продовжував застосовуватися запобіжний захід у виді підписки про невиїзд.

7 липня 2005 року Верховний Суд України скасував вирок і повернув справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Він зазначив, що єдиним доказом проти заявника та Пі. були їхні власні зізнавальні показання, магазин з двома кулями, та що суд першої інстанції не перевірів законність отримання цих доказів. Верховний Суд України піддав критиці розслідування скарг обвинуваченого на жорстоке поводження і зазначив, що їхні твердження про фабрикування справ про адміністративне правопорушення щодо них перевірені не були. Верховний Суд України також зазначив, що не було належним чином встановлено мотиви злочину: не було перевірено твердження заявника, що насправді він знайшов зниклі шматки металу у пункті збору металобрухту, який належав Ж. і що Ж. повернув їх йому. Для підтвердження цього заявник надав нотаріально завірени показання Ж, який тим часом переїхав до Португалії. Суд першої інстанції не прокоментував ці показання і не намагався допитати Ж. з використанням механізму міжнародної юридичної допомоги. Крім того, Верховний Суд України піддав критиці обласний суд через відсутність належної відповіді на скаргу заявника, що його право на захист було порушено у зв'язку з ненаданням йому доступу до захисника, найнятого його дружиною (У.) у період з 6 до 12 лютого 2003 року.

7 серпня 2007 року заявнику було змінено запобіжний захід з підписки про невиїзд на тримання під вартою. Детальніша інформація щодо цього питання відсутня.

14 грудня 2007 року обласний суд ухвалив новий вирок, яким визнав заявника винним у вчиненні замаху на вбивство при обтяжуючих обставинах і незаконному поводженні зі зброєю, та обрав покарання у виді позбавлення волі на строк дев'ять років з конфіскацією половини належного йому майна.

Обласний суд встановив, що у заявника були такі мотиви. Намагаючись припинити їхню конкуренцію та бажаючи збільшити дохід від купівлі та збуту металобрухту, заявник неодноразово пропонував Ко. об'єднати їхні підприємства, але Ко. відмовлявся. Відмова Ко. дозволити заявнику увійти на його склад «безумовно переконала в небажанні об'єднувати їхні підприємства та призвела

до того, що заявник вирішив позбутися свого конкурента та захопити на ринку металобрухту». Було встановлено, що заявник придбав пістолет у невстановленої особи і найняв Пі. для вбивства Ко.

Заявник стверджував, що в нього не було причин бажати заподіяння Ко. шкоди, а тим більше вбивати його. Він зазначив, що після інциденту у вересні 2000 року він підтримував дружні особисті та підприємницькі відносини з Ко. Проте ці аргументи не переконали суд першої інстанції. Так само він не вважав достовірними пояснення заявника, що передані ним Пі. 3000 доларів у вересні 2000 року насправді були позикою, яку Пі. повернув у грудні 2000 року.

Обласний суд послався на первинні явки з повинною заявника та Пі. Проте він дійшов висновку, що справжнім мотивом заявника було не налякати Ко., як було зазначено в явці з повинною, а вбити його.

Пі. відмовився давати будь-які показання у суді першої інстанції та визнавати себе винним. Він стверджував, що його явку з повинною було отримано внаслідок жорстокого поводження з ним. Звернувши увагу, що Пі. виклав декілька версій подій, суд вважав первинну версію, згідно з якою Пі. стріляв у Ко. за вказівкою заявника, найбільш переконливою. У певний момент досудового слідства Пі. зазначив, що отримав пістолет від Ка. (лідера місцевої організованої злочинної групи, який до закінчення розслідування у цій справі помер). Насамкінець, Пі. стверджував, що саме Ка. стріляв у Ко., а згодом розказав Пі. про цей інцидент.

Щодо показань потерпілого Ко. суд першої інстанції зазначив, що у матеріалах справи містилися його «пояснення» від 16 вересня 2000 року, протокол його допиту від 30 вересня 2000 року та деякі інші недатовані показання, згідно з якими він не пам'ятав зовнішність нападника. Однак, у березні 2007 року Ко. заявив, що йому не належав підпис на цих документах. У результаті було порушено кримінальне провадження щодо підробки цих документів. 19 вересня 2007 року судова почеркознавча експертиза встановила, що підпис на цих документах дійсно не належав Ко. Тому обласний суд визнав ці документи недопустимими доказами та вилучив їх з матеріалів справи. Він зазначив, що у певний момент досудового слідства слідчий показав Ко. відеозапис

відтворення обстановки та обставин події і Ко. впізнав у Пі. нападника. З цього моменту Ко. не сумнівався, що у нього стріляв Пі. Обласний суд посилався на його показання щодо цього.

Обґрунтовуючи вирок заявника, суд першої інстанції також посилався на речові докази: три гільзи та кулю, знайдені на місці вчинення злочину, та магазин з двома кулями, який водолази підняли з дна річки у вказаному заявником місці. Було встановлено, що вони належать до одного класу.

Щодо скарги заявника, що на початковій стадії слідства слідчий нав'язав йому захисника, суд зазначив, що з 6 лютого 2003 року заявника представляв У., юрист, вибраний на власний розсуд, і згодом заявник міг доручати ведення справи іншим захисникам.

Насамкінець, обласний суд постановив, що скарга заявника на фабрикування справи про адміністративне правопорушення щодо нього не підтвердилася матеріалами справи.

Заявник подав касаційну скаргу. Зокрема, він скаржився, що цей вирок головним чином ґрунтувався на первинних зізнавальних показаннях, наданих ним під тиском та за відсутності захисника. Заявник також стверджував, що його скарги на подальше обмеження його права на захист (зокрема, тривала відмова у доступі до його захисника У., ненадання йому правової допомоги під час проведення відтворення обстановки та обставин події 11 лютого 2003 року) не були належним чином розглянуті. Він скаржився, що обласний суд належним чином не розглянув його відповідну та небезпідставну скаргу на фабрикування справи про адміністративне правопорушення щодо нього для забезпечення можливості його допиту як підозрюваного без дотримання його процесуальних прав. Крім того, заявник зазначив, що суд першої інстанції відхилив доказ, який, по-перше, свідчив про відсутність у нього мотивів бажати заподіяння шкоди Ко., а, по-друге, вказував на неточність фактів, викладених в явці з повинною. Насамкінець, заявник зауважив, що показання потерпілого були прийняті без будь-якої перевірки, зокрема щодо того, чому протягом чотирьох років він не оскаржував справжності свого підпису у документах, складених на початковій стадії слідства, хоча він неодноразово ознайомлювався з матеріалами справи.

10 липня 2008 року Верховний Суд України загалом залишив цей вирок без змін. Він постановив, що вину засуджених було доведено сукупністю доказів, які належним чином перевірів суд першої інстанції. Верховний Суд України узагальнив зміст явок з повинною засуджених та протоколів проведення відтворення обстановки та обставин події. Він також підтримав посилення суду першої інстанції на речові докази. Щодо тверджень заявника про застосування до нього сили Верховний Суд України вирішив, що їх було належним чином відхилено у зв'язку з необґрунтованістю. В ухвалі Верховного Суду України не згадувалося питання про стверджуване фабрикування справи про адміністративне правопорушення. Він також не прокоментував аргументи заявника щодо стверджуваного обмеження його права на захист та не згадав про його скарги щодо стверджуваних недоліків у перевірці показань Ко. та неспроможності перевірити показання Ж.

Рішення Суду:

Суд одноголосно оголошує заяву прийнятною;

Одностайно Суд постановляє, що було порушено процесуальний аспект статті 3 Конвенції;

Одноголосно Суд постановляє, що не було порушено матеріальний аспект статті 3 Конвенції;

Суд одноголосно постановляє, що було порушено пункт 1 та підпункт «с» пункту 3 статті 6 Конвенції;

Суд одноголосно постановляє, що: упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 10 000 євро (десять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована у валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

Одностайно Суд відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Сукачов проти Укарїни» від 30 січня 2020 року (Заява № 14057/17)²⁵

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту»

ст. 46 «Обов'язкова сила рішень та їх виконання»

Обставини справи

Заявник народився в 1978 році і нині утримуваний у Дніпрі.

31 травня 2012 року заявника було заарештовано за підозрою у причетності до тероризму, виробництві та зберіганні вибухових речовин.

20 лютого 2018 року Індустріальний районний суд м. Дніпра (далі – районний суд) визнав його винним за звинуваченням та засудив до дванадцяти років позбавлення волі.

З 12 липня 2012 року заявник перебуває під вартою у Дніпропетровському (тепер Дніпровському) слідчому ізоляторі № 3, який у березні 2016 року було віднесено до категорії в'язниці (далі з практичних цілей називається «Дніпровський СІЗО»).

З 12 липня 2012 року по 19 липня 2013 року заявника тримали в камері № 661 та з 21 листопада 2013 р. по 8 травня 2014 р. в камері № 655. За його словами, обидві камери були розташовані в блоці № 6. Сторони не уточнили, в якій із цих камер заявник перебував з 19 липня по 21 листопада 2013 року, і заявник посилався на обидві камери. Кожна камера мала загальну площу 7,7 квадратних метрів, з яких 6,7 квадратних метрів – це житлова площа, призначена для двох людей. Заявник стверджував, що особиста житлова площа, наявна у нього в камерах, становила 3,35 квадратних метрів, що говорить про те, що в кожній камері з ним тримали іншого затриманого. Не оскаржуючи це подання, Уряд заявив, що вони не змогли надати інформацію про кількість затриманих, які утримуються в цих камерах, оскільки відповідні записи були знищені після закінчення встановленого законом строку зберігання.

---

²⁵ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF SUKACHOV v. UKRAINE (Application no. 14057/17) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200448>

З 8 по 26 травня 2014 року заявника тримали в камері № 931, загальна площа якої становила 14,5 квадратних метрів або 13 квадратних метрів житлової площі і розрахована на п'ять осіб. Заявник стверджував, що у цій камері утримувались чотири-п'ять затриманих. Не оскаржуючи вищезазначене подання, Уряд знову посилався на недоступність відповідних записів.

З 26 травня 2014 року по 22 березня 2017 року заявника тримали в камері № 911, яка мала загальну площу 14,5 квадратних метрів або 13 квадратних метрів житлової площі та була розрахована на п'ять осіб. Сторони не надали точної інформації про кількість затриманих, які перебувають у цій камері між 26 травня 2014 року та 1 січня 2015 року, заявник посилався на "чотири-п'ять затриманих", що уряд не заперечував.

Відповідно до початкових подань заявника, вищезгадані камери були погано вентилязовані. Взимку вікна були зачинені і замкнені, щоб їх не можна було відкрити, а свіже повітря не могло потрапляти до камер. З травня по жовтень віконні рами зняли, і повітря всередині камер стало чистішим. Однак через часткову відсутність скляних шибок у вікнах, комарі, яких приваблювало штучне світло із камер, яке ніколи не вимикалося, влітали у камери. Туалетні приміщення в камерах були відділені від житлової зони низькою перегородкою. Вони не були обладнані сифонною системою дренажу, внаслідок чого в камерах завжди залишався неприємний запах. Затримані мали можливість приймати душ лише один раз на тиждень. Душові кабінки мали недостатню кількість кранів, з яких зазвичай працювали лише деякі. Часто було неможливо встановити прийнятну температуру води. Централізоване прання адміністрація не організовувала, і затримані повинні були прати та сушити білизну в своїх камерах. Камери постійно були вологими.

На підтвердження своїх тверджень заявник подав п'ять фотографій камери № 911, зроблених ним та іншими затриманими. На фотографіях зображено туалет із низькою перегородкою та відсутністю дверей, умивальником, столом, лавкою, п'ятьма ліжками та білизною, що висить на мотузках. Заявник також посилався на письмові заяви інших затриманих. Зокрема, А.Б., Р.Ш. та А.Й., які, мабуть, спільно перебували в камері № 911 з ним під час не визначеного періоду, стверджували, що наявний простір у

камері обмежений 0,9-метровим проходом між ліжками, що було недостатньо для будь-якої фізичної активності. Вони також заявили, що туалет відокремлений від житлової зони лише стіною висотою 0,53 метра. Затриманим довелося приховати туалет «завісою», зробленою з простирадла. Отвір для туалету був перекритий пробкою (груша), зробленою затриманими, оскільки від каналізаційної труби був запах. Затримані також згадували про недостатню вентиляцію в камері та сказали, що комарі потрапляють у камеру у величезних кількостях (враховуючи, що влітку віконну раму зняли).

Заявник далі посилався на письмові заяви вищезгаданих затриманих та двох інших затриманих (С. К. та К.З.) про загальну ситуацію в Дніпровському СІЗО. Усі вони заявляли, що затримані можуть приймати душ лише раз на тиждень і що душові є брудними, а деякі крани вийшли з ладу. Вони також підтвердили ситуацію з пранням, як описано заявником. С.К. та К.З. також посилаються на переповненість, погане освітлення та вентиляцію у власних камерах, їх антисанітарний стан, відсутність відокремлення туалету від житлової зони, відсутність засобів особистої гігієни, предметів першої необхідності чи миючих засобів, щоденні прогулянки тривалістю менше однієї години, брудний і запилений двір, неправильне харчування тощо.

Нарешті, на підтримку своїх заяв про умови утримання в Дніпровському СІЗО заявник посилався на доповіді, підготовлені Європейським комітетом з питань запобігання катуванню та нелюдському чи принизливому поводженню чи покаранню ("КПТ") після візитів 2009 року та 2013 року в Україну та на звіт за 2012 рік, підготовлений Національним превентивним механізмом («НПМ»), обидва відвідали СІЗО.

За інформацією уряду, який посилався на лист Адміністрації Державної служби з питань виконання покарань («ДСВП») від 16 березня 2018 року, підготовлений на їх запит, усі камери, згадані заявником, були у задовільному стані. Вони були обладнані місцями для сидіння та сну, а також необхідними меблями та іншими предметами. Затримані мали можливість працювати з документами, їсти та відпочивати в камерах. Усі камери мали санвузли, у тому числі умивальники та туалети з робочою системою змиву, які були відділені від житлової зони стіною

висотою 1,6 метра. У камерах вдень і вночі було світло і вентиляція була достатньою. З 22:00 до 6.00 ранку затриманим було дано безперервно спати; щоденні прогулянки поза камерами тривали одну годину; двір для вправ для камер № 661 та 655 розміром 11,5 квадратних метрів, а для камер № 911 та 931 – 15 та 30 квадратних метрів відповідно.

2 грудня 2016 року заявник направив клопотання (звернення) до депутата парламенту М., в якому він, між іншим, поскаржився на те, що матеріальні умови в Дніпровському СІЗО погіршилися і затриманим не дозволяли приймати душ протягом трьох тижнів. Він просив М. допомогти в організації огляду СІЗО. 22 грудня 2016 року М. попросив Генерального прокурора вжити відповідних заходів та повідомити про це. 19 січня 2017 року регіональний прокурор, якому було направлено клопотання, повідомив М. та заявника, що після внутрішньої перевірки звернення останнього не підтверджено. Послуги з купання та пральні для ув'язнених надавались згідно встановленого графіку, а порушень у роботі котельні та душових не було.

23 лютого 2017 року заявник направив скаргу до Генерального прокурора, стверджуючи, що його скарги щодо неналежного стану душових кабін не були належним чином вивчені, та що стан деяких душових кабін не перевірявся під час перевірки. Він також заявив, що може приймати душ лише раз на тиждень.

31 травня 2017 року регіональний прокурор повідомив заявника, що перевірка, проведена за його клопотанням, встановила, що мийні засоби в СІЗО надаються відповідно до закону та встановленого графіку. Відповідно до вітчизняних стандартів, мийні засоби були доступні як мінімум раз на тиждень. Жодних порушень у роботі котельні та душових не встановлено. Санітарно-технічний стан душових кабін був задовільним. Після опитування інших затриманих жодних скарг з їх боку не було встановлено.

Уряд констатував, і заявник не оскаржував, що з листопада 2012 року по березень 2018 року останній 39 разів перевозився тюремним фургоном із Дніпровського СІЗО до районного суду для участі у судових засіданнях щодо його кримінальної справи. Відстань від СІЗО до суду становила близько 26,5 км, а одностороння поїздка тривала від сорока хвилин до півтори години.

За словами заявника, для перевезення затриманих зазвичай використовувались такі транспортні засоби: фургон ГАЗ з двома камерами, розроблений відповідно для двох-трьох та трьох-чотирьох затриманих; фургон ГАЗ з двома камерами розміром від 2,1 до 2,2 квадратних метрів (для шести-десяти затриманих) та 0,4 квадратних метрів (для одного затриманого); фургон ГАЗ з трьома камерами, дві з яких були розраховані на одного-двох затриманих і одна на чотири-п'ять затриманих; і фургон ГАЗ з чотирма камерами. Фургони мали недостатнє освітлення та вентиляцію. Взимку в них було холодно, а влітку температура піднімалася до 35-40 градусів Цельсія. У фургонах не було спеціального місця для курців, а некурящим довелося вдихати тютюновий дим. На підтвердження своїх заяв заявник подав вісім фотографій декількох фургонів, на яких показано, що на деяких з них немає вікон. Він також загалом посилався на звіт про НПМ за 2013 рік.

За даними Уряду, який посилався на лист Національної поліції України від 27 березня 2018 року, який у свою чергу базується на результатах інспекції від 21 листопада 2017 року, заявника перевезли у таких транспортних засобах: фургон УАЗ-31519, з одним відділенням для двох затриманих; фургон ГАЗ-27521, з однією камерою для чотирьох затриманих; фургон ТК-AZU-1, призначений для перевезення семи затриманих, з одним відділенням для чотирьох затриманих, та трьома одиночними камерами; фургон ГАЗ-2705-222, призначений для перевезення восьми затриманих, з двома камерами на кілька затриманих; фургон Foton-BL 1043, призначений для перевезення дванадцяти затриманих, з одним багатомісним відділенням, двома камерами на двох затриманих та трьома одиночними камерами; і фургон ГАЗ-3307, призначений для перевезення двадцяти одного затриманого, з одним багатомісним відділенням, двома камерами на двох затриманих та двома камерами на чотири затриманих. Вищезазначені транспортні засоби були виготовлені відповідно до внутрішніх та міжнародних стандартів. Кожна камера в них була обладнана штучним освітленням, яке завжди включалося під час перевезення. Провітрювання камер забезпечувалося за допомогою отворів, встановлених у кузові транспортних засобів; їх можна регулювати в'язням, щоб отримати доступ повітря. Верхня і нижня частини дверцят в камеру склалися з решіток, через які також забезпечувався доступ повітря. Фургони були обладнані

обігрівачами. У записах 2017 року зазначено, що системи вентиляції та опалення були «доступні» у тюремних фургонах, а також, що система вентиляції «працювала» в одному фургоні, а система опалення в трьох фургонах.

Після прибуття до районного суду заявника утримували у камерах, розташованих у зоні тримання, де було приміщення для офіцерів конвою, три камери для затриманих та туалет. Уряд заявив, і заявник не заперечував, що камери площею 6 квадратних метрів кожна, обладнані лавками та мають штучне освітлення.

За словами заявника, у камерах тримання не було доступу до свіжого повітря та природного світла, штучної вентиляції та столів. Затриманим дозволялося ходити до туалету лише з дозволу офіцера конвойної служби, коли в зоні тримання було два-три офіцери. Від трьох до семи затриманих зазвичай тримали в камерах тримання. У дні слухань заявник залишався в суді більшу частину дня, оскільки фургон збирав затриманих із СІЗО о 8:30 ранку, але слухання не розпочалися до 14:20 чи 2:30. і закінчувалися о 17:30, після чого фургон повертався до СІЗО.

На підтвердження своїх заяв заявник подав чотири фотографії місць тримання. Він також посилався на лист Державної судової адміністрації від 25 травня 2015 року, який підтвердив, що в цих камерах не було штучної вентиляції. Заявник також посилався на звіти НПМ за 2013 та 2014 роки.

Рішення Суду:

Суд одностайно визнає скаргу заявника згідно зі статтею 3 Конвенції про умови його утримання в Дніпровському СІЗО та скаргу за статтею 13 Конвенції про відсутність ефективних засобів захисту стосовно вищезазначеної скарги прийнятною, а решту заяви – непринятною;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції через умови утримання заявника у Дніпровському СІЗО (за винятком періодів, коли доступний йому особистий простір перевищував 4 квадратні метри);

Суд одноголосно постановляє, що було порушення статті 13 Конвенції через відсутність ефективних засобів захисту скарги заявника відповідно до статті 3;

Суд одноголосно постановляє, що виявлення порушення є достатнім справедливим задоволенням стосовно статті 13, у контексті статті 3 Конвенції;

Суд одноголосно постановляє: що відповідно до статті 3 держава-відповідач повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців з дня набрання остаточного рішення відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції 9500 євро (дев'ять тисяч п'ятсот євро), що підлягає конвертації у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовується на дату врегулювання, плюс будь-який податок, який може нараховуватись, стосовно моральної шкоди; якщо з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку сплачуватимуться прості відсотки за вказаною сумою за ставкою, що дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку протягом періоду несплати плюс три процентні пункти;

Одноголосно Суд відхиляє решту вимог заявника про справедливе задоволення;

Одноголосно Суд постановляє, що держава-відповідач повинна протягом вісімнадцяти місяців з дня набуття цього рішення остаточної сили, відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, надати доступну комбінацію ефективних внутрішніх засобів захисту стосовно умов тримання під вартою, які мають як превентивні, так і компенсаційні наслідки, щоб повністю відповідати вимогам, викладеним у цьому рішенні.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Закутний проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 17843/19)²⁶

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 «Право на справедливий суд»

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту»

Обставини справи

Заявником є Закутний Володимир Іванович, 01.08.1977 р.н.

---

²⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ZAKUTNIY v. UKRAINE (Application no. 17843/19) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200713>

Початок провадження у кримінальній справі – 06.06.2013. Провадження тривало 6 років, 6 місяців і 2 дні, було пройдено 3 рівні юрисдикції.

Рішення Суду:

Одноставно суд оголошує заяву прийнятною;

Суд одноголосно постановляє, що він визнає порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції щодо надмірної тривалості кримінального провадження;

Суд одноголосно постановляє, що держава-відповідач повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців суму, зазначену в додатку, перераховану у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовувався на дату сплати; з моменту закінчення вищевказаних трьох місяців до повного розрахунку повинен нараховуватися на вищевказану суму простий відсоток за ставкою, що дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Мештешук проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 52826/18)²⁷

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту»

Обставини справи

Заявник скаржився на неналежні умови тримання його під вартою та за відсутності будь-якого ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві.

Мештешук Олексій Петрович, дата народження 24.01.1983. Перебував в Одеському СІЗО

з 26.09.2017 по 28.02.2019, загальний термін перебування 1 рік, 5 місяців та 3 дні; площа на одного ув'язненого була 1,95 – 4 м². Конкретні скарги на відсутність свіжого повітря, пасивне куріння, зараження камери комахами/гризунами, запліснявілі або брудні

---

²⁷ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF MESHTESHUG v. UKRAINE (Application no. 52826/18) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200712>

камери, відсутність приватності для потреб туалету, відсутність або обмежений доступ до теплої води, відсутність туалетних засобів, відсутність або низька якість постільних речей та постільної білизни, низька якість їжі, відсутність або обмежений доступ до душу, відсутність або неналежні гігієнічні засоби;

Вимагає компенсації за матеріальну та моральну шкоду та витрати, пов'язані з заявою (в євро) 3900.

Рішення Суду:

Суд одностайно оголошує заяву прийнятною;

Суд одноголосно постановляє, що він визнає порушення статей 3 та 13 Конвенції щодо неадекватних умов утримання;

Одноголосно Суд постановляє: що держава-відповідач повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців суму, зазначену в додатку, перерахувавши у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовується на дату виплати; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку за вказаною сумою сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки оплати плюс три відсоткові пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Герасін проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 49614/18)²⁸

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

Обставини справи

Заявник Торніке Герасін, дата народження 10.10.1984, має параліч нижніх кінцівок та паразез верхніх кінцівок, неможливість пересуватися та обслуговувати себе без постійної допомоги іншої людини. Скаржить на відсутність підготовленого персоналу для надання допомоги заявнику в його щоденних потребах, відсутність обладнання (інвалідного візка), та на відмова у госпіталізації всупереч рекомендаціям лікарів.

---

²⁸ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF GERASIN v. UKRAINE(Application no. 49614/18) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200711>

Неналежне медичне забезпечення тривало з 27.09.2018 по 22.11.2018, 1 місяць і 27 днів.

Заявник стверджував, що він не отримував належної медичної допомоги під вартою (неадекватне медикаментозне лікування під вартою).

За матеріальну та моральну шкоду вимагається компенсація (у євро) 7500, і сума на витрати за заявою (в євро) 250

Рішення Суду:

Суд одностайно оголошує заяву прийнятною;

Одноголосно Суд постановляє, що він визнає порушення статті 3 Конвенції через неналежну медичну допомогу під вартою;

Суд одноголосно постановляє, що держава-відповідач повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців суми, зазначені в додатку, що перераховуються у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовується на дату оплати; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку на зазначені суми сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки платежу плюс три процентні пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Єльнік проти України» від 06 лютого 2020 року (Заява № 10444/13)²⁹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

ст. 6 «Право на справедливий суд»

Обставини справи

Заявник Андрій Олександрович Єльнік, дата народження 04.04.1987 р. Період ув'язнення з 24.09.2008 р. по 21.05.2010 р., та з 29.03.2012 р. до 03.03.2013 р. Тривалість ув'язнення 1 рік, 7 місяців і 28 днів, та 11 місяців і 13 днів відповідно.

---

²⁹ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF YELNIK v. UKRAINE (Application no. 10444/13) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200709>

Заявник скаржився на надмірну тривалість ув'язнення. Заявник в основному скаржився на те, що його попереднє ув'язнення тривало необґрунтовано довго.

Інші скарги – надмірна тривалість кримінального провадження: з 24.09.2008 по 20.08.2013 4 роки, 10 місяців та 26 днів, 2 рівні юрисдикції

Вимагає компенсації за матеріальну та моральну шкоду та витрати на заяву (в євро) 2200.

Рішення Суду:

Суд одностайно оголошує заяву прийнятною;

Одноголосно Суд постановляє, що він визнає порушення пункту 3 статті 5 Конвенції щодо надмірної тривалості досудового ув'язнення;

Суд одноголосно постановляє, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції стосовно іншої скарги, поданої відповідно до чітко встановленої судової практики Суду;

Одноголосно Суд постановляє, що держава-відповідач повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців суму, зазначену в додатку, перераховану у валюту держави-відповідача; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку за вказаною сумою сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки виплати плюс три процентні пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Поваров проти України» від 20 лютого 2020 року (Заява № 7220/19)³⁰

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

Обставини справи

Заявник Олексій Олександрович Поваров, 23.07.1980 р.н., перебував під вартою з 20.10.2014 до 26.10.2018. Тривалість ув'язнення 4 роки та 7 днів

---

³⁰ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF POVAROV v. UKRAINE (Application no. 7220/19) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201349>

Заявник скаржився на надмірну тривалість ув'язнення. Заявник також звертався з іншими скаргами відповідно до положень Конвенції.

Заявник подав скарги відповідно до пунктів 1 та 13 статті 6 Конвенції щодо надмірної тривалості судового розгляду у своїй справі та відсутності ефективного засобу захисту у внутрішньому законодавстві.

Інші скарги за чітко встановленою практикою ст. 5 (5) - відсутність або недостатня компенсація за незаконний арешт чи затримання.

Сума, яку вимагає за матеріальну та моральну шкоду та витрати та витрати заявника (в євро) 3200.

Рішення Суду:

Одноголосно Суд визнає скарги щодо надмірної тривалості досудового тримання під вартою та іншу скаргу за чітко встановленою судовою практикою Суду, а решту заяви недопустимою;

Суд одностайно постановляє, що було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції щодо надмірної тривалості попереднього ув'язнення;

Суд постановляє одноголосно, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції стосовно іншої скарги відповідно до чітко встановленої судової практики Суду;

Суд одноголосно постановляє, що держава-відповідач повинна сплатити заявнику протягом трьох місяців суму, зазначену в додатку, перераховувати у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовується на дату виплати; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку за вказаною сумою сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки виплати плюс три процентні пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Антоненко та інші проти України» від 20 лютого 2020 року (Заява № 45009/13 і 53 інших)³¹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

Ст. 1 Протоколу № 1

Обставини справи

Заявники скаржилися на те, що законодавчі обмеження, що застосовуються до їх земель, порушили їх право на безперешкодну реалізацію права власності на їхнє майно, гарантоване статтею 1 Протоколу № 1

Рішення Суду:

Суд одностайно приймає рішення про об'єднання заяв;

Суд одноголосно оголошує заяви прийнятними;

Суд одноголосно постановляє, що було порушення ст. 1 Протоколу № 1;

Одноголосно Суд постановляє, що виявлення порушення саме собою є достатньою справедливою сатисфакцією.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Іванко проти України» від 05 березня 2020 року (Заява № 46850/13)³²

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»

Обставини справи.

Заявник народився у 1984 році та проживає в Харкові.

4 листопада 2010 року його засудили до трьох років позбавлення волі за хуліганство; на момент подій, про які йдеться нижче, він був звільнений умовно із тюремного ув'язнення, призначеного за окремий злочин.

---

³¹ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ANTONENKO AND OTHERS v. UKRAINE (Applications nos. 45009/13 and 53 others) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201090>

³² Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF IVANKO v. UKRAINE (Application no. 46850/13). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201530>

Кримінальне розслідування проти заявника та його передбачуване жорстоке поводження

18 грудня 2010 року в трьох квартирах Харкова вчинили крадіжки.

За словами заявника, близько 8:00. 18 грудня 2010 року група міліціонерів – у тому числі співробітники Харківського управління по боротьбі з організованою злочинністю («УБОЗ») – арештували його, Л. та Г. у квартирі Л. у Харкові та доставили до Московського районного відділу поліції ("відділення поліції"), де поліція чинила на них "фізичний та психологічний тиск" до ранку наступного дня, щоб змусити їх зізнатися у вищезазначених крадіжках.

Офіційна версія подій, засвідчена документами, доступними Суду, полягає в тому, що рано вранці 19 грудня 2010 року К. було зупинено та оглянуто поліцією на вулиці. На ньому були знайдені інструменти для вторгнення в будівлі через вікна. Його доставили до відділу поліції, де він зізнався у ряді крадіжок та заявив, що у нього є співучасники, включаючи заявника. Після цього заявника та інших людей заарештували у квартирі Л. та доставили до відділення поліції, де було зафіксовано їх затримання, та де вони зізналися у крадіжках. Після обшуку квартири Л. та його автомобіля були знайдені інші інструменти для взломів, а також деяке викрадене майно.

19 грудня 2010 року проти заявника, Л., Г. та К. було порушено кримінальне провадження стосовно ряду крадіжок у Харкові 18 грудня 2010 року. Це провадження згодом було приєднано до провадження стосовно ряду інших крадіжок, вчинених у Харкові .

Того ж дня, 19 грудня 2010 року, було складено протокол про арешт із зазначенням того, що заявник був заарештований на цю дату. Його помістили до Харківського ізолятора тимчасового тримання (далі – ІТТ).

24 грудня 2010 року заявника було переведено до Харківського слідчого ізолятора №. 27 ("СІЗО") відповідно до ухвали суду. Згідно довідки, виданої в лютому 2011 року начальником медичної частини СІЗО, у заявника не було зафіксовано жодних тілесних ушкоджень після його прийому до СІЗО в грудні 2010 року, і жодної скарги ним не було подано.

Офіційні записи, крім того, свідчать про те, що заявник залишався затриманим в СІЗО до 2 грудня 2014 року, за винятком періоду з 11 квітня по 30 травня 2011 року, коли його утримували в Диканівській в'язниці №. 12 ("в'язниця"). Під час затримання у в'язниці 13 та 26 квітня 2011 року заявника було доставлено до ІТТ; 1, 19 та 20 квітня 2011 року та 10 та 13 травня 2011 року його доставили до приміщення УБОЗ для участі в різних слідчих діях.

3 лютого 2011 року заявника оглянув судово-медичний експерт медичної частини СІЗО з метою з'ясування, чи зазнав він будь-якої травми. Відповідно до звіту, виданого експертом 9 лютого 2011 року, заявник подав експерту скаргу, що з ним жорстоко поводитися поліція 18 грудня 2010 року та 23 січня 2011 року, і він надав перелік жорстокого поводження, викладеного нижче. Ніяких видимих тілесних ушкоджень, у тому числі на геніталіях, експерт не зафіксував після обстеження заявника. Експерт також зазначив, що медична карта заявника свідчить, що під час прийому до СІЗО 24 грудня 2010 року заявник не зазнав тілесних ушкоджень.

11 лютого 2011 року УБОЗ взяв на себе розслідування кримінальної справи проти заявника та його передбачуваних спільників.

1 квітня 2011 року в приміщенні УБОЗ заявника було оглянуто судово-медичним експертом у присутності працівника поліції. Він зробив висновок, що травма, ймовірно, була завдана твердим тупим предметом або предметами не більше, ніж за двадцять чотири години до проведення експертизи.

За словами заявника, вранці 13 квітня 2011 року він та інші підозрювані у справі були доставлені на допит в УБОЗ. Їх утримували в підвалі приміщень УБОЗ та катували ті ж поліцейські, що його арештовували, з метоювилучення у них зізнань у певних злочинах, яких вони насправді не вчиняли.

Близько 1 год. 13 квітня 2011 року заявника оглянув судово-медичний експерт у присутності працівника поліції УБОЗ. Експерт зазначив, що у заявника було сильне садно на лівій мочці вуха розміром 1 см на 0,5 см, яке, ймовірно, було завдано одним або декількома твердими тупими предметами за сім-десять днів до обстеження.

Увечері 13 квітня 2011 року заявника було доставлено до ІТТ. Садна на лівому вусі та запалення в області лівої ключиці були зафіксовані після його приїзду. Близько 10:00, на прохання заявника, йому викликали швидку допомогу. Копія запису швидкої допомоги була надана Суду, але вона дуже низької якості і ледве розбірлива. У єдиній розбірливій частині списку травм, виконаного групою швидкої допомоги, зазначено, що у заявника були синці та запалення в області лівої ключиці. Працівники швидкої допомоги також зазначили, що заявник скаржився, що його травми були наслідком жорстокого поводження з боку поліції. Відповідний запис у журналі ІТТ, що стосується викликів швидкої допомоги, зазначає, що заявнику також було діагностовано командою швидкої допомоги струс, контузія лівої нирки та тупа травма живота. Рекомендовано термінову госпіталізацію заявника, і він був доставлений до Харківської лікарні швидкої допомоги ("лікарня").

За даними вітчизняних органів влади, 14 квітня 2011 року близько 0,40 год. Заявника було повернено до ІТТ. Він подав адміністрації ІТТ довідку з лікарні (копія якої була надана Суду), яка свідчила про те, що під час огляду в лікарні лікарем загальної практики та неврологом не було виявлено жодних відхилень, а також про відсутність скарг на здоров'я заявника до цих спеціалістів. Сторони також стверджують, що травматолог також оглянув заявника в лікарні та виявив неправильно загоєний перелом лівої ключиці.

За словами Уряду, після повернення з лікарні заявник заявив адміністрації ІТТ у письмовій формі, що він вигдав скаргу на стан здоров'я та фактично не піддався жорстокому поводженню з боку поліції.

За словами заявника, після повернення з ІТТ до СІЗО медичний персонал закладу відмовився фіксувати його травми, зокрема, стверджуючи, що травму вуха та геніталій нанесено самостійно давлячи прищі на тих частинах його тіла.

За словами заявника, під час ув'язнення у в'язниці (яке, за його словами, розпочалося 19 квітня 2011 року, а не 11 квітня 2011 року, як зазначив Уряд – див. Пункт 12 вище), він також зазнав жорстокого поводження з боку поліції неодноразово. Зокрема, працівники поліції надягали на нього куртку-обмежувач та наручники і підвішували його на металеву трубу.

29 квітня 2011 року заявника та його передбачуваних співучасників звинувачували у сімнадцяти пунктах крадіжок; 19 травня 2011 року їх було спрямовано до суду в Московському районному суді Харкова («районний суд»).

17 червня 2011 року заявника оглянув лікар загальної практики СІЗО. Жодних відхилень не зафіксовано. Рентгенологічне дослідження, проведене в той же день, виявило загоєні переломи лівої ключиці та кістки правого зап'ястя.

10 січня 2013 року заявнику знову встановили діагноз загоєного перелому зап'ястя.

15 липня 2013 року районний суд визнав заявника винним за обвинуваченням та засудив до дев'яти років позбавлення волі. Він відхилив як необґрунтовану скаргу заявника та його співвідповідачів щодо жорстокого поводження, посилаючись на результати розслідування цього питання прокурором. Крім того, він зазначив, що медична карта заявника передбачає, що жодних видимих тілесних ушкоджень заявника не було виявлено ні 24 грудня 2010 року, коли він був прийнятий до СІЗО, ні під час медичного огляду судово-медичним експертом 3 лютого 2011 року.

2 грудня 2014 року, після застосування акта про амністію, Апеляційний суд звільнив заявника від відбування покарання та відпустив його в залі суду.

У невстановлену дату К. знову поскаржився в обласну прокуратуру, що з ним, Л., Г. та заявником жорстоко поводитися працівники УБОЗ з метою отримати у них зізнання.

6 лютого 2013 року було розпочато кримінальне розслідування за звинуваченнями К.; 13 лютого 2013 року його було припинено, оскільки слідчі вважали, що жодного злочину не було вчинено. Прокуратура області в основному покладалася на те, що обвинувачення К. вже неодноразово перевіряли прокурори, були оголошені необґрунтованими.

Рішення Суду:

Суд одноголосно визнає скарги щодо жорстокого поводження з боку працівників міліції в приміщеннях УБОЗ та ефективність його розслідування допустимими, а решту заяви недопустимою;

Одностайно Суд постановляє, що відбулося процедурне порушення статті 3 Конвенції;

Суд одностайно постановляє, що не було суттєвого порушення статті 3 Конвенції;

Суд одноголосно вирішує, що держава-відповідач повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців 7500 євро (сім тисяч п'ятсот євро), а також будь-який податок, який може нараховуватись у зв'язку з моральною шкодою, у перерахунку у валюту держава-відповідача за ставкою, що застосовується на дату виплати; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку за вказаною сумою сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки виплати плюс три процентні пункти.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Черніка проти України» від 12 березня 2020 року (Заява № 53791/11)³³

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 «Право на справедливий суд»

Обставини справи

Заявник народився в 1974 році і проживає в Луцьку.

Заявник – колишній слідчий поліції. Згідно із звинуваченнями проти нього, за якими його врешті-решт засудили, він викрав опій, який був вилучений як доказ у справі, яку він розслідував, – перекачавши його з банки, в якій він зберігався; Потім він розбавив рідину, що залишилася. Потім заявник нібито передав вкрадений опій своїй подрузі пані Н.Ш., вимагаючи її допомоги у продажу опію на чорному ринку. З її допомогою він передав опій пану В.Г. і пану І. С., які приїхали з Криму до Луцька, доручив їм взяти опіум до Криму для подальшого продажу там.

У ході досудового слідства ці три свідки засвідчили вказані обвинувачення .

---

³³ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF CHERNIKA v. UKRAINE (Application no. 53791/11). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201641>

У ході досудового розслідування між вищезазначеними свідками та заявником відбулася очна ставка. Заявник подав заяву, а уряд не оскаржував, що на цьому етапі заявник та його адвокати не мали доступу до матеріалів розслідування.

Заявник постав перед Луцьким судом (Луцький міськрайонний суд) у складі судді В.Д., який засідав у складі одного судді.

У ході судового розгляду Н.Ш. підтвердила свою заяву з досудового розгляду.

З. та Ю.Г., які знали заявника та Н.Ш. бо жили, або регулярно відвідували квартиру Н.Ш. і займалися там проституцією, були допитані. Вони засвідчили, що В.Г. та І.С. відвідали Н.Ш. з Криму і придбали у заявника наркотики.

Суд неодноразово викликав В.Г. та І.С., але вони не з'явилися. Він попросив Службу безпеки України знайти цих свідків та провести їх до суду. 12 серпня 2008 року Служба безпеки повідомила суд, що не може їх знайти. Суд знову попросив Службу безпеки доставити цих свідків на слухання 18 серпня 2008 року. Свідки не з'явилися, проте суд не був повідомлений про причини відсутності В.Г. Він продовжив зачитування заяви В.Г. та І.С. У матеріалах справи немає інформації щодо того, чи оспорював заявник це посилання на досудові заяви.

26 серпня 2008 року Луцький суд засудив заявника за крадіжку та незаконне зберігання великої кількості наркотиків з метою їх продажу та засудив до восьми років позбавлення волі з конфіскацією його майна.

Після звернення заявника 10 березня 2009 року Волинський апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції на тій підставі, що суд першої інстанції зачитав заяву В.Г., не маючи інформації про причини його неявки перед судом першої інстанції. Справа була передана для повторного розгляду іншим суддею.

Перегляд справи відбувся Луцьким судом у складі іншого судді, судді В.Б., який засідав у складі одного судді.

В ході повторного розгляду Н.Ш., В.Г. та І.С., були неодноразово викликані, але не з'явилися.

28 вересня 2009 року О.Г., міліціонер та колишній колега заявника, були допитані як свідки. Він засвідчив, що заявник та Н.Ш. дружили. Прокурор запитав його, серед іншого, де Н.Ш. працювала. О.Г. відповів, що Н.Ш. наразі працювала повією і назвав вулицю, на якій вона працювала.

На повторному розгляді справи знову свідчили і два свідки, які відвідували та працювали в квартирі Н.Ш.

11 грудня 2009 року Луцький суд визнав заявника винним, та засудив його до восьми років позбавлення волі.

2 березня 2010 року Волинський апеляційний суд підтвердив рішення суду першої інстанції. Суд вважав заяви трьох свідків узгодженими між собою та з результатами очної ставки із заявником. Суд першої інстанції вжив усіх можливих заходів, щоб знайти вищезгаданих свідків та допитати їх.

15 березня 2011 року Верховний Суд відхилив апеляційну скаргу заявника та схвалив рішення нижчих судів.

Рішення Суду:

Суд одноставно оголошує заяву прийнятною;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено пункти 1 та 3 (d) статті 6 Конвенції;

Суд одноставно постановляє, що виявлення порушення само по собі є достатнім справедливим задоволенням будь-якої моральної шкоди, завданої заявником;

Суд одноголосно вирішує, що держава-відповідач сплачує заявнику протягом трьох місяців з дня набрання судовим рішенням остаточної сили, відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, 1500 євро (тисяча п'ятсот євро) плюс усі податки, які можуть нараховуватися заявнику стосовно витрат, конвертувавши у валюту держави-відповідача за курсом, який застосовується на дату розрахунків, та бути перерахований безпосередньо на рахунок адвоката заявника пана Леонтєва; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку за вказаною сумою сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки виплати плюс три процентні пункти.

Відхиляє решту вимог заявника про справедливе задоволення.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Вагапов проти України» від 19 березня 2020 року (Заява № 35888/11)³⁴

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст 3 «Заборона катування»

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність»

Обставини справи

Заявник народився в 1966 році і проживає в м. Михайлівці.

Кримінальні процеси проти заявника та його ув'язнення

У 2010 році проти заявника було порушено кримінальне провадження за підозрою у: 1) заподіянні тілесних ушкоджень легкої тяжкості фізичній особі та 2) погрозі працівникові правоохоронних органів у процесі виконання професійних обов'язків останнього. Під час розслідування заявника утримували під вартою до судового розгляду.

29 листопада 2010 року Залізничний районний суд м. Сімферополя («районний суд») визнав заявника винним за звинуваченнями та засудив його до трьох років позбавлення волі з випробувальним терміном на два роки. Суд звільнив заявника з-під варти з дотриманням зобов'язання не переховуватися.

25 січня 2011 року Апеляційний суд Автономної Республіки Крим ("Апеляційний суд Криму") скасував вирок від 29 листопада 2010 року та направив справу на додаткове досудове розслідування. Він також затримав заявника під вартою, посилаючись на "серйозність та характер вчинених кримінальних злочинів". Заявника затримали після засідання суду.

12 березня 2011 року слідство було закінчено, і справа була передана до районного суду для розгляду.

23 червня 2011 року районний суд визнав заявника винним за звинуваченнями та засудив до трьох років позбавлення волі, без випробувального терміну. Суд також вирішив утримувати заявника під вартою як запобіжний захід, поки вирок не стане остаточним.

---

³⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE VAGAPOV v. UKRAINE(Application no. 35888/11) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201741>

9 серпня 2011 року та 19 січня 2012 року Апеляційний суд Криму та Вищий спеціалізований суд з цивільних і кримінальних справ підтвердили рішення районного суду від 23 червня 2011 року.

17 вересня 2013 року заявника було звільнено з в'язниці, після відбування покарання в повному обсязі.

Рішення Суду:

Суд одностайно проголосив скарги за статтею 3 Конвенції щодо умов тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО та за пунктом 1 статті 5 Конвенції щодо свавілля його затримання прийнятними, а решту заяви неприйнятною;

Суд одноголосно постановляє, що було порушення статті 3 Конвенції через специфіку умов тримання заявника в Сімферопольському СІЗО з огляду на його фізичну втрату працездатності;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції;

Суд постановляє одноголосно, що не потрібно розглядати скаргу відповідно до статті 3 Конвенції щодо інших фізичних умов його утримання в Сімферопольському СІЗО;

Суд одноголосно вирішує, що держава-відповідач повинна сплатити заявнику протягом трьох місяців 3000 євро (три тисячі євро), перераховані у валюту держави-відповідача за ставкою, що застосовується на дату врегулювання, плюс будь-який податок, який може нараховуватись, стосовно моральної шкоди; з моменту закінчення вищезгаданих трьох місяців до розрахунку за вказаною сумою сплачуватимуться прості відсотки за ставкою, що дорівнює граничній ставці позики Європейського центрального банку протягом періоду затримки виплати плюс три процентні пункти.

Відхиляє решту вимог заявника про справедливе задоволення.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Центр демократії і верховенства права проти України» від 26 березня 2020 року (Заява № 10090/16)³⁵

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 10 «Свобода вираження поглядів»

Обставини справи

Заявник українська неурядова громадська організація. Вона працює з 2005 року, і коли заява була подана, називалася Інститутом медіа-права.

26 жовтня 2014 року в Україні відбулися парламентські вибори. Вони слідували за президентськими виборами у травні 2014 року.

За законом, в рамках реєстрації для участі у виборах, усі кандидати в Парламент повинні були подати свої автобіографії (резюме) – *curricula vitae* ("CV") до Центральної виборчої комісії ("ЦВК"). Коротка інформація про всіх кандидатів, витягнута з резюме, була опублікована на веб-сайті ЦВК.

8 листопада 2014 року ЦВК закінчила підрахунок голосів і оголосила, що виборчі списки шести партій подолали виборчий бар'єр і будуть представлені в парламенті.

10 листопада 2014 року організація-заявник запросила Центральну виборчу комісію надати їй електронною поштою копії резюме вищевказаних шести осіб. Вона посилалася на Закон про доступ до публічної інформації та Закон про парламентські вибори, стверджуючи, що резюме є загальнодоступною інформацією. Організація не вказувала на те, як документи будуть використовуватися.

17 листопада 2014 року ЦВК відмовилася надати копії. Натомість надала лише ту інформацію, яка вже була опублікована на веб-сайті ЦВК.

Організація-заявник подала апеляцію проти цього рішення до Київського окружного адміністративного суду.

---

³⁵ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF CENTRE FOR DEMOCRACY AND THE RULE OF LAW v. UKRAINE (Application no. 10090/16) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201896>

Організація-заявник стверджувала, що резюме містить загальнодоступну інформацію, яка підлягає розголошенню згідно із Законом про доступ до публічної інформації. Зокрема, вона спиралася на розділ 63 Закону про парламентські вибори, який визначив усю інформацію, подану кандидатами в ЦВК як "відкриту". Вона також стверджувала, що лише тому, що не вся інформація, подана кандидатами до ЦВК, повинна бути опублікована на його веб-сайті, це не означає, що вона, як публічна інформація, не повинна розкриватися на запит.

Організація-заявник зазначила, що в будь-якому випадку перед виборами пан Кличко та пані Гопко самі публікували свої повні резюме на веб-сайтах своїх партій, показуючи, що вони не заперечували проти їх розголошення.

Організація-заявник також заявила, що намагалася отримати цю інформацію про кандидатів ще до виборів, але її запити електронною поштою були проігноровані, тому їй довелося поновити запит після виборів.

ЦВК не змогла довести наявність усіх трьох підстав у їх сукупності, визначених Законом про доступ до публічної інформації, необхідних для обґрунтування відмови у запиті на інформацію.

ЦВК відповіла, що застосовуване ним законодавство було результатом імплементації у внутрішнє законодавство статей 8 та 10 Конвенції. Вивчаючи запит на інформацію, ЦВК дійшла висновку, що організація-заявник була зацікавлена у всій інформації, що міститься в резюме, включаючи конфіденційні елементи, а саме адреси, телефони, сім'ю, дату та місце народження та історію роботи.

8 червня 2015 року окружний суд відхилив позов організації-заявника.

Організація-заявник подала апеляцію, зберігаючи по суті ті ж аргументи. Вона також стверджувала, що, хоча Закон про інформацію дійсно класифікував інформацію про освіту як конфіденційну, жоден закон не оголошував історію роботи, включаючи історію роботи в суспільних інтересах як конфіденційну. Що стосується сім'ї, то ця інформація повинна була бути оприлюднена вже як частина декларації про доходи та активи,

передбаченої антикорупційним законодавством. Не погоджуючись з оцінкою суду першої інстанції про те, що відповідна інформація не потрібна для здійснення конституційних прав громадян, організація-заявник вказувала, що відповідні особи є лідерами великих партій, які, висуваючи себе кандидатами, відкрилися самі до посиленої перевірки.

17 серпня 2015 року апеляційний адміністративний суд Києва підтвердив рішення суду першої інстанції. Посилаючись на рішення Конституційного Суду 2012 року, він постановив, що інформація в резюме є конфіденційною. Згоди на її розголошення не було. Відповідно до Закону про доступ до публічної інформації така інформація може бути розкрита лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту чи прав людини. Організація-заявник не змогла довести, що розголошення інформації необхідно для здійснення їхніх власних конституційних прав, або конституційних прав виборців.

Організація-заявник подала апеляцію з питань права, наводячи по суті ті ж аргументи.

8 вересня 2015 року Вищий адміністративний суд відмовив у порушенні провадження у справі про перегляд рішень нижчих судів з питань права, вважаючи, що в них немає ознак помилки закону.

Рішення Суду:

Суд Одностайно оголошує заяву прийнятною;

Одноголосно Суд постановляє, що було порушено статтю 10 Конвенції через рішення про заборону заявнику доступу до інформації про освіту та історію роботи політичних лідерів, що міститься у їхніх резюме, поданих до виборчих органів;

Суд одноголосно постановляє, що виявлення порушення саме по собі є достатнім справедливим задоволенням моральної шкоди, яку зазнала організація-заявник.

IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

COVID-19: виклик vs. можливість для Європейської Співдружності

Сьогодні вкотре набуває актуальності візіонерська мудрість одного з «батьків Європи», Жана Моне (*Jean Monnet*) щодо створення Європейської Співдружності (далі – ЄС) насамперед в кризових умовах³⁶.

Перед ЄС на тлі світової пандемії COVID-19 вкотре постають потужні виклики. Втім, наразі вони мають наймасштабніший за увесь час існування ЄС характер. Якщо певні контроверсійні практики застосування новітніх технологій XXI століття ставлять питання нагальності захисту однієї з базових потреб – безпеки – у найближчій перспективі, то пандемія COVID-19 – не лише безпеки, а й всього, що необхідно для підтримки життя, і вже безпосередньо сьогодні.

Так, створено перший в Європі запас медичного обладнання: вентиляторів, масок, тестів тощо, який на 90% фінансуватиме Європейська Комісія (далі – ЄК)³⁷. Разом з тим не припиняється стратегічний рух у напрямку подальшої модернізації правової бази у сфері забезпечення прав людини. Зокрема, 25 березня 2020 року Європейською Комісією представлено План дій ЄС у сфері прав людини та демократії на 2020-2024 роки, де взято до уваги геополітичні зміни останніх років, перехід людства до цифрової епохи, глобальні екологічні проблеми³⁸. У цьому документі зафіксовано концептуальне бачення розвитку європейської правової моделі забезпечення прав людини та визначено основні принципи, на яких вона має ґрунтуватися. Варто звернути увагу на підхід керівництва ЄК до трактування ситуації, що склалася наразі.

---

³⁶ Цитата зі спогадів Жана Моне «Europe will be forged in crises, and will be the sum of the solutions adopted for those crises» (див.: Monnet J. *Memoirs*. Garden City, NY: Doubleday. 1978. P. 417.) повсякчасно лунала, зокрема, під час кризи єврозони 2010 року.

³⁷ COVID-19: Commission creates first ever rescEU stockpile of medical equipment. 19 March 2020, Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_476.

³⁸ EU Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10101/2020/EN/JOIN-2020-5-F1-EN-ANNEX-1-PART-1.PDF>.

Так, Віцепрезидент Жозеп Боррель (*Josep Borrell*) вбачає у кризових ситуаціях, однією з яких сьогодні є пандемія COVID-19, як виклик ефективному дотриманню та захисту прав людини, так й можливість для ЄС відстоювати свої цінності³⁹.

Небачена після Другої світової війни для новітньої Європи та й усього світу масштабна загроза здоров'ю та життю громадян здатна підсилити відцентрові тенденції. Про певні кроки відповідного характеру, що здійснювалися урядами деяких країн-членів ЄС на початковому етапі поширення європейським континентом COVID-19, Президент ЄК Урсула фон дер Ляєн (*Ursula von der Leyen*) в метафоричній формі зауважувала у своїй промові 26 березня 2020 року під час пленарного засідання Європейського парламенту: спочатку було занадто багато тих, хто відмовився поділитися парасолькою, аби довести, що ЄС об'єднує не лише в добрі часи («*fair weather Union*»), та знехтував духом європейської солідарності на користь національного егоїзму⁴⁰. Втім, Урсула фон дер Ляєн вбачає протягом останнього часу усвідомлення державами-членами необхідності узгоджених дій, бо жодний уряд не здатен самотійно подолати пандемію COVID-19 і допомогти своїй країні зможе тоді, коли допоможе іншій.

Після подолання нинішньої кризи на європейському порядку денному постане дискусія щодо засад функціонування ЄС: змінювати чи ні. Президент ЄК це усвідомлює, однак виступає проти «хибних дискусій» та наголошує на об'єднавчому чиннику – прагненні Півночі та Півдня, Сходу та Заходу мати «стійкий європейський будинок, в якому варто жити»⁴¹. При цьому Урсула фон дер Ляєн прогнозує наступний формат дилеми, яку доведеться вирішувати і громадянам, і урядам: або розділення на бідних та багатих, на заможних та незаможних, або Європа стане сильним континентом, геополітичним гравцем, з яким рахуватиметься увесь світ. Оптимізм Президента ЄК щодо майбутнього ґрунтується на численних прикладах проявів солідарності у складні часи пандемії представниками усіх груп населення: медиками, підприємцями

---

³⁹ Human Rights and Democracy: striving for dignity and equality around the world. 25.03.2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_492.

⁴⁰ Speech by President von der Leyen at the European Parliament Plenary on the European coordinated response to the COVID-19 outbreak. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_532.

⁴¹ Там само.

тощо. Свій виступ перед європейськими парламентарями вона завершує піднесено-метафорично: «Історія спостерігає за нами. Давайте зробимо правильно все разом – одним великим серцем, а не 27 малими. Хай живе Європа!»⁴².

Втім, слід зазначити, експертні думки суттєво відрізняються від викладеної вище позиції. Так, у публікації одного з найавторитетніших аналітичних центрів European Council on Foreign Relations (*ECFR*) однозначно прогнозується, що пандемія поставить під сумнів основні засади, на яких базується ЄС⁴³. Разом з тим, незважаючи на скепсис деяких експертів щодо реакції ЄС на пандемію COVID-19 та песимістичну оцінку його майбутнього⁴⁴, Президент ЄК позитивно оцінює останні кроки ЄС щодо подолання неочікуваної загрози, випромінює у ЗМІ оптимізм та впевненість у відновленні Європи⁴⁵. Одним з інструментів виходу з кризи Урсула фон дер Ляєн вважає новий план Маршалла та розмірковує про параметри раціонального бюджету ЄС. Звісно, наймасштабніша в історії міжнародного співробітництва програма економічної допомоги є символічною метафорою, бо наразі Європі доведеться допомагати самій собі.

Розвиток європейської парадигми прав людини

Десять років тому розпочався процес закріплення у актах Європейського Союзу (далі – ЄС) пріоритетності у зовнішній його діяльності політики забезпечення та захисту прав людини. Під час неформальної зустрічі міністрів закордонних справ ЄС у Кордобі в березні 2010 року обговорювалися відповідні пропозиції Кетрін Ештон (*Catherine Ashton*), що на той час обіймала посаду Високого представника ЄС з закордонних справ та безпекової політики, Віце-президента Європейської Комісії. 25 червня 2012 року за результатами тривалого консультативного процесу Радою Міністри закордонних справ ЄС ухвалено Стратегічні рамки з прав людини

---

⁴² Там само.

⁴³ Seven early lessons from the coronavirus. 18.03.2020. URL: https://www.ecfr.eu/article/commentary_seven_early_lessons_from_the_coronavirus?fbclid=IwAR3TBG5II1gmZazR3ojSnYaXzzRpY5VydM2TbLQTUgLq1F5aPR6RL1Xqlw8.

⁴⁴ Christian Wollny. Coronavirus Reveals Cracks in European Unity. 30.03.2020. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2020/03/30/coronavirus-reveals-cracks-in-european-unity/>.

⁴⁵ Ursula von der Leyen. How our Europe will regain its strength. 07.04.2020. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2020/04/07/how-our-europe-will-regain-its-strength/>.

та демократії⁴⁶, а також План дій щодо їхньої практичної реалізації на період з 2012 по 2014 роки.

Слід зазначити про незмінність протягом десяти років головних стратегічних напрямів у сфері забезпечення та захисту прав людини, які реалізуються в межах зовнішньої політики ЄС. Це:

- присутність питань прав людини в усіх аспектах європейської політики,
- сприяння універсальності прав людини,
- послідовність політики у цій сфері,
- присутність питань прав людини в усіх аспектах зовнішньої політики,
- виконання пріоритетів ЄС щодо забезпечення та захисту прав людини,
- двостороннє співробітництво з країнами-партнерами,
- правозахисна робота в межах багатосторонніх інституцій,
- співпраця між країнами-членами ЄС⁴⁷.

Разом з тим, поточна політика ЄС у означеній сфері постійно оновлюється. Так, 25 березня 2020 року Європейською Комісією ухвалено План дій ЄС щодо прав людини та демократії на 2020-2024 роки,⁴⁸ в якому зазнали певних змін, зокрема, основні напрями дій.

У Плані дій щодо прав людини та демократії на 2014-2019 роки зосереджувались на таких акцентах:

- просування принципу недискримінації та гендерної рівності і розширення можливостей жінок,

---

⁴⁶ EU Strategic Framework and Action Plan on Human Rights and Democracy. Luxembourg, 25 June 2012. 11855/12. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/131181.pdf.

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Joint Communication to the European Parliament and the Council EU. Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024. Brussels, 25.3.2020 JOIN(2020). URL: <https://eurlex.europa.eu/search.html?type=named&qid=1586177968969&name=collection:eu-law-pre-acts-join>; <https://eurlex.europa.eu/search.html?type=named&qid=1586177968969&name=collection:eu-law-pre-acts-join>.

- комплексний підхід до захисту прав людини під час запобігання та вирішення конфліктів і криз,
- подальше впровадження в зовнішньополітичну діяльність ЄС правозахисного критерію задля забезпечення кращої узгодженості політики з міграції, торгівлі, інвестування, співробітництва щодо протидії тероризму⁴⁹.

З урахуванням останніх суттєвих геополітичних змін, стрімкої цифровізації суспільних відносин, наростання глобальних екологічних проблем основними напрямками реалізації на період 2020-2024 років стратегічної політики імплементації у зовнішньополітичну діяльність ЄС людиноцентристського критерію визначено такі:

- захист та розширення прав і можливостей осіб,
- створення стабільних, інклюзивних та демократичних суспільств,
- сприяння глобальній системі прав людини та демократії,
- використання можливостей, що надають нові технології, та вирішення проблем, які створюються ними,
- досягнення завдань, що визначені Планом, через співпрацю країн-членів ЄС між собою, а також співпрацю ЄС в межах двосторонніх та багатосторонніх міжнародних організацій, з країнами-сусідами ЄС, з громадянським суспільством тощо⁵⁰.

Серед традиційних викликів у сфері прав людини та демократії, як зазначено у Плані 2020-2024, посилилась загроза щодо свободи слова та мирних зібрань, зокрема, щодо свободи діяльності засобів масової інформації. Маються на увазі, наприклад, системні зусилля щодо підриву верховенства права,

---

⁴⁹ Council conclusions on the Action Plan on Human Rights and Democracy 2015 – 2019. Brussels, 20 July 2015. 10897/15. URL: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/action-plan-on-human-rights-and-democracy-2015-2019_en.pdf.

⁵⁰ Joint Communication to the European Parliament and the Council EU. Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024. Brussels, 25.3.2020 JOIN(2020). URL: <https://eur-lex.europa.eu/search.html?type=named&qid=1586177968969&name=collection:eu-law-pre-acts-join> <https://eur-lex.europa.eu/search.html?type=named&qid=1586177968969&name=collection:eu-law-pre-acts-join>.

обмеження громадянського простору, послаблення засад міжнародного порядку. Зазначається, що відповідні тенденції посилюються відступом деяких традиційних партнерів ЄС від активного просування та захисту прав людини і демократичних цінностей. Звісно, у документі дипломатично уникають конкретно вказувати країни, про які йдеться.

Новаціями Плану 2020-2024 також є заклик відмовитися від дискримінації будь-кого за будь-якою ознакою – «нікого не залишати позаду» – та декларування максимального розширення застосування правозахисного критерію на усі сфери зовнішньополітичної діяльності ЄС.

На наш погляд, з урахуванням перебування України лише на початку новітнього періоду розбудови сучасних демократичних інститутів, особливу увагу варто звернути на запропоновані у Плані 2020-2024 шляхи виконання завдань з будівництва сталих, інклюзивних демократичних суспільств, а також з використання/подолання впливу цифрових технологій на забезпечення та захист прав людини та розвиток демократії.

Щодо першого з названих вище напрямів запровадження правозахисного критерію у зовнішньополітичну діяльність ЄС визначено наступні кроки:

- покращення підзвітності та прозорості демократичних інститутів через: а) зміцнення потенціалу органів управління виборами, б) вдосконалення методології спостереження за виборчим процесом для моніторингу та оцінки використання соціальних медіа та інших цифрових технологій під час виборчих кампаній з метою попередження спроб спотворення виборів, в) підтримку парламентських інститутів та ініціатив з електронного врядування тощо;

- сприяння розвитку демократії участі через: а) сприяння застосуванню міжнародних стандартів щодо прозорого фінансування партій, внутрішньої демократії та інклюзивності у виборі кандидатів та посадових осіб; б) сприяння участі громадянського суспільства у контролі як державного, так й приватного секторів; в) сприяння активній участі усіх громадян у суспільному житті,

зокрема, шляхом мотивації через онлайн-курси громадянської освіти та медіа грамотності такі соціальні групи, як жінки, молодь, особи з обмеженими можливостями, меншини, корінні народи, інші категорії вразливих осіб;

– підтримка незалежних та плюралістичних ЗМІ, вільного доступу до інформації та боротьба з дезінформацією через: а) підтримку законодавчих ініціатив щодо доступу до інформації, права на приватність та захист персональних даних відповідно до європейських та міжнародних стандартів, а також їхнього ефективного впровадження; б) підтримку журналістики розслідувань; в) підтримку незалежної перевірки фактів, звітності про розслідування, якості журналістики, зокрема, на місцевому рівні; г) боротьбу з відключенням Інтернету, особливо під час виборів;

– посилення захисту прав людини під час участі у запобіганні конфліктам та вирішенні криз через: а) підтримку участі молоді у всіх заходах щодо запобігання конфлікту та підтримці миру; б) продовження зміцнення зв'язку між правами людини, безпекою та зміною клімату в межах політичних діалогів, зокрема щодо запобігання конфліктів, а також заходів гуманітарного характеру; в) продовження інтегрування питання прав людини у всі аспекти реакції ЄС на конфлікти та кризи ⁵¹.

Щодо шляхів реалізації другого з означених вище напрямів зазначено таке:

– нарощування потенціалу та ефективний моніторинг через а) контроль можливих впливів нових технологій, зокрема штучного інтелекту, на забезпечення прав людини та розвиток демократії, а також проблем, які вони можуть створити у цій сфері на міжнародному та національному

---

⁵¹ Annex to the Joint Communication to the European Parliament and the Council EU. Action Plan on Human Rights and Democracy 2020-2024. Brussels, 25.3.2020 JOIN(2020). URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10101/2020/EN/JOIN-2020-5-F1-EN-ANNEX-1-PART-1.PDF>.

рівнях; б) обмін кращими практиками протидії дезінформації тощо;

– просування прав людини та демократії у контексті використання цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, через: а) підтримку розроблення, оцінювання та імплементації міжнародних стандартів, що захищають права людини та демократію у цифровому середовищі, а також сприяння належній ретельній, ефективній оцінці його впливу на права людини, наприклад, шляхом підготовки планів щодо його пом'якшення; б) захист прав особи на конфіденційність та захист даних, зокрема щодо непропорційного державного доступу та контролю; в) посилення зусиль з використання переваг нових технологій для розвитку громадянського суспільства, зокрема, для удосконалення онлайн та дистанційного навчання, а також зменшення ризиків переслідування правозахисників; г) сприяння доступності технологій для всіх, зокрема осіб з обмеженими можливостями, ще на стадії проектування відповідних модерних інструментів, наприклад, в освіті тощо; д) забезпечення підзвітності з використання технологій⁵².

На наш погляд, План дій ЄС щодо прав людини та демократії на 2020-2024 роки мають максимально ефективно використати як органи державної влади України, так й інститути громадянського суспільства. Наприклад, для здійснення у співпраці з інституціями ЄС різноманітних заходів із означених вище напрямів, зокрема, масштабних інформаційно-просвітницьких кампаній з поширення серед громадян ідеї універсальності прав людини, онлайн-навчання з медіаграмотності, тощо. При цьому доцільно брати до уваги національні особливості українського суспільства та реалії транзитивної держави, якою наразі є Україна. Окрім цього, світова пандемія COVID-19 теж внесе певні корективи.

Політика Східного партнерства після 2020 року: майбутнє вже сьогодні

2009 року співпрацю Європейського Союзу (далі – ЄС), а також його держав-членів з такими країнами, як Вірменія,

---

⁵² Там само.

Азербайджан, Білорусія, Грузія, Молдова та Україна скоординовано в рамках політики Східного партнерства.

Цей міжнародний проект завжди відповідав актуальним трендам міжнародних відносин, а також як зовнішньополітичній, так й внутрішньополітичній діяльності ЄС. Зокрема, шість пріоритетів Європейської Комісії (далі – ЄК) на 2019-2024 роки максимально імплементовано у програму Східного партнерства на період після 2020 року⁵³. Це – Європейська Зелена угода; економіка, що працює для людей; Європа цифрової доби; популяризація європейського способу життя, сутністю якого є однаковий доступ до можливостей для усіх людей; сильніша Європа у світі через зміцнення бранда відповідального світового лідерства; новий поштовх до європейської демократії через виховання, захист та зміцнення демократії⁵⁴. Слід додати, що як попередня, так й нова програми не суперечать Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони⁵⁵.

Слід зазначити, стратегія політики Східного партнерства протягом двадцяти років не змінювалася. Мету як тоді, так й наразі становить зміцнення та поглиблення політичних та економічних відносин між її учасниками. Разом з тим, організаційно та концептуально співпраця оновлювалася.

Так, 2017 року ухвалено спільну програму здійснення реформ «20 Deliverables for 2020»⁵⁶, що сприяло, на наш погляд,

---

⁵³ Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Eastern Partnership policy beyond 2020. Reinforcing Resilience - an Eastern Partnership that delivers for all. Brussels, 18.3.2020 JOIN(2020). URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_act_part1_v6.pdf.

⁵⁴ A Union that strives for more. My agenda for Europe. By candidate for President of the European Commission. Ursula von der Leyen. POLITICAL GUIDELINES FOR THE NEXT EUROPEAN COMMISSION 2019-2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_en.pdf.

⁵⁵ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/00ukraine-euassociationagreementbody.pdf>

⁵⁶ Joint Staff Working Document Eastern Partnership - 20 Deliverables for 2020. Focusing on key priorities and tangible results. Brussels, 9.6.2017 SWD(2017). URL: <https://library.e.uneighbours.eu/content/eastern-partnership-20-deliverables-2020-focusing-key-priorities-and-tangible-results>.

конкретизації напрямів співпраці та підвищенню її результативності. Пріоритетами політики Східного партнерства на період з 2018 по 2020 роки було визначено:

- економічний розвиток та ринкові можливості
- зміцнення інститутів та належне управління
- зв'язок, енергоефективність, навколишнє середовище та зміни клімату
- мобільність та контакти між людьми⁵⁷.

Протягом 2019 року у результаті консультацій ЄК з усіма заінтересованими сторонами напрацьовано нову програму реалізації Східного партнерства. Слід зазначити, було надано 200 пропозицій у письмовій формі, існували певні суперечності між суб'єктами широкого обговорення концепції майбутнього політики співпраці у означеному форматі⁵⁸. Дискусії щодо пріоритетів фінансового забезпечення нової програми ще тривають. Водночас існує консенсус щодо визнання міцності та дієвості політики Східного партнерства із забезпечення відчутних результатів для людей.

18 березня 2020 року ЄК та Верховним представником ЄС із закордонних справ та політики безпеки представлено нову програму політики Східного партнерства «Eastern Partnership policy beyond 2020»⁵⁹. Слід зазначити про певне оновлення підходів до реалізації співпраці в межах названого вище формату. Після 2020 року акцент поставлено на:

- стійкій та інтегрованій економіці
- підзвітності органів державної влади, верховенстві права та безпеці

---

⁵⁷ Там само.

⁵⁸ Див., наприклад: Rikard Jozwiak. France: Eastern Partnership Doesn't Mean EU Membership. 27.01.2020. <https://www.rferl.org/a/france-eastern-partnership-doesn-t-mean-eu-membership/30400380.html>. Dominik Istrate. Beyond 2020: Five new priorities for the EU's Eastern Partnership. 19.03.2020. URL: <https://emerging-europe.com/news/beyond-2020-five-new-priorities-for-the-eus-eastern-partnership/>.

⁵⁹ Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Eastern Partnership policy beyond 2020.Reinforcing Resilience - an Eastern Partnership that delivers for all.Brussels, 18.3.2020 JOIN(2020). URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_act_part1_v6.pdf.

- екологічній та кліматичній стабільності/стійкості
- стійкій цифровій трансформації
- стійких, справедливих та інклюзивних/всеосяжних товариствах⁶⁰.

При цьому зазначається, суб'єкти реалізації впровадження програми – держави-члени ЄС, більшість країн-партнерів, громадянське суспільство – наголошують на потребі значного поліпшення результатів співпраці у сфері управління, зокрема, утвердження верховенства права, посилення ефективності боротьби з корупцією та організованою злочинністю, а також ролі незалежних ЗМІ та громадянського суспільства у процесах реформування.

Визначено ключові чинники для залучення інвестицій, підтримки політичної стабільності та утвердження верховенства права, сприяння соціально-економічній інтеграції – правова визначеність та функціонуючі демократичні інституції.

Передбачено посилення моніторингу прогресу здійснення програми політики Східного партнерства та підтримки процесу ухвалення рішень на підставі даних професійної, незалежної, якісної офіційної статистики.

Передбачається також продовжити спиратися на принцип стимулювання, що зумовлює надання чіткіших рекомендацій щодо конкретних пріоритетів реформ, а також об'єктивні, точні, детальні, перевірені практикою орієнтири. За наявності прогресу реформ – збільшення фінансування та інвестицій, у разі серйозного або тривалого застою або відставання – зменшення фінансування ЄС, за винятком підтримки громадянського суспільства.

Спираючись на позицію країн-партнерів планується і надалі адаптувати політику партнерства до інтересів, амбіцій та прогресу кожної країни-партнера, зокрема, прискорити реалізацію двосторонніх угод, поглибити галузеве співробітництво, а також обмін між зацікавленими країнами-партнерами.

Продовжуватиметься застосування підходу гнучкості та всеосяжності, що дозволяє країнам протистояти спільним та

---

⁶⁰ Там само.

глобальним викликам в широкому спектрі напрямків, що сприяє регіональній інтеграції.

Визначено три завдання, виконання яких інтегруватимуть у всі напрями політики Східного партнерства. Це – підтримка екологічної та цифрової трансформацій, розвиток економіки, яка працює для всіх, з акцентом на створенні більших можливостей для працевлаштування молоді та сприянні гендерній рівності.

У четвертій частині Програми визначено п'ять цільових напрямів майбутньої політики Східного партнерства, що деталізовані у 22-х завданнях⁶¹. При цьому ключовим словом є «разом», що символізує вагомість партнерської співпраці ЄС та країн-сусідів для виконання запланованого.

1. Розбудова стійкої та інтегрованої економіки потребує виконання завдань щодо торгівельно-економічної інтеграції, залучення інвестицій та доступу до фінансування ЄС, посилення взаємопов'язаності, інвестування в людей.

2. Підсилення підзвітності органів державної влади, верховенства права та безпеки потребує судової реформи, боротьби з корупцією та економічною злочинністю, з організованою злочинністю та зміцнення безпеки.

3. Досягнення екологічної та кліматичної стабільності/стійкості не є можливим без виконання завдань з напрямів: користь для здоров'я та добробуту людей, економіка замкнутого циклу/кругова економіка, база природних ресурсів, політика та управління в екологічній сфері, посилення енергетичної та ядерної безпеки, прискорення переходу до стійкої та розумної мобільності.

4. Стійка цифрова трансформація передбачає розвиток цифрової інфраструктури, електронного врядування, цифрової економіки та збільшення інновацій, посилення кіберстійкості.

5. Стійкі, справедливі та інклюзивні/всеосяжні товариства будуються та удосконалюються через реформу державного

---

⁶¹ Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Eastern Partnership policy beyond 2020.Reinforcing Resilience - an Eastern Partnership that delivers for all.Brussels, 18.3.2020 JOIN(2020). URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_act_part1_v6.pdf.

управління та механізму громадської участі; активізацію участі громадянського суспільства та молоді у всіх суспільних перетвореннях; посилення незалежних ЗМІ та використання інформації, що ґрунтується на фактах; захист прав людини; мобільність громадян.

Варто звернути увагу на те, що в новому плані політики Східного партнерства окрему увагу приділено механізму стратегічної комунікації у процесі виконання означених вище завдань. При цьому зазначено, стратегічна комунікація має вирішальне значення для досягнення стійкості, тобто фактично – для досягнення запланованих цілей.

Посилення спілкування має відбуватися через використання чітких посилів, наприклад «Сильніше разом», підвищення обізнаності громадян про позитивний вплив політики Східного партнерства та діяльності ЄС на життя усіх людей в тому чи іншому регіоні. Запропоновано перейти від комунікації на основі проектів до комунікації на національному рівні та в рамках тематичних інформаційних кампаній. При цьому рекомендовано сфокусуватися на ключових аудиторіях, зокрема молоді, що сприятиме просуванню в країні-партнері цінностей та діяльності ЄС.

Суб'єктами стратегічної комунікації визначено держави-члени ЄС та уряди держав-партнерів, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, партнери-виконавці проектів, що фінансуються ЄС, а також інституції ЄС. Передбачається розширення взаємодії з громадянам на місцевому рівні із використанням мов національних меншин. Для поширення на місцевому рівні інформації щодо цінностей ЄС залучатимуть насамперед лідерів думок, місцевих лідерів, релігійних лідерів, вчителів через навчальні візити, локальні дискусії та тренінги тощо.

Центральним питанням щодо організаційно-управлінської діяльності для реалізації плану політики Східного партнерства визначено потребу підвищення ефективності вже діючих відповідних структур. Визнається користь регулярних зустрічей та обмінів. Одним з перших завдань у процесі комунікації заінтересованих сторін бачиться визначення, з опорою на встановлені у новому плані цілі, результатів, яких слід досягнути.

Пріоритети, які сформулюють під час таких зустрічей, будуть однією із засад програмування ЄС на період 2021-2027 років.

Особливу увагу приділено громадським організаціям – важливим суб'єктам стратегічної комунікації. Відповідно до нового підходу ЄС щодо взаємодії з громадянським суспільством в країнах-партнерах відтепер укладатимуться рамкові угоди про партнерство з ключовими громадськими організаціями, які тісно взаємодіятимуть з меншими місцевими організаціями. У такий спосіб передбачається, зокрема, посилення каналів підтримки політики Східного партнерства. Також планується посилити співпрацю з аналітичними центрами, які досліджують політику Східного партнерства. Підтримуватимуться освітні ініціативи та просвітницько-інформаційні кампанії щодо співпраці в межах Східного партнерства, що не лише підвищить обізнаність громадян, а також сприятиме більшій суспільній підтримці реформ розвитку.

Отже, новий план політики Східного партнерства на період після 2020 року поєднує як традиційні, так й нові концептуальні підходи. В контексті формування державної політики в Україні, на наш погляд, доцільно взяти до уваги акцент на таких пріоритетах – стратегічна комунікація, екологічна та цифрова трансформація.

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Січень – березень 2020 р.

Редакційна колегія серії:

Гріненко О. О.

Випуск підготували:

Кондратова А. М., Кузьменко Н. О.,
Палій В. В., Телькінєна Т. Е., Юрченко С. М.

Відповідальна за випуск:

Кондратова А. М.

Формат 60x90/16. Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 6,13. Обл.–вид. арк. 6,01.

Оригінал–макет підготовлено в
Інституті законодавства Верховної Ради України
04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4.